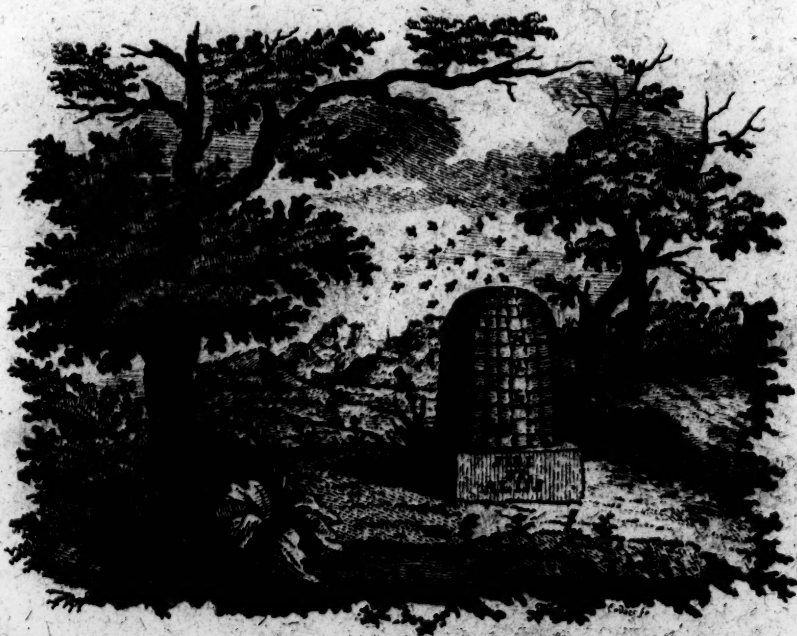

COMMENTARIII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XXIII. PARS I.

LIPSIAE MDCCLXXIX.

APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.

—Venduntur etiam—

Londini apud Io. Nourse. Lugduni Bat. Franes Luchtmann. Parisiis
Barroi senior. Augustae Taurinor. Giraud et Gravier. Venetiis I. B.
Pascali. Milano Ios. Galeazzi, et Vpsalae apud Magn. Sweterum.

UNIVERSITY OF OKLAHOMA
LIBRARY

505
C736
v. 23
+
suppl. 3
pt. 1

I.

Noui Commentarii Academiae Scientiarum
Imperialis Petropolitanae Tomus XX. pro
anno MDCCLXXV. Petropoli typis Aca-
demiae Scientiarum MDCCLXXVI. 4to.
pagg. 643. praeter summarium. Tabb.
aeneae 20.

Pergimus iam in enarranda horum
commentariorum summa. Ex ma-
thematicum scientia sequentes reperi-
untur tractatus.

1. *Aduersaria analytica miscellanea de fractionibus* p. 3.
continuis. Auctore DAN. BERNOVLLI.
2. *Disquisitiones ultiores de indole fractionum con-* p. 24
tinuarum. Auctore EODEM.
3. *Solutio quorundam problematum diophantaeo-* p. 48.
rum. Auctore L. EVLERO.
4. EIVSDEM *Speculationes analyticae.* p. 59.

A 2

5. A.

p. 80. 5. A. I. LEXELL *de resolutione polygonorum recti-*
Tab. 1. *lineorum dissertatio secunda.*

p. 123. 6. L. EVLER *observationes circa nouum et singulare*
progressionum genus.

p. 140. 7. EIVSDEM *meditationes circa serierum singulare*
genus.

Hos physico mathematica excipiunt, quae
sunt

p. 189. 8. L. EVLER *formulae generales pro translatione*
Tab. 2. *quacunque corporum rigidorum.*
fig. 1.

p. 208. 9. EIVSDEM *noua methodus motum corporum rigi-*
Tab. 2. *dorum determinandi.*
fig. 3-6.

p. 239. 10. A. I. LEXELL *theoremata nonnulla generalia de*
Tab. 3. *translatione corporum rigidorum.*

p. 271. 11. L. EVLER *regula facilis pro diiudicanda firmita-*
Tab. 2. *te pontis aliusue corporis similis ex cognita firmi-*
fig. 7-8. *tate moduli.*

p. 286. 12. *De genuina methodo tam aequilibrium, quam mo-*
Tab. 4. *tum corporum flexibilem determinandi et utrius-*
que egregio consensu. Auctore EODEM.

p. 304. 13. *De pressione funium tensorum in corpora subie-*
Tab. 5. *cta, eorumque motu a frictione impedito. Vbi*
praesertim methodus traditur, motum corporum
tam perfecte flexibilem, quam utcunque elasticorum
non in eodem plano sitorum determinandi Diss. I.
Auctore EODEM.

14. Super eadem re Diff. II. Auctore ~~RODEM~~.

p. 327.

Tab. 6.

fig. 1-5.

15. W. L. KRAFFT de viribus remorum nouae speciei
eorumque comparatione cum remis ordinariis.

p. 343.

Tab. 6.

fig. 6.

Iam ad eam scriptorum accedimus classem, quae ad nostri instituti fines propius accedit, ad physicam nempe. Quorum epicrisin, cum rerum traditarum praestantia se commendare soleant, pro more nostro breuiter recensebimus.

16. C. F. WOLFF de foramine ouali, eiusque
usu in dirigendo motu sanguinis. *Observationes nouae.* P. 357.
Praemissa sententia ea, quam adhuc superforami- et 8.
ne isto fouerunt anatomici, dubitationes enarrauit

opinionem istae repugnantes; quibus dein observationes de illo subnectit. Reperit vero foramen ouale duplex, quorum aliud in dextro, aliud in sinistro sinu hiabat. Dissecuit sinum cum ventriculo dextri lateris in parte anteriore, ad prius illorum rectius considerandum, illudque ab isthmo VIEUSSENII proficisci inque valvulam EVSTACHII finiri reperit. Sinu sinistro vero in parte posteriori, ubi vasa pulmonalia inseruntur, aperto, vidit huius lateris foramen ab eodem isthmo oriri atque in valvula foraminis ovalis hiare. Foramina ista nullo communicari ductu Nostro videntur propterea, quod non sine summa difficultate, per foramina ista stilum ex vno sinu in alterum perducere potuerit. Valvula foraminis ovalis remota distinctius vidit sinus minime communicare, sed utraque orificia in truncum venae cauae utrique sinui interpositum ducere. Diuiditur vero vena caua inferior, cordi accedens, in duos truncos, dextrum nempe atque sinistrum, quorum ostia in sinibus aperta, ea ipsa sunt, quae sub foraminum

oualium nomine a se aliisque fuerunt descripta; substitui itaque suadet nominibus foraminum oualium, *orificii dextri* atque *sinistri venae cauae inferioris* denominationes. A tunicis venarum cauarum interioribus ab externis recedentibus et valuula EVSTACHII et valuula foraminis ovalis formantur, dum tunicae exteriores sinus ipsos constituunt. Insidet vero valuula foraminis ovalis basi sua supremo termino parietis sinistri venae cauae inferioris, ubi haec incipit in sinum sinistram continuare; efficitque adeo ipsa terminum inter venae sinusque fines eodem modo, uti in dextro latere Eustachiana valuula. Rectius itaque valuulae istae, mutatis nominibus, *valuulae sinus dextri sinistri* dici posse Nostro videntur. Arcus s. isthmus VIEVSSENII nihil aliud est, quam margo septi sinuum, crassitie alboreque ab reliquo septo discrepans, crura huius, quae in valuulas abire diximus, in dextro latere valuulae EVSTACHII firmiter inferuntur, quam foraminis ovalis valuulae. Aperiri vero videtur Cl. Observatori truncus ipse venae cauae in sinum sinistram, trunci vero huius ramus in sinum dextrum. In homine nato foramen dextrum eodem modo augetur, quo sinistram minuitur, hoc vero eo efficitur, quod sanguis orificium dextrum copiosius transiens, valuulam Eustachianam, lumen venae dextrae occludentem dextrorsum, arcum vero sinistrorsum urgeat. Ab eodem sanguine in dextrum vas copiosius irruente valuula EVSTACHII, a crure arcus posteriori, cui in infantili aetate adhaesit, separatur, foveaque in posteriori venae cauae parte imprimitur haud profunda, formae oblongae vel ovatae, vertice sursum directo praedita, et eminentiori parte sinus dextri superius circumdata. Valuulam EVSTACHII retiformem cum HAL-
LERO

LERO pro praeter naturam rupta habet, nec non WINSLOVIO eandem valuulam in homine adulto imminui subscribit. Embryoni valuula foraminis oualis vix vlla, ea enim in aetate profectiori volumine sensim augetur, quare foramen tunc temporis maximum. Valuula contra EVSTACHII infantilis, adulti hominis valuula multo longior longitudine pedetentim diminuitur. Fertur itaque omnis sanguis ante tertium aetatis mensem in embryonis sinum sinistrum, ita vt in dextrum vix guttulae quaedam instillent, a qua via per valuulam foraminis oualis volumine auctam deinde remouetur. Ex iis itaque, quae modo diximus, apparet, valuulam EVSTACHII in tertio mense summa gaudere magnitudine. Accedit iam ad descriptionem cordis vitulini; valuula Eustachiana hic reperitur nulla, foramen dextrum non ouale, sed angulatum apparet, suntque duo rami venae cauae inferioris distincte diuifi. Ex hoc venae cauae in vitulis statu per analogiam ad humanam colligit venam, eamque in duos quoque minimos diuisam esse ramos concludit. Valuula foraminis sinistri in bouino aequae ac humano fetu tubus est, non simplex, vt vulgo describitur, membrana, neque corniculis, vt semilunares valuulae, insignitur. Est vero quaedam conuenientia huius valuulae cum venosis valuulis cordis, respectu α) figurae β) insertionis γ) functionis et δ) productionum filamentosarum, quibus parietibus sinus alligatur, quarumque auxilio, quominus intra venae cauitatem retrolabi possit impeditur. Causa vero, cur adhuc non detecta fuerit haec cordis interioris structura, in eo posita Nostro videtur, quod in methodo sinum dextrum aperiendi errauerint anatomici. Vena caua enim si simul aperitur, vel si in alia, quam anteriori ventriculi dextri pariete, sectio instituitur, tunc frustra

harum partium suscipitur disquisitio. Sanguis vero non, vt adhuc videbatur, per foramina ista ex vno sinu in alterum perfluit, sed, vt Auctori Nostro placet, per venae cauae nominatos ramos in vtrumque sinum simul influit, atque per eos ventriculis infunditur. Iam argumenta commemorauit, quae, si vel maxime foramen ouale esset tale, quale vulgo assumitur, corroborarent, sanguini ex vno in alterum sinum viam patere nullam. Pertinet ad horum censum sinuum actio eodem tempore eueniens, qua nimirum impeditur, quominus ex vno in alterum sinum sanguinis meare possit guttula, inprimis cum sanguini propulso commodior in ventriculos pateat via. Hicce vero sanguinis circulus eodem modo mutari Nostro videtur, quo partium, cor constituentium, figura. Copia nimirum sanguinis in embryone paucorum mensium maxima sinum ventriculumque intrat sinistrum, quae, aucto sensim ostio venae dextro, ad dextrum magis allici solet sinum. Ductus arteriosus NOTALLI in embryone Cl. Auctori breuior quidem, quam in fetu nato, multo maiori tamen capacitate praeditus videbatur. Vfus vero huius ductus non solum in imminuenda copia sanguinis pulmones intrante cernitur, verum quoque in supplenda venae cauae vice, si mechanicum, quod in illa forte reperiatur vitium, motum sanguinis in ista praecludat. Exhibuit vero hanc cordis fabricam figuris septem in tabulis duabus distributis, earumque explicationem sat largam adnexit.

P. 431. 17. *Lychni - Cucubalus*; nouum plantae huj-
Tab. 9. *bridae*. genus Auctore I. T. KOELREYTER. Con-
sperso *Lychnidis dioicae* albae flore, polline *Cucubali*
viscosi, semina sunt progenita matura, praeter ma-
gnitudinem minorem coloremque obscuriorem a
naturali

naturali statu non recedentia. Plantae, quas ex istis progeniit, mediae erant inter vtrumque parentem, quarum formam ipsius KOELREUTERI verbis repetere nobis liceat. *Caulis*, inquit, erat minus ramosus et rigidior Lychnide, ramosior ac gracilior Cucubalo; *Folia* angustiora, viscidiora, magisque undulata, quam in Lychnide, sed latiora minusque viscida ac undulata, quam in Cucubalo; *Perianthium* non adeo ventricosum ac inflatum, ut Lychnidis, cernitur, nec cylindricam ac corollae vnguibus appressum, ut in Cucubalo; *Vngues petalorum* longiores ac angustiores, quam in Lychnide, breviores ac latiores, quam in Cucubalo; *Corona faucis* membranacea parva, in Lychnide speciosa, in Cucubalo vero conspicitur nulla; *Sexus* semihermaphroditus, qui in Lychnide est dioicus atque in Cucubalo hermaphroditus; *Filamenta* inaequalia, tenera, quasi emarcida, germiui breuiores; *Antherae* minimae, effoetae, puluere carentes; *Germen* minus, angustius acutiusque, quam in Lychnide, sed maius nec adeo angustum et acuminatum, ut in Cucubalo; *Stylorum* numerus constantior quaternarius, qui in Lychnide quinaris, in Cucubalo vero cernitur ternarius. *Semina* nulla. Stigmata puluere Lychnidis dioicae conspersa impraegnationem admittebant spuriam. Perennabat radice. Stigmatibus vero Cucubali viscosi, polline Lychnidis eiusdem conspersis, semina matura produci non potuerunt. Adiunxit iam catalogum plantarum congenerum, quarum impraegnationis experimentis XLIX. frustra fuit suscepta, ad quem Lectores amandare cogimur. Ex quibus quidem experimentis sequentia deducit corollaria I.) *semen vtrumque, tam masculinum, quam femininum, respectu omnium plantae partium ipsiusque sexus diuersitatis reciprocam inter se exercere actionem*

nem ac reactionem, mutuūque semper ac aequalem in generationis negotium habere influxum, nisi singulari aliqua causa illud aequilibrium turbetur, neque verum esse illud axioma, quod partes, quae corticalem substantiam spectant, a patre, eae vero, quae ad medullarem pertinent, a matre ortum ducant. 2.) dari interdum plantas bigeneres diuersique ordinis foecunda copulatione iungendas. 3.) non omnes congengeres felici successu copulari. 4.) hybridarum e plantis affinis propagationem non facile obtineri.

p. 449. 18. *Schacalae historia*, Auctore A. I. GÜLDEN-Tab. STAEDT. Praemissis quibusdam de patre Ovis, 10-13. quem cum BUFFONO C. Ammonem LINN. dicit, et Caprae, qui non C. *Ibex*, s. *Capra bezoartica* iudicatur: demonstrare conatur, nec *Hyaenam* nec *Lupum*, nec *Vulpem*, sed *Schacalam*, seu *Canem aureum* LINN. Canem ferum esse. *Lupus* enim pro *Cane fero* haberi nequit, quum patria differat, quae ei est zona frigida, in Asia minori vix occurrat et in regionibus meridionalibus plane deficiat; deinde magnitudine Canes superet: probabile enim est Cl. Auctori, animal, ex quo Canis varietates ortae sint, magnitudine naturali ea gaudere, quae media sit inter maximos et minimos nunc occurrentes Canes. Tum coeci intestini structura in Lupo a Cane essentialiter discrepet, et denique coitus inter *Lupum* et *Canem* difficillimus sit. *Vulpes* etiam *Lupo* magis essentialiter differt a *Cane*, teneritate pilorum, rostro nimis acuto, intestino coeco, dentium primorum figura, qui sunt integerrimi neque ullo sulco exarati. *Schacala* autem, quae omnibus fere attributis cum *Cane* convenit, videtur Nostro eius pater habenda esse. Patria ei est Asia minor, quae pro animali domestico antiquissimo hominibus primaevis innotescendo

scendo requiritur; in montosis degit, quae homines primaeui pariter inhabitant; loca non solum habitata, sed ipsos viatores, et sub dio seu sub tabernaculis pernoctantes adit et in itinere longius comitat, vt videatur quasi inuito homine eius societatem iniuisse; magnitudo Schacalae media est inter maximas et minimas Canis varietates, rostri etiam figura medium tenet inter acutissima et obtusissima Canum rostra; dentium primorum structura et intestini coeci, quod hic Tab. X. pictum traditur, figura omnino cum Cane conuenit. Moribus denique Cani Schacala simillima est. Vox eius eiulatus, non latratui est analogus: hominibus et gregibus multo minus, quam Lupi, vix magis quam Vulpes metuenda est: nec natura eius adeo ferox comperta est, ac in BUFFONI historia describitur: animalia minora phytiphaga subigit, cadauera, etiam humana, adit; coriacea quaecunque auide deglutit, vvas, vt Canis, appetit. Canis caudam recuruatam statui cicurato deberi persuasus est Cl. Auctor: eae enim, quae auriculis erectis instructae sunt varietates, caudam extensam et deflectam gerunt, vt Schacalae. Sequitur nunc descriptio partium internarum et exterarum accuratissima, iconibus illustrata.

19. *Chaus animal feli affine descriptum.* Au. p. 483. Etore EODEM. Est hoc *Caracali* *) adeo cognatum, ac *Felis rufa* PENN. **) Lyncei. Habitat in 14. 15. campestribus, inundatis vel arundine, vel arboribus obsitis, mare caspium et fluuios illud petentes ambientibus regionibus. Voce, diaeta et moribus summo opere analogus est *Chaus Cato fero*, ad loca culta

*) BUFFONI Hist. nat. Vol. IX. vid. comm. nostr. Vol. XI. p. 463.

**) Synops. of quadr. vid. ib. Vol. XIX. p. 347.

culta non accedit, impatientissimus atque iracundus, vnguibus dentibusque saeuit. Antibrachio forcipe venatoria ferrea, qua captum fuit animal, diffracto, abstinuit a pane et piscibus; et contra baculum in cista obuium, cui alligatum erat animal, et palmam propriam pedis fracti momordit ita, vt et ligni frustula et vngues phalangesque digitorum in ventriculo post mortem inuenirentur. Mirandum sane, animal in proprium corpus, cibo non deficiente, saeuisse, atque a cibo abstinuisse. Statura *Chai* media est inter *Catum* et *Lyncem*; superat magnitudine *Catum*; longitudo ab apice rostri ad caudae radicem duorum pedum cum dimidio, aut trium pedum est. Color capitis et trunci supra, et extremitatum fusco lutescens; gulae et regionis vmbilicalis albidus; pectoris et abdominis dilute lutescens. Cauda dorso concolor, apicem versus albedo et nigro obsolete ter annulata, ipso apice nigro. Vberior internarum et externarum partium descriptio illustratione iconum, quae hic additae sunt, eget. Subiungit Cl. Auctor nomina animalium quatuor, proxime affinium, specifica: nempe *Felis Lynx* auriculis apice barbatis, capite et corpore albedo rufo, nigro maculato; cauda obsolete annulata, apice nigra.

Felis rufa, auriculis apice barbatis, capite rufo, fronte et temporibus nigro striatis, corpore rufo, fusco maculato, cauda subtus et apice alba, supra nigro fasciata.

Felis Caracal, auriculis apice barbatis, extus nigris, capite, corpore et cauda vnicoloribus fuscescenti brunneis.

Felis Chaus, auriculis apice nigrobarbatis, extus brunneis, capite, corpore et caudae basi vnicoloribus, fuscescenti luteis, cauda apicem versus albedo et nigro annulata, ipso apice nigro: huius
icon

icon et descriptio reperitur etiam in Cl. SCHREBERI *op. de mammalibus*. Part. III. p. 414. Tab. CX. B.

In vltima sectione astronomici reperiuntur tractatus.

20. *De traiectu citissimo stellae per duos circulos al-* p. 503.
micantarath datos pro qualibet eleuatione boli. Tab.
Auctor. L. EVLER. 16.
fig. 1-3.
21. *De circulo maximo fixo in coelo constituendo, ad* p. 509.
quem orbitae planetarum et cometarum referantur. Tab.
Auctore EODEM. 16. 17.
22. *Obseruationes astronomicae pro determinando* p. 541.
fitu geographico variorum per Imperium Russicum
locorum a Nobil. CHR. EVLERO annis 1769 et
1770. factae. Relatae ab A. I. LEXELL.
23. *De obseruatione eclipses solis Petropoli* $\frac{11}{22}$ *Au-* p. 577.
gusti 1775 instituta. Auctore EODEM.
24. *Obseruationes astronomicae in vrbe Dmitritewsk* p. 593.
institutae una cum determinatione latitudinis et
longitudinis huius loci. Auctore P. INOCHODZOW.
25. *Quatuor deliquia lunae in vrbe eadem obseruata* p. 611.
ab EODEM.
26. *Obseruationes astronomicae in vrbe Saratow ha-* p. 621.
bitae a G. M. LOWITZ.
27. *Epitome obseruationum meteorologicarum Pe-* p. 626.
tropoli anno 1775 institutarum. Auctore I. A.
EVLER.

Atque

Atque hoc, vti relatum legimus, volumine hī ipsi commentarii finiuntur. In posterum vero tractatus sodalium in lingua Latina, Russica, et Franco-Gallica edentur nouo opere continuato, quod inscribitur *Acta* et iamiam ceptum est.

II.

10. FRID. BLYMENBACHII M. D. et Prof. Götting. de generis humani varietate natiua liber, cum figuris aeri incisis II. Göttingae, apud Viduam Abr. Vandenhoeck. 1776. 8. pagg. 100.

Laudibus omnibus dignissimam Cl. Auctoris diatriben, qua et doctrinae copiam et acumen ingenii iudiciiueque subtilemque obseruandi artem satis superque est testatus, eo lubentius indicamus, quo magis vtilis lectuque amoena ipsius, de quo tractat, est argumenti ratio. Generationis negotio breuiter ex HALLERI mente enarrato, climatis potentia hominum formas mutari multum p. 7. concedit. Estque duplex modus, quo homines climatum mutationem experiantur; vel enim migrando coelum mutant, vel ipsum solum sensim aut mitescit, aut efferatur, sicque degenerant incolae. Deinde vitae genere et educatione, postea diuersae speciei s. varietatis connubio mutantur et animalia, et homines. Hic simul de animalibus hybridis agit; quae si e valde affinibus pronata sint, foecunda admittit. Ita e Cane et Vulpe hybridum foecundum Göttingae fuisse refert. De Canum et Simiarum coitu et inde natis hybridis dubius est; duobus tamen exemplis fidem non negat: quorum alterum in terris Schwarzburgicis accidit; hybridum animal canem, domestico minorem,

norem, referebat, oculis, auriculis, collari piloso patri Simiae simillimum erat; alterum Francofurti ad Moenum contigit: peperit catella ex *Simia Diana* LINN. fetum, ferocitate, ingenio, habitu gibbofo et cauda longiore patri simillimum. Animalia autem diuerfae speciei aut plane non coeunt, aut eorum connubia sunt infoecunda. Ita faepe ab Auctoribus relatum coitum Cuniculi cum Gallina merito in dubium vocat, folliciteque, testimonio Cl. DELLE LANZE *) nifus, demonstrat *Iumarros* nihil efle, nifi hinnos ex equo et afina pronatos.

Ipfum hominem a reliquis animantibus dif- p. 19.
ferre tum, quod careat omni *infinitu*, praefertim artificiali, qui defectus vfu rationis, et loquelae refarcitur; tum, quoad corpus, incefſu erecto (ridicula enim, et fere ioci cauſſa dicta videtur opinio Cl. MOSCATI **), qui hominem quatuor pedibus incedere debere ex anatomicis probare auſus eſt), binis manibus, corpore, quoad plures partes, nudo, et inermi. Et in humanis feminis ſolis periodicus menſtruus fluxus et hymen adefl. Vteri quidem haemorrhagias inconfantes Simiis concedit. *Simia Satyrus* etiam ad inceſſum in quatuor pedibus factus eſt. Haec differentia ho- p. 32.
minis a reliquis animalibus praefertim in corporis fabrica interna patet: ex qua, vt pauciſſima ſeliget Noſter, cerebrum *Simiae Maimon* LINN. quatenus

*) BONNETI ad SPALLAZANI ep. in Mém. ſopra i muli. p. II. ſqq. Encycl. par DE FELICE. Tom. XXV. p. 242.

**) Delle corporee differenze eſſenziali, che paſſano fra la ſtruttura de Bruti, e la umana. Milano 1770. 8.

nus ab humano differt, describit, eiusque baseos iconem Fig. I. dedit. Praecipua, in quibus basis eius differt ab humana structura, sunt haec: Lobi cerebri anteriores in totum fere coaliti; pons VAROLII nulla plane fissura a medulla oblongata distinctus, sed continuo decursu cum ea iunctus, nec corporum pyramidalium neque oliuarium ullum vestigium: medulla oblongata multo crassior. Nervorum opticorum par in magnam molem coalitum ad ipsum in orbitas ingressum iterum diuiditur. Rete mirabile nullum. In cranio eiusdem Simiae, (Fig. II.) orbitae profundiores, zygoma crassius, dentes a se remotiores, caninique longiores, et peculiare os, cui incisores insidebant, vnumque nasi os triangulum, tanquam differentiae satis graues ab humano cranio proponuntur. Ex vertebrarum colli in Simiis structura et nexu etiam sequitur, eas ad situm erectum non esse factas.

p. 36. Ipsa autem illa animalia, quorum icones fidae ad *Simiam Satyrum* LINN. referuntur, duas species Cl. Auctori constituere videntur; quarum prima *Simia Troglodytes* s. *Chimpanzi*, a TVLPIO et SCOTINO delineata, macrocephala, torosa, parte corporis postica saltem pilosa, antica, praeter humeros, nuda: altera *Simia Satyrus* s. *Oranutan* (i. e. persona intelligens*), TYSONIS, EDWARDSI, LE CAT et BVFFONI, quae gracilis magis, capite minore densa hirsutiae tecta, pilorum humeri et vlnae contraria directione.

p. 39. Ad quaestionem *sintne fuerintue omnis aevi omnisque gentis homines vnus eiusdemque diuersaeue plane*

*) *Oran* enim non hominem significat: tribuitur enim et Elephanto et homini a Malabaris.

plane speciei, ita respondet, vt *vnā speciem*, quatuor tamen eiusdem *varietates* assumat, quae tamen ita inter se confluant, quarumue vna in alteram ita transeat, vt vix ac ne vix quidem limites inter eas constituere valeas. *Prima* varietas, quae sit pri- p. 41.
migenia, est *Europaeorum*, *Asiae cis Gangetanae* et quidquid *super Amur fluuium* septentrionem versus situm est cum *America boreali*: quarum terrarum homines, etsi statura, forma et colore multum inter se differant, in plurimis tamen conuenire videntur. *Altera* est *Asiae trans Gangetanae* et *infra Amur fluuium* positae *Vulturnoque obuersae*, cum Insularis et magna parte terrarum *australium*, nuper detectarum: colores fusci homines, naso simo, oculorum palpebris conuiuentibus et in cantho externo sursum ductis, pilis parcioribus, rigidis. *Tertiam Africa* constituit. *Quartam* quidquid *Americae*, praeter septentrionalem plagam, quae priori varietati est adiuncta, restat.

Praetermittere cogimur, quae de diuersa in ho- p. 42.
minibus totius corporis constitutione, statura et colore docte et eleganter exposuit: id monentes, causam nigredinis bilis mutatam naturam, tum climatis, soli, aërisque potentiam cum vitae genere a Cl. Auctore haberi. Persequitur deinde partium singularum membrorumque diuersitatem, quae in capitis sceletō, faciei forma, pilorum, pedum, mammarum structura et colore, tum aliarum partium saepe arte facta mutilatione conspicitur.

Cranii forma aut arti, quae in fingendis puero- p. 61.
rum neonatorum capitibus adhibetur, et cuius forma deinde quasi haereditaria sit, aut vitae generi est tribuenda. Vidit Auctor cranium, quod Gottin-
gae effossum, plurimis in partibus Americano,
Tom. XXIII. Pars I. B a wins-

p. 64. a WINSLOVIO descripto *), simile erat. Incolae terrae Labrador symmetricam formam prae se ferunt. Mari est facies planior, genae rotundae, nasusque parum prominens, non simus, corpus quadratum, caputque sextam totius corporis longitudinis partem explet; feminae proceriores ultra septem capita sua longitudine aequant, et si colorem in fuscum vergentem demas, elegantis ceteroquin sunt figurae. Chinenſium capita sunt ovalia, facies planae, oculi angusti, verſus canthos externos protracti, naſus parui. Incolae insulae *Mallicolo*, in decimo quinto gradu latitudinis australis sitae, maxime capitis ſingulari forma a vicinis abhorrent, qua proxime ad ſimiarum figuram accedunt.

Homines ſic dictos albos, quos LINNAEVS pro ſingulari ſpecie habuit, morboſos eſſe demonſtrat**), qui hoc morbo connato modo gravius, modo leuius inuaduntur, in alijs terris rarius, in alijs frequentius, vel per familias propagato, vel vage aliquos occupante. Simili morbo et cuniculi, mures, canes et alia nonnulla animalia infeſtantur.

p. 92. Denique homines penitos omnes ad ſigmenta recte refert Cl. Auctor: Hiftoriae enim ſuper iſtis pleraeque relationi aliorum coram exhibitae inniuntur, et qui ſe ipſos eiſmodi caudatos homines vidiffe dicunt, ſuſpectae fidei auctores reperti ſunt. Icones autem omnes ab vna translatae ſunt. MARTINI ***) ſuam ex LINNAEI amoenitatibus, hic ex ALDROVANDO, qui ex GESNERO ſumſit: qui ex Germanico deſcriptionis terrae ſanctae libro ſuam deſum-

*) Mém. de l'Acad. des Sc. de Paris 1722. p. 323. tab. 16.

**) Cf. SCHREBERI *Säugethiere* vid. Comm. noſtr. Vol. XXI. p. 44.

***) ad BUFFON. *allgem. Naturgeſch.* Tom. VI. p. 44.

desumfisse dicit, cuius Auctorem BERNHARDUM VON BREYDENBACH fuisse vidit Noster, operaeque pretium duxit, ex prima eius itineris editione *) genuinam iconem restituere. Ipse BREYDENBACH animal anonymum dixit, atque Cl. Auctor Simiae Sileno conuenire putat: veram enim simiam esse testantur hallucines a digitis pedum remoti, qui temporis progressu incuria pictorum in figuram pedis humani transmutati sunt. Sic etiam Hottentottarum ventrale cutaneum a priscis assertum recte ad fabulas relegatur.

III.

IO. CHRIST. FABRICII, Histor. Nat. Oecon. et Cameral. Professor Chiloniens. etc. Genera insectorum eorumque characteres naturales secundum numerum, figuram, situm et proportionem omnium partium oris, adiecta mantissa specierum nuper detectarum. Chilonii, litteris Mich. Frid. Bartschii 1776. in 8. 21 plagg.

Eorum generum, quae nuper in systemate entomologiae condidit, characteres amplius Cl. Auctor hic indicat, simili fere modo, quo Ill. LINNAEVS in libro *Genera plantarum* inscripto, characteres plantarum genericos descripsit. Recte ait Cl. Auctor, quo constantiores sint hae partes ad distinctionem generum assumtae, eo maiorem certitudinem et praestantiam habere systema. Atque etsi Ill. LINNAEO inuentionis gloriam circa genera insectorum concedat: id tamen non ei arridet, quod characteres generum ex quibuscumque partibus insectorum vndeque collegit. Inde enim oriri

B 2

con-

*) *Reyß in das gelobte Land. Mainz 1486. fol.*

confusiones, et contradictiones characteris specifici cum generico, quae nunquam euitentur, nisi ex omni fere specie proprium condatur genus. LINNAEVM quoque ideo magis habitui, quam characteri confisum esse. Nouam itaque, quam superius indicauimus, methodum ex instrumentis cibriis ad determinanda genera introduxit; nam etsi haec adeo sint minuta, vt plerumque oculo armato collustranda sint, id tamen certitudini nihil repugnare putat, quemadmodum etiam in plantis partes fructificationis sint minutissimae. Describit itaque differentias partium oris, quae characteres satis et sufficienter praebeant. *Antennas* generum characteribus apposuit: eas tamen parum ad distinguenda genera valere; cum characteres pauciores, inconstantesque praebeant, in eadem specie interdum differant, et quibusdam generibus omnino desint. *Metamorphosin* insectorum triplicem in construendis generibus semper consulendam putat, quae ad genera naturaliora viam monstrat. Insecta, quae metamorphosi differunt, nunquam idem genus, et forte ne vnam quidem classem intrabunt: vno excepto *Pulice*. *Laruae* et *Pupae* structura differentes etiam vix vnquam sub eodem genere militabunt: nam diuersa iuuentus differentem senectutem indicare videtur.

Habitus insectorum in construendis generibus occulte est obseruandus. Rarissime enim insecta habitu differentia idem genus intrabunt. Interim tamen neque metamorphosi, neque habitui magis adhaerendum esse putat, quam characteri. In qua quidem re nos a CL. Auctore dissentimus, cum naturae ipsi semper maxime sit adhaerendum. Quaeritur enim: an earum partium conuenientia, cui quis ex hypothese characteris potentiam tribuit, re vera characterem, ex lege naturae constituat,
nec

nec ne. Itaque LINNAEVM aliosque magis laudandos, quam reprehendendos esse ducimus, qui a charactere artificiali saepe, si natura iubeat, recedant. Neque etiam effectum et satis probatum est, genera ipsa esse opificium naturae, sed forte tantum sunt ea in auxilium memoriae inuenta, et ex similitudine specierum abstracta. Characteres itaque, quos proponit nondum naturales, uti vult Cl. Auctor, iudicare possumus: quoniam nimis, ut nobis videtur, characteri suo adhaesit. Factum inde est, ut nimis multa genera sint condita, atque omnino quaedam coniuncta, quae, quantum nobis videtur, plane a se inuicem sint remouenda; id quod in recensione systematis supra exemplis probauimus.

Laudanda caeterum est Cl. Auctoris opera et diligentia in describendis characteribus adhibita, atque omnino fatendum, hoc libro non solum systema ipsius Auctoris egregie illustrari, verum etiam ipsam insectorum cognitionem multo certiores reddi, si iuxta omnes hos characteres insecta determinentur et describantur.

Icones non addidit, quas ad determinanda genera non valere ait. Nomina ea retinuit, quae in systemate dedit: addidit tamen, perquam vtiliter synonyma LINNAEI, GEOFFROI, SCOPOLI, aliorumque.

In mantissa continentur species, Cl. Auctori ab amicis Anglis, Chilionensibus, aliisque Germanis communicatae.

Rationes et leges systematis, quae quidem facile a quolibet entomologo ex ipso systemate erui possunt, promittit sese in philosophia entomologica daturum esse.

IV.

Systematisches Verzeichniß der Schmetterlinge der Wiener Gegend, herausgegeben von einigen Lehrern am Kais. Kön. Theresianum. Wien, verlegt Augustin Bernardi, 1776. I Alph. II Bogen, 3 Kupfert.

i. e.

Enumeratio systematica Lepidopterorum regionis Viennensis, edita a nonnullis Caes. Reg. Theresiani doctoribus.

Auctores huius ornati et utilis libri sunt Cl. DENIS, et Cl. SCHIFFERMÜLLER, in quo quidem elaborando Linnaeano systemate, tanquam basi, vti sunt, ita tamen, vt relationem specierum et generum magis euoluerent, attendendo simul ad oua, vnde proueniant laruae, pupae et denique declaratum lepidopterum. Itaque simul tironibus hic offertur liber, ex quo naturam lepidopterorum plane cognoscere possint, et iis physicis, qui vulgarium rerum iam gnari sunt, copiosae, nouae, curatioresue obseruationes, multaeque nouae, non alibi descriptae species, quarum numerus in genere superat millesimum et centesimum, patefiunt: atque ipsum curatius elaboratum systema dignum est, quod ab omnibus cognoscatur.

P. 9. Quadruplicem lepidopterorum statum eleganter et neruose, suis etiam obseruationibus ditatum, enarrant Auctores, atque simul, quae in educandis et colligendis iisdem considerata sint, sedulo docent.

P. 20. Quoad ordinem naturalem putant Auctores lepidoptera proxime auium classem cum insectis coniungere, ideoque primum locum in classe insectorum

etorum mereri, cum etiam coleoptera quibusdam speciebus apteris cum ordine apterorum cohaereant. Sphingi primum locum tribuit, secundum Phalaenae et ultimum Papilioni, cum priora genera auiibus magis sint similia, atque si ordo Picarum in auium classe, in hoc autem *Trochilus* ultimum locum occupet, transitum ex auium classe in classem insectorum facillimum esse.

Nomina Germanica generum et specierum, quae postrema plerumque a planta, qua erucae vescuntur, desumpta sunt, omnem plausum merentur: minus vero nobis arridet, quod *Pyalides* LINN. *Lichtmücke*, *Alucitae* *Federmücke*, et *Tineae* *Schaben* nominatae sint: Facile enim ambiguitas ex idea *Culicis* et *Onisci* oritur. Melius *Lichtmotten*, *Federmotten* et *Motten* dicerentur.

Multas ob causas sat graues in systematica divisione Auctores recte simul ad larvas seu erucas respiciunt. Quod colores lepidopterorum attinet, difficile definiendos, promittunt Auctores, se eosdem in ordine naturali edituros esse; quod quidem magnopere optandum est, cum maxima confusio in libris entomologorum quoad colores locum habeat.

Sequitur iam ipsa systematica nomenclatura, e qua nos praecipuas tantum divisiones indicabimus.

Ordo I. Insectorum. Lepidoptera

Gen. I. *Sphinx*.

a. Larvae acrocephalae. *Sphinges* angulatae, vt *S. ocellata*.

b. — amblocephalae. — fasciatae, vt *S. conuoluuli*.

c. — maculatae, — semifasciatae. *S. Euphorbiae* et *Galii* *).

B 4

d. Lar-

*) vid. DE GEER Mem. des insect. Tom. I. tab. 8. f. 9.

Gen. I. *Sphinx*.

d. Laruae ophthalmicae. *Sphinges caudacutae*. *S. Neri*.

e. — elongatae. — caudiberbes, vt *S. stellatarum*.

f. — subpilosae. — hyalinae, vt *S. fuciformis*.

g. — phalaeniformes. — maculatae. *S. filipendulae*.

Gen. II. *Phalaena*.

Fam. I. *Bombyces*.

* Laruae sedecim pedibus instructae.

a. — sphingiformes. P. B. lunigerae, vt P. B. *Mori*.

b. — verticillatae — pauoniae, — *Pyri*, *pauonia maior LINN.*

c. — tuberosae — subnudae, P. B. *Morio*.

d. — nodosae — albidae. — *salicis*.

e. — vrsinae — nobiles. — *Caia*.

f. — celeripedes. — luteopedes. — *lubricipeda*.

g. — fasciculatae. — tendipedes. — *pudibunda*.

h. — cristatae — signatae. — *anastomosis*.

i. — collariae — dentatae. — *quercifolia*.

k. — villosae — centropunctae. — *potatoria*.

l. — pilosae. — tomentosae, — *lancestris*.

m. — subpilosae. — capitones, — *oleagina*.

n. — ligniuorae. — albocinctae, — *Cossus*.

o. — radiciuorae. — lanceolatae — *Humuli*.

p. — noctuiformes. — hispidae, — *plumigera*,
noua species.

q. — geometriformes. — erosae, — *libatrix*.

r. — gibbosae — dorsodentatae — *Camelina*.

** Laruae

**Laruae quatuordecim pedibus.

s. — furcatae. P. B. flexuoso striatae, vt, P. B. *Fagi*.

t. — cuspidatae — geometrifices.

***Laruae pedibus vix vllis.

v. — limaciformes. P. B. tortriciformes. P. B. *Tefudo*, noua species, cuius larua in quercu robore pumila habitat.

Fam. II. *Noctuae*.

*Erucae quatuordecimpedatae.

a. Larua tentaculata. P. N. semipectinata, P. N. *Umi*, nov. spec.

**Erucae sedecimpedatae.

b. Laruae bombyciformes. P. N. nubilae — *Pfi*.

c. — fusiformes — tineiformes — *quadra*.

d. — rhomboideae — pyralidiform. — *Albula* nov. sp. larua habitat in *mentha aquatica*.

e. — pubescentes — variegatae. — *aprilina*.

f. — corticinae — maculatae. — *oxycanthae*.

g. — undatostriatae — familiares. — *pyramidea*.

h. — tenuistriatae. — griseovariae. — *chi*.

i. — variegatae. — cucullatae. — *absynthii*.

k. — albosparfae — lignicolores. — *comma*.

l. — albopunctatae. — rectolineatae. — *lota*.

m. — albilateres. — atrofignatae. — *litura*.

n. — terricolae — rusticae — *exclamationis*.

o. — largostriatae. — venosae. — *graminis*.

p. — obliquostriatae. — trigonophorae. — *reticulosa*.

q. — arctostriatae — heliophilae — *turca*.

Fam. II. *Noctuae*.

- r. Laruae scutellatae P.N. badiae, vt P.N. *satellitiae*.
- s. — ochrocephalae — aureolae. — *fuluago*.
- t. — laruicidae — vndatae. — *Oo*.
- v. — furtivae — pufillae. — *spoliatri-
cula*. (omnes huc pertinentes
nouae sunt species) huius lar-
va habitat in *Cheirantho in-
cano*.
- w. — curuilineatae. — aequiuocae — *dipfacea*.
- x. — ciliatae — festivae. — *fraxini*.
- y. — pseudogeometrae — submetallicae — *tri-
placia*.
- *** Erucae duodecimipedatae.
- z. Laruae semigeometrae — metallicae. — *festu-
cae*.
- aa. — serpentinae — geometriformes. — *luso-
ria*.

Fam. III. *Geometrae* LINN.

* Erucae duodecimipedatae.

- a. Laruae seminoctuales. P.G. bistriatae. P.G. *mar-
garitaria* (*margari-
tata* LINN.)

** Laruae decempedatae.

- b. — stoloniformes. P.G. albolineatae. P.G. *pa-
pilionaria*.
- c. — corticinae. — bombyciformes. — *betu-
laria*.
- d. — pedunculares — crenatofstriatae. — *repan-
daria*.
- e. — furculiformes — rectofasciatae. — *vesper-
taria*.
- f. — ramiformes — angulatae — *sambucaria*.
- g. — striatae. — puluerulentae. — *defo-
liaria*. Fn. Suec.
- h. — strigillatae. — alternantes. — *punctaria*.

Fam.

Fam. III. *Geometrae*.

- i. Laruae rigidae. P. G. *umbrosae*. P. G. *furcata*.
 nov. sp. larua habitat
 in *Viburno lantana*.
- k. — noctuiformes *). — *vndatae*. — *brumata*.
- l. — rugosae — *mediosfasciatae* — *plagiata*.
- m. — squamosae — *angulatosfasciatae*. — *chenopodiata*.
- n. — signatae. — *subfasciatae*. — *fluctuata*.
- o. — punctatae. — *unicolores*. — *chaerophyllata*.
- p. — filiformes. — *arcuatosfasciatae*. — *vibicaria* LINN.

Fam. IV. *Pyrallides*. In hac et sequentibus familiis nondum laruarum diuisio facta est, propter difficultatem, qua inueniuntur et nutriuntur, vt itaque hic multae laruae adhuc incognitae sint. Subdiuisiones sunt sequentes

- a. P. *Pyr. longipalpes*. e. g. *proboscidalis*.
 b. — *breuipalpes* — *verticalis*.

Fam. V. *Tortrices*. Laruae sedecim pedibus instruuntur, paruae plerumque virides, subpilosae sunt. Subdiuisio earum aliquando fieri potest ex diuersa structura habitaculi, quod sibi struunt. Sunt vero

- a. P. T. virides, vt, P. T. *prasinana*.
 b. — *metallicae*, — *lecheana*.
 c. — *flauae*, — *auellana*.
 d. — *ferrugineae*, — *xylosteana*.
 e. — *cinereae*, — *uddmanniana*.
 f. — *obscurae*, — *brunnichiana*.

Fam. VI. *Tineae*. Laruae vel 16, 14, vel 8 pedibus incedunt; supra terram metamorphosin subeunt.

Fam.

*) vid. REAVM. Mém. tom. II. mém. 9.

Fam. VI. *Tineae*.

- a. P. T. bombyciformes. e. g. *graminella*, seu Ph. Bomb. *atra* LINN.
- b. — directipalpes, — *colonella*.
- c. — recurvipalpes, — *euonymella*.
- d. — impalpes — *crataegella*.

Fam. VII. *Alucitae*. Larvae sedecimpedatae, tardae, parvae, latae et pilosae sunt: instar Papilionum transmutantur. Decem species habent Auctores huius familiae, quae transitum ex Phalaenis in Papiliones apte satisfaciunt.

Gen. III. *Papilio*. Larvae sedecimpedatae.

* Larvae vulgari forma.

- a. — tortriciformes. P. plebeii vrbicolae.
- b. — bombyciformes. — heliconii.
- c. — variegatae. — Equites.
- d. — medioftriatae. — Danai candidi.
- e. — pallidiuentries. — — flauii.
- f. — subfurcatae. — Nymphales gemmati.
- g. — cornutae. — versicolores, vt P. Iris.
- h. — subspinosaef. — maculato fasciati. e. g. P. Populi.
- i. — acutospinosaef. — angulati, vt P. Atalanta.
- k. — collospinosaef. — nobiles, e. g. P. Paphia.
- l. — pseudospinosaef. — variegati, vt P. Maturna.

** Larvae scolopendriiformes.

- m. — oblongoscutatae. — rutili, vt P. Virgaureae.
 - n. — gibboscutatae. — polyophthalmi, vt P. Argus.
 - o. — depressoscutatae. — subcaudati, vt P. Rubi.
- p. Larvae

p. Laruae ignotae. P. ambigui. Myrmeleon
barbarum LINN. intelligitur.
Sub finem libri tamen mone-
tur, melius hos ambiguos a Le-
pidopteris separari, atque ad
Neuroptera referri.

Ingens et certe duplus numerus earum specie-
rum, quae in systemate Linnaeano reperiuntur, hic
nouarum specierum est: quorum descriptio et vbe-
rior historia vehementer optanda est. Praecipue
ex eo, quod plurimae laruae, earumque pabulum
Auctorum opera detectae sunt, magna cognitio
lepidopterorum cepit augmenta. Copiosissimae
etiam sunt observationes, quibus cognitae species p. 42.
certius definiuntur, vel earum natura illustratur: p. 45.
e quibus nos paucissimas tantum exempli loco
proponamus.

Larvam *Sphingis Atropos* in *Datura Stramonio* p. 46.
habitantem saepissime inuenerunt. *Sphinx Ephi-*
altis LINN. cum eius larua *Medicagine falcata* nu- p. 52.
triat, *Sphinx falcatae* bene dicitur. Laruae
Sphingis statice LINN. nunquam in *statice armeria*,
sed semper in *Pruno spinosa* inuentae sunt. p. 54.

Phalaenas Heram, Matronulam, Dominulam et
fuliginosam LINN. ad Bombyces nobiles relatas in- p. 97.
venimus, cum et laruae sint vrsinae, et pupae fol-
liculo tenui inclusae. *Phal. Bomb. Mendicae* mas p. 115.
a LINNAEO tantum describitur, femina semper est
alba. Larvam *P. Geom. thymiariae* semper in
Pruno spinosa et *Crataego oxyacantha* inuenerunt. p. 121.
Phal. Geom. Pantariae feminam non esse apteram,
vti LINNAEVS suspicatus est, contenditur, aut, si
ita sit, marem non antennis pectinatis instrui.
P. G. urticata, nymphaeata, limbata, stratiolata,
lemnata et cingulata LINN. sic quoque *riuolata* et
literatq

p. 126. *literata* scop. ad Pyralides referuntur. *P. Pomo-*
et 131. *nella* et *Salicella* LINN. ad Tortrices *pomonanae* no-
mine pertinent.

p. 146. Vtiles annotationes hic traduntur, in quibus ico-
nes SCHAEFFERI cum nominibus Linnaeanis com-
parantur, atque errores LINNAEI in synonymia,
quae appendicis instar in Syst. nat. ed. XII. inueni-
tur, commissi corriguntur: quas quidem hic com-
memoraremus libenter, nisi breuitati studendum
esset.

p. 169. Dubia multa in definitione Papilionum remo-
ventur, omnique entomologo hae obseruationes
sunt lectu necessariae; nos vnus tantum mentio-
nem faciamus. Icon ROESELII Tom. IV. t. 27.
f. 5. 4. quam Linnaeus dubie iuxta *Semelem* com-
memorat, est Pap. *Hermione* LINN. et ROES. tom.
III. t. 34. f. 5. 6. nouam speciem, hic *P. Alcyone* di-
ctam sistunt: Sic quoque SCHAEFF. ic. Ratisb. tab.
82. f. 1. 2. singularis est species hic *Proserpina* dicta.

p. 171. *P. Iris* non in Quercu, sed in Salice vitellina habi-
tare dicitur. Multae nouae species Papilionum
plebeiorum, polyophthalmorum hic vberius de-
scribuntur.

p. 187. Sequitur deinde huius systematici ordinis Le-
pidopterorum contemplatio, in qua demonstratur,

p. 193. vnicuique plantarum speciei, vnam, vel plures
species Lepidopterorum datas esse, ideoque nu-
merum horum certe aliquando, si in iis detegen-
dis operam nauabunt imposterum naturae scruta-
tores, aequaturum esse plantarum numerum: nam
fere in omnibus plantis iam laruae lepidoptero-
rum detectae sunt, atque haec animalcula plantis
vel quibusdam earum partibus similia sunt, atque
lepidoptera vnus familiae s. subdiuisionis plerum-
que

que vefcuntur plantis naturali in methodo fibi proximis: funt etiam laruae in plantis cryptogamicis, quin imo aquatilibus*). Itaque neceffarium fore, aiunt, vt Lepidopterorum aliquando tot diuifiones fiant, quot funt vegetabilium, indeque patere, cur fyftematica enumeratio, quam fummo labore fecerunt, adeo etiamnum fit imperfecta. Interim tamen omnes rei naturalis periti Cll. Auctoribus gratias agent, eosque laudabunt, quod permulta fane ad curatiorem lepidopterorum methodum obferuata patefecerint, atque fine dubio dilucidationes et defenfiones, quas contra antefyftematicos proferunt, vti nos, lubenter legent, cum in iis doctrina Auctorum in omni hiftoria naturali, atque elegans fcribendi ratio animum legentis valde demulciat.

Iam icones explicantur. In icone, libro prae- p. 236.
pofita, depinguntur 1. *Trochilus mellifugus*, qui transitum ex auibus ad Sphinges declarat. 2. *Sphinx Vitis* LINN. 3. *Sphinx Oenotherae*, noua fpecies, quae ad fam. *c.* cauda barbata pertinet. 4. *Phal. Bomb. Aefculi*, a LINNAEO ad noctuas refertur fub fp. 83. 5. *Papilio Polyxena* f. *Hypermnestra* SCOP. entom. Carn. p. 149. quem vnum Equitem Troem Viennensem effe demonftratur. 6. *Libellulae puellae varietas*.

In Tab. I. f. 1. fiftitur *Sphinx Quercus*, alis angula- p. 244.
tis, primoribus testaceis bifafciatis, pofticis rufis. *Larua* viridis, ftriis obliquis pallidis, alternis latioribus. Tab. I. a. f. 1. a. laruam f. 1. b. pupam, et tab. I. b. f. 1. ipfum Sphingem habent.

Tab. I.

*) vid. REAVM. Mém. tom. 2. t. 32. f. 1. DE GEER. mém. t. 37. f. 16.

p. 249. Tab. I. a. b. f. 2. *Ph. Bomb. Argentina*, elinguis cristata, alis deflexis, superioribus dentatis, olivaceo griseis, maculis punctisque argenteis. *Larva* nuda, griseo et fusco rubescenti varia, segmentis quarto, decimo et vndecimo tuberculoso gibba. Habitat in quercu.

p. 252. Tab. I. a. et b. f. 3. *Ph. Noctua Segetum*, spirilinguis cristata, alis incumbentibus, superioribus fuscis, stigmatibus ordinariis lineisque undulatis obscurioribus, inferioribus lacteo griseis. *Massa* antennis pectinatis. *Larva* nuda fuscescenti livida, striis pluribus obsoletis, segmentis singulis punctis 4 nigricantibus, capite bistriato. Habitat frequens in segete filiginea, radices imprimis deuorans. Huius saepissime perniciosi insecti *) datur plenior historia. Larvae hyemem sub terra in cauis ouatis transigunt; verno tempore variarum radicum graminis, foliis *Urticae*, *Chenopodii*, *Lactucae* vescuntur; sub initium Maii in terra metamorphosin subeunt, atque Augusto declaratae Phalaenae prodeunt. Remedia multa hic suadentur, praecipue, vt, si necessarium sit, Augusti tempore, quo hae phalaenae coitum exercent, agri, in quibus reperiuntur, comburantur, tardius filigo terrae committatur, atque bouum, non equorum, fimus immittatur.

p. 276. Tab. I. a. b. f. 4. *Ph. Geometra Lunaria*, pectinicornis alis erosis, flavescenti rufoque variis, bistriatis, superioribus macula ad angulum externum sublunari. *Larva* ramiformis capite depresso pedum

*) vid. *Breslauisch. Saml. v. Natur- und Medicinisch.* 1719. Cl. IV. art. VIII. p. 592. Societas oeconomica Petropolitana quaestionem proposuit 1770 de eradicanda hac perniciosa erucarum specie.

pedum 3tio pari longiore, segmentis 7 et 8 tumidis ac tuberosis. Habitat in *Pyro filuestri*, *Pruno*, *Betula*, *Berberide*, *Syringa*. Larua multum variat.

Tab. I. a. b. f. 5. *Ph. Pyralis salicalis*, palpis exiguis antennis pubescentibus, alis cinereo griseis, superioribus strigis tribus obliquis fulvis. Larua 14poda, nuda, tenuis, viridis, linea dorsali saturatione. Habitat in *Salice triandra*, *viminali* etc.

Tab. I. a. b. f. 6. *Phal. Tortrix fagana*, alis rhombeis, superioribus griseo purpurascens, strigis aut maculis ad omnes margines flavis, inferioribus albis, antennis corpore longioribus, apicem versus crassiusculis. Larua viridis, capite subglobofo. Habitat in *Fago siluatica*.

Tab. I. a. b. f. 7. *Ph. Tinea viciella*, cinereo grisea, p. 276. antennis pectinatis, alis rotundatis, deflexis, semipellucidis. Larua oliuaceo nigroque varia, intra cucullum ex paleis transuersis compositum latitans. Habitat in *Vicia*, *Lathyro* etc. Mas, qui hic depingitur, est bombyciformis. Femina nulla est; sed ex pupis quibusdam femininis erucæ exeunt, præter, quod mas coitum cum iis exercuerit. Ante egressum erucarum in pupa oua oblonga latitant. Hoc singulare phaenomenon verum esse iteratæ observationes Auctores docuerunt.

Tab. I. a. b. f. 8. *P. Alucita pterodactyla* LINN. Larua, quæ hic primo describitur, est subpilosa, viridis, linea dorsi latiore purpurea. Habitat in *Conuoluulo aruensi*.

Tab. I. a. b. f. 9. *Papilio Proserpina*, alis dentatis, p. 299. nigris, fascia candida, omnibus subtus ocello, primoribus supra ocello cæco. Larua subfurcata nuda, lineis longitudinalibus fuscis, albis, luteis. Habitat in *Anthoxantho odorato*, *Lolio*, *Bromo*.

VRBAN FRIEDRICH BENEDICT BRÜCKMANN'S *Abhandlung von dem Weltauge, oder lapide mutabili. Braunschweig, im Verlage der Fürstl. Waizenhaus-Buchhandlung. 1777. 2 Bog. in 4*

i. e.

De lapide mutabili s. oculus mundi dicto tractatio. Auctore VRBANO FRIDERICO BENEDICTO BRÜCKMANNO.

Expositis iis Auctoribus, qui huius rarioris lapidis meminerunt, Cl. Auctor indicat, cuius indolis sit, et ad quamnam classem hic lapis pertineat. Ex solo habitu eundem ad lapides argillaceos induratos, opali duritie pertinere patet. Cum itaque Cl. Auctor et Ill. DE VELTHEIM, Consiliarius Camerae et fodinarum praefectus, operam darent, ut hunc lapidem detegerent, in Museo VELTHEIMII reperiébatur *opalus griseus*, ex insulis Ferroensibus, qui lapidi ex albo, flavescenti argillaceo inclusus erat. Albo flavescentis hic lapis, opacus, et opalo similis, verum lapidem mutabilem offerebat; cum enim aquae immitteretur, transparens et pellucidus fiebat; aquae deinde exemptus iterum opacus reddebatur. Lapidis color in aqua non est vnus idemque, sed variat; aliud enim frustulum flavescenti bruno colore, aliud rufo flauo, ut Topazius Brasiliensis, aliud albo flauo, aliud coerulefcenti albo colore insignitur. Experimentis constabat, lapidem in aquam missum grauiorem fieri, ex quo sequitur, eundem aquam ipsam insugere.

Simili

Simili ratione etiam Calcedonius Islandi. p. 9.
cus, Opalus, et lapis piceus, vt et Prasius Silesia-
cus extus, cinguntur lamina lapidea bruno flaue-
scente, quae etiam in aquam missa pellucida fit.
Putat Cl. Auctor hos lapides argillaceos materiam p. 11.
suppeditare, ex qua Opalus, Calcedonius et Onyx
nascantur, cum transitus in eos statim appareat.

Describit deinde varietates lapidis mutabilis
quoad colores, et phaenomena reliqua, e. g. vesi-
cas aëreas ex eo prodire, et quodammodo in aqua
moueri, madidum lapidem odorem vappidum ar-
gillaceum spargere: in omnibus humoribus, etiam
in acidis mineralibus pellucidum fieri, neque his,
neque alcalinis solui. Lapis hic non funditur, sed
in friabilem, opacam massam comburitur. Si lapis
mutabilis madidus soli opponitur, atque oblique
inspicitur, punctum igneum in eo repraesentatur,
quod refractione ortam imaginem solis sistit. Forte
inde nomen *oculi mundi* accepit. Ex quibus omni-
bus patet, hunc lapidem esse argillaceum, subtilio-
ris mixtionis, et forte nihil aliud, quam non subti-
liter satis solutum nec plane induratum opalum vel
calcedonium.

VI.

Essai d'une lithographie de Młocin. Ecrit à
Varsovie en 1777. Imprimé à Dresde. 1777.
6¹/₂ plagg. 8.

i. e.

Tentamen lithographiae regionis Młocin, scri-
ptum Varsoviae.

Auctor huius bene et diligenter conscripti libelli
est IOANNES PHILIPPUS DE CAROSI, qui
C 2 amore

amore erga historiam naturalem instigatus. lapides et petrefacta, in littore Vistulae dispersa, collegit, annotationibusque catalogum eorum illustravit. Praeterea quoque ad strata telluris attendit, et omnia facta, quae ad praeteritum statum terrae spectarent, sollicitè consideravit.

Pauca de historia naturali Poloniae scripta sunt, raras sunt collectiones naturalium, praesertim indigenorum. Abundat Polonia petrefactis marinis, ut et vegetabilibus; deinde lapidibus, schisto, marmore, lapide arenario, creta, terra Tripolitana, ac turfa. Ex quibus omnibus, ut et ex insigni copia lacuum patet, has productiones et transplantationes ab aqua, et sine dubio a mari Baltico pendere. Ostendit deinde Poloniae naturae producta non recte administrari, et suadet, ut historiae naturali opera detur, et producta naturae disquirantur, opificia instituantur, et sic agricultura et artes melius colantur.

His praemissis regionem, Młocin dictam, describit, quam ab una parte *Vistulae* litus terminat, ab altera vero silvae et colles arenacei, et planities sensim adscendens constituit. Solum maxima ex parte est sabulosum, aliis in locis sterile, aliis vero terra vegetabili et animali mixtum et priori fertilius. Strata telluris sic subsequuntur: 1. Humus. 2. Sabulum flavesceus, granulis maioribus et minoribus. 3. Sabulum rufum. 4. Sabulum flavesceus vel subrubrum. 5. Argilla lateritia, quae tamen alicubi deest, alibi colore et subtilitate variat. 6. Sabulum limosum. 7. Sabulum album, subtilius. 8. Arena saxosa (*gravier*). 9. Arena grisea vel flavesceus. 10. Arena limosa. 11. Marga argilloso. 12. Arena grisea. 13. Arena alba mobilis.

Hacc

Haec strata ut plurimum adsunt, etsi quibusdam in locis etiam numero et qualitate variant.

Post haec de aqua Vistulae, de plantis circa litora eius nascentibus, de piscibus, amphibiiis et nonnullis vermibus breuiter disserit.

In enumerandis corporibus naturalibus secutus est Cl. Auctor systema WALLERII, in terris et lapidibus et in petrefactis LINNAEI. Mineras partitur in salia, inflammabilia et metalla. Ex hac enumeratione nos quasdam tantum obseruationes hic commemoremus. Lapis calcareus ut plurimum poliri potest et marmor praebet. Gypsum spatiosum hinc inde in paruis frustis dispersum est in arenae saxosae strato. In filice igniario hic raro petrefacta occurrunt. Lignum inuenit vitriolo mineralisatum, sed raro. Praeterea minera vitrioli globosa, et lithanthrax calcinatus, uti et pyrites, argilla bituminosa, turfa, minera plumbi aëre destructa, et minera ferri calciformis in ea regione reperiuntur.

Maior est numerus petrefactorum: hic commemorat FOUGETI diss. de coralliis Balticis, quae in LINNAEI amoenitatibus inserta est. *Trochiten* describit, cuius articuli massa alia lapidea sine ordine secum nexi sunt, ut mutatum statum a vi externa luculenter demonstrent. *Chamam plicatam* petrefactam inuenit, testa in calcedonium mutata, et materia calcarea eam replente. Simili modo *Milleporam cellulosam* partim in calcareum, partim in agatem petrefactam inuenit. Cellulae crystallis et materia argillacea repletae erant. Ex his colligit lapides corneos, e. g. calcedonium et alios pro basi habere terram calcaream acido vitriolico

saturatam. Sed sola haec esse nequit, alias gypsum et lapides cornei essent vnum idemque.

Chitonem hispidum LINN. petrefactum integrum reperit. Ex coralliis petrefactis nos ea tantum indicabimus, quae a Cl. FOVGT non recensentur. *Tubiporites serpens* LINN. *Madreporites labyrinthiformis* LINN. rara species. *M. Fungites*. *M. Astroites*, *Pertusa* LINN. in spato calcareo albo.

P. 80. *Spongiae lamellosae sphaericae* lamellis perforatis mentionem facit, quae a LINNAEO non commemoratur. *Corallinae Opuntiae* LINN. impressiones in lapide calcareo se inuenisse putat; atque *Dendrachatem* existimat esse *Corallinam officinalem* LINN. petrefactam: nobis tamen cum WALLERIO et aliis potius certum videtur, figuras arboribus vel muscis similes in calcedonio vel agate pendere a vaporibus metallicis vel aliis terrestribus partibus minus solutis, in fissuris lapidis dispersis.

Lithophytis subiungit lapides figuratos, et catalogum fossilium, quae HEVCHERVS in Polonia collegit, ex ERNDTELIO sumtum: vt et nonnulla petrefacta, quae olim *Rzeczynski* KLEINIO misit.

Sub finem dicit Cl. Auctor, se et amicum in eo esse occupatos, vt librum elementarem historiae naturalis in vsum scholarum nationalium componant: promittit etiam pleniorum aliquando de historia naturali Poloniae librum. Quibus institutis nos Auctori, et praesertim Poloniae, de restauratore scientiae tam sollicito et diligenti gratulamur.

VII.

Phosphorescentia adamantum nouis experimentis illustrata a MICHAELE DE GROSSER, S. R. I. E. Inferioris Auftriae nobili prouinciali. Viennae, typis Io. Thom. de Tratt-
nern. 1777. 2 plagg. in 8. tab. aen. in titulo.

Tentaminibus his causas phosphorescentiae fi- p. 3.
gere certius, et adamantum genus determi-
nare studet. Noster, quod phosphorescente facultate
polleat. Quibus quidem instituendis Cl. Auctori
opportunitas erat, cum parens eius adamantibus
omnis generis et omnium colorum, et insigni in
his tractandis peritia praeditus erat. Indaganti
causam phosphorescentiae HERBERTVS in *diff. de
igne*, praeiuit, vt Nostro tantum inquirendum in-
cumberet, ad quam phosphorum speciem ada-
mantes pertinerent.

Ea tantum corpora phosphoros vocat, quae p. 4.
lucem, diurna multo minorem, nec visum suo ful-
gore perstringentem, nec tactum sensibili calore
afficientem emittunt. Haec vel aëris tantum accessu,
vel etiam in vacuo fulgent. Ad prius genus ligno-
rum putridorum, et electricitatis coruscationes,
et haud dubie lampyrides, dactyli marini s. Pho-
lades, pisces in aqua salsa cocti, phosphorescen-
tia maris, et ignes fatui pertinent. Ad alterum p. 6.
phosphorus Bononiensis CANTONI, BALDVINI et
alii huiusmodi, et, vti Noster experimentis de-
monstrat, adamantum phosphorescentia.

Adamas coloris citrini in tubum vitreum
mercurio replendum immissus ita, vt spatium esset
aëre vacuum, eundem in hoc vacuo, quem aperto
in aëre, fulgorem prae se tulit. Idque euenit siue

a diurna luce, siue a calore splendorem mutuarit. Conductori electrico cera adfixus adamas, quum scintilla ex conductore eliceretur, huius traiectu luxit eodem modo, vt puluis phosphori Bononienfis.

- p. 9.** His visis, primum experimenta, quae ZANOT-
TVS *) instituit, iteranda fumsit. In hoc experi-
mento enim Cl. Auctor concipere non poterat,
quod phosphorus Bononienfis vterque, et coerulea
et rubra luce illustratus, colorem eundem et
eandem quoque lucis intensitatem emitteret: sus-
picabatur igitur, colores non satis separatos in pa-
vimentum incidisse. Quare apparatus curauit,
quo mediante maxima cum cura hoc experimen-
tum repeteretur, et tunc vidit illi phosphoro,
quem rubro in lumine collocauerat, debilem esse
lucem, quoad colorem ei similem, quae viridium
et coeruleorum mixtione habetur; illi contra, qui
coeruleo lumine collustrabatur, lux multo magis
viuida erat, coloris aurei, aut carbonis candentis;
luci illi similis, quae fere rubrorum et flauorum
mixtione obtinetur. Adamas autem in hoc lumine
collocatus nullum fulgoris vestigium obtulit.
- p. 16.** Igitur, cum luminis dispersione experimen-
tum impediri putaret, lentis interuentu radios col-
ligere adamantemque focis imponere instituit.
Tumque adamas in foco rubrorum radiorum nul-
lam, quae in tenebris discerneretur, lucem emisit;
qui tamen in coeruleorum foco, continuato per 5
minuta fulgore, ex albo flauescens, luxit.
- p. 18.** Deinde, si phosphorus, alio sub apparatu,
foco coeruleorum radiorum immittitur, rubri prae-
sertim flauique coloris intensiorem radiis ex ipso
phosphoro emissis magnopere ipsam sub operati-
onem

*) vid. Comment. academ. Bonon. T. I.

tionem auxit. In adamante, re eodem modo tentata, intendi flauus color per prisma visus est.

Iam BECCARIAE *) experimenta commemo- p. 19.
rat, quae vero, cum de alio, quam de Bononiensi phosphoro agant, ad rem suam parum pertinere ait : interim, cum BECCARIAS colligat, lucem a phosphoris aliam non reddi, nisi illam, quam recens accepere, experimenta eiusdem non in eius, sed Bononiensi phosphoro iterauit, viditque dubia esse haec experimenta, neque priora iis debilitari.

Communia itaque adamas cum phosphoro p. 22.
habet plura, eaque demonstrant esse easdem in his corporibus phosphorescendi causas, et lucem illabi in adamantem aliam, aliam in tenebris reddi. Diuersitates, quae ea intercedunt, inferiorem multo fulgoris intensiorem in adamante comprobant, quam in Bononiensi lapide. Cum HERBERTO igitur putat, diuersas cum diuersis corporibus heterogeneorum luminis radiorum intercedere adfinitates, alia radiis rubris, alia coeruleis magis adfinia esse : quae rubris magis adfinia sunt, coeruleos aliosque horum accessu dimittere, quae vero coeruleis, ea rubros aliosque eubrare.

Iam, qui potissimum adamantes phosphorescant, perscrutatur. Diuersam a FACO experiendi rationem tenuit. Adamantes namque non luci solum solari exposuit; sed insuper in coeruleorum radiorum foco collocauit. Ex experimentis colligit: adamantes, quo maiores sint, eo dutius, vt luceant, collustrari debere : frustra in colore eorum phosphore- p. 24.
C. 5

*) Retulit ea etiam PRIESTLEYVS in libro: *Die Geschichte und gegenwärtiger Zustand der Optik.* 2. Abschnitt.

phorescentiae causas poni, nam omnium colorum quidam lucem emiserunt, alii nullam: nec a loco natali rem pendere, neque ignis sola actione phosphorescendi vim oboriri; verum a salium interuentu eandem pendere: quod expertus est, cum adamantes, qui nulla opera ante ad phosphorescentiam adduci poterant, boraci fuso immitteret, et per horae quadrantem in igne fusorio retineret: frige facti enim adamantes coeruleorum radiorum foco impositi eleganter in tenebris phosphorescebant. Deinde tamen crudos adamantes tentauit, viditque alios ex iis lucere, alios non. Inde colligit, id quod arte in nonnullis praestitit, a natura praestari in pluribus, et partes salinas subtilissimas intra adamantem, sub eiusdem genesin locatas, continuatumque earum regionum calorem, in quibus adamantes reperiuntur, compluribus illorum vim tribuere, lucem ut sorbeant, sorptamque dimittant.

VIII.

Dissertatio inauguralis zoologico physiologica de Chaos infusorio LINNAEI. Auctore MARTINO TERECHOWSKY, Ucrano Russo. Argentorati, d. 23. Iunii, anno 1775. Typis Io. Henr. Heitzii. plagg. 8. in 4.

Elegantissime et doctissime scripta haec dissertatio multis diligenter et sollicitè a Cl. Auctore institutis obseruationibus se commendat, quibus, ut nos quidem arbitramur, HALLERI aliorumque sententia certissime confirmata est, qua nempe animalcula infusoria s. *Chaos infusorium* LINN. eodem modo, quo reliqua maiora animalia, ex ouis oriri dicuntur.

Post

Post prooemium, in quo Cl. Auctor succincte
utilitatem cognitionis naturae demonstrat, atque
Cl. SCHVREMERI merita in se laudat, in parte prima
verum corpusculorum infusoriorum motum demon- p. 11.
strat. Non enim aliorum oculis cernere conten-
tus fuit; sed ab ipsa natura, per sui ipsius expe-
rientiam doceri cupiit. Plures itaque cautissime
instituit observationes cum infusis plantarum pluri-
marum, et animalium, iisdemque doctus est, in omni
infuso, quod ex aqua communi et parte qualibet
vegetabilis cuiuscunque, siue illa resoluta putre-
scat, siue vegetans crescat, vel ex substantia qua-
cunque animali in moderato calore per aliquod
tempus seruatur, reperiri moleculas quasdam, quae
non a causa mechanica externa, sed a vi quadam
interna sibi propria vel saltem in infuso latente,
instar animalculorum aquaticorum mouentur.

Expositis Auctorum diuersissimis opinionibus p. 19.
de indole horum corpusculorum in parte II ob-
seruata profert, quibus *vera corpusculorum infuso-*
riorum animalitas, quam demonstrarunt iam multi,
comprobatur. Nam haec animalcula non sunt p. 24.
bullulae aëreae, cum, aëre educto, remaneant in
aquae guttula; neque a motu intestino infusi pen-
dent, qui plane alia phaenomena sub microscopio
offert, quam motus spontaneus: neque sunt
particulæ oleosae, vel farinaceae, vel salinae, per
intestinum fermentationis motum agitatae; si enim
summus est in infuso putredinis gradus, animal-
cula pereunt. Sed vera sunt animalia: moriuntur
enim ab acidis mineralibus variisque venenis, ea-
demque fugere adnituntur; intereunt in calore p. 27.
eo, in quo spiritus thermometri Reaumuriani ad
35 gradus adscendit; et in frigore eo, quo aqua
plane in glaciem vertitur. Quin immo electricitatis
scin-

scintilla percussa, rapide commouentur, aeternumque quiescunt. Motu spontaneo, quo multiplici gaudent, eadem probantur. Praeterea Cl. Auctoris obseruata docent, haec animalcula, saltem

p. 31. nonnulla, organo visus, organis motus externis, visceribus internis et immobilibus et mobilibus instrui, atque etiam in aëre, varie modificato eadem fata experiri, quae alia quaecunque animalia experiuntur.

p. 38. Pars III de animalculorum infusiorum generatione agit. Expositis bene praecipuorum Auctorum sententiis de generatione generatim, et animalculorum infusiorum, prius suas offert ob-

p. 52. seruationes, quam de eadem iudicet. Experimenti vero eiusmodi instituit, quae parentum, fetuum, s. ouorum vel in aqua infundenda, vel in substantiis macerandis, vel in aëre, aut praesentiam aut absentiam demonstrent. Plurima sunt argumenta, quibus ostenditur, parentes vel oua in aqua communi prius iam adesse, quam ad infusionem adhibeantur. Si enim diuersissimae substantiae vegetabiles et animales aqua ex vno eodemque puteo hausta infundebat; plerumque easdem animalium species obtinuit; et cum vna eademque substantia in aqua diuersa maceraretur, diuersa animalculorum genera reperiabantur. Insecta aërea in aquam oua sua ponere falsum esse eapropter iam alii docuerunt, quod nulla infusoria animalcula metamorphosin subeant, et a laruis aquaticis sint diuersissima.

p. 56. Denique id, quod in aqua recenti puteali purissima quaedam animalcula infusoria inuenit, probat, primordia eorum esse in ipsa aqua. Quod quidem in aqua pura per aliquod tempus in cubiculo seruata alii et inter hos nuper demum Cl. MÜLLER *) viderunt.

Prae-

*) vid. comm. nostr. Vol. XXI. p. 24.

Praeterea aquam glaciale[m], coctam et cru- P. 57.
 dam vitris diuersis purissimis excepit, iisque aper-
 tis in cubiculo repositis, in aqua cruda numerosa
 animalcula apparuerunt; sed nulla in reliquis:
 cum autem coctae et glaciali aquae cruda affunde-
 retur, pauca in iis animalcula visa sunt. Sic quoque
 substantias vegetabiles cum aqua cruda, glaciale[m] et
 cocta, iterum frigesacta infudit, et in infusione cum
 aqua cruda quidem animalcula infusoria, nulla vero
 in reliquis: cum autem his infusis aquam crudam
 affunderet, plura, post quosdam dies, animalcula
 videri poterant. In infuso animalculis plerumque, cum
 calore et frigore animalcula necasset, nulla postea
 animalcula iterum apparuerunt. Herbae decoctae
 si aqua cruda infunderetur, animalcula in infuso
 continebantur; si vero cocta, nulla.

Ex quibus omnibus certissime efficitur, pa-
 rentes, vel oua fetusque in aqua infundenda iam
 praeesse. Ad quamnam animalium classem haec p. 60.
 animalcula pertineant, vtrum sint hermaphrodita,
 an sexu distincta, vtrum ouipara, an viuipara, simul-
 que et species aliis determinare relinquit.

IX.

Der Naturforscher IV. Stück. 17. plagg. tab. aen.

4. *Halle. 1774. 8. V. Stück. 17. plagg. tab.*

aen. 3. *VI. Stück. 18. plagg. tab. aen. 8.*

i. e.

Naturae scrutator. Pars IV. V. et VI).*

Quarta pars has continet dissertatiunculas: P. IV.

L.) I O. A. E. GOEZE *historia larvarum, quae inter p. 1.*
folii substantiam viuunt eamque rodunt. Enar-
ratis

*) Praecedentes partes v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 700:

ratis Reaumurianis, Degeerianis et de Riullianis opinionibus et obseruatis, sua proponit, quibus imprimis euincit his laruis nullos omnino esse pedes

p. 33. 2.) I. E. J. WALCH *descriptio nonnullorum recentiorum detectorum conchyliorum.* Describuntur tria conchylia ex museo FRIDERICI CAROLI Principis Rudolstadtensis, qui eadem a BANCIO et SOLANDRO accepit, scilicet Turbo aliquis, qui ad turritos LINNAEI pertinet, Nerita corona et Voluta fusiformis.

p. 57. 3.) IDEM *de reproductione asteriarum.* Vidit asteriam stellatam quinque radiis, diuiso vno radio, sex accipere radios et hac obseruatione oblata de vi reproductionis nonnullas quaestiones mouet.

p. 67. 4.) I. F. GMELIN *consideratio muscarum vegetantium.* Disputatione de commercio animalia inter et vegetabilia instituta, tres singulares muscarum vegetantium species a HILLIO, TORREBIA et aliis descriptas enumerat. In larua putrescente papilionis inuenit MÜLLERVS clauariam militarem; in larua cicadae pomiferae HILLIVS clauariam folioliferam; denique TORREBIA, cuius vero obseruatio imperfecta censenda est, in putrescentententhredine, quemadmodum ex icone apparet, plantam, quae ad lichenes fruticulosos pertinere videtur. Caeterum assumit, has plantulas exoriri ex semine in insecta illapso.

p. 80. 5.) IDEM *de plantis in agris Sueviae sponte crescentibus, earumque usu.* Commentatio tertia. Pertractat, quemadmodum priores, umbellatas et stellatas herbas.

6.) I. G. F. MEINECKE *observationum entomo-* p. 111.
logitarum pars altera. Communicat nobiscum nonnullas observationes de insectorum ovis eorumque foecundatione atque de coitu Sphingum ocellatarum notat, se vidisse alium marem post coitum exsiccatum protinus mortuum, alium vero peracto coitu bene valuisse; ex quibus colligit, marem non ex vno, sed reiterato coitu interire. Deponuntur ova in vesicam aliquam; ova nondum exclusa mollia sunt nec prius, quam in ipso coitu foecundantur, ipsumque sperma omnem suam potestatem amittit, simulac in liberum venerit aërem. Femina 300 ovis productis moriebatur.

7.) C. F. C. KLEEMANN *animadversiones de* p. 121.
nonnullis erucis et papilionibus. Respondet KÜHNII monitis, in prima huius diarii parte commemoratis.

8.) *De colore anomalo albo avium.* Enar- p. 128.
rat Cl. WALCH disputationem inter L. B. ZORN DE FLOBSHEIM et GÜNTHERVM.

9.) IDEM descripsit et depingere curavit *Li-* p. 136.
macem album LINNAEI, qui Limaci atro quam maxime affinis censetur.

10.) IDEM icone et descriptione illustrat *Pha-* p. 141.
laenam aliquam alis cinnamomeis.

11.) I. F. GMELIN *de petrefactis animalium* p. 145.
Württembergicis. Commentatio altera. Gryphitae, Terebratulitae et Pectunculitae describuntur et loca, ubi reperiuntur, accurate notantur.

12.) I.

P. 179. 12.) I. S. SCHROETER *de reliquis regionis V. nariensis conchyliis petrefactis.* Continuat in labori in prima et altera huius diarii parte suscepto et describit Belemnitas, Patellitas, Cochlitas, Turbinitas, Strombitas, Dentalitas, Orthoceratitas et Belemniten, loca, ubi obueniant, haud omittens.

P. 102. 13.) Cl. WALCH *observationum lithologicarum Pars quarta.* Describit Cochlitas in iaspide, conchyliis petrefacta et ligna, quae in vno lapide inueniebantur, et petrefacta arcis *Regenstern.*

P. 227. 14.) W. H. I. BUCHHOLZ commemorat *scoriam, quae in foeni aceruo a fulmine generabatur, atque odorem hepatis sulphuris prae se ferebat.*

Versiones:

15.) *Dè plantis insulae Outahitèe: ex PARKINSONI itinerario.*

16.) MARCORELLE *de notatu dignis, quae circa Roquette inueniuntur: ex Melanges d'hist. natur.*

Pars V. In quinta parte inueniuntur:

P. I. 1.) GOEZE *observationes microscopicae de erucis subcutaneis in foliis pyri mali.* Ouulum huius erucae non detexit, viam autem, quae ab ea describitur et excrementa nigri coloris, quae post animal relinquuntur, vidit. Arrodit eruca per octo dies folii cellulosa et quidem perpetuo, quemadmodum ex motu capitis cognouit, tandem vero perforat folium atque sub inferiori superficie haerens folliculo sericeo obuoluitur. Ex folliculo,

ex quo proprie papilio exoriri debebat, egrediebatur ichneumon, qui scilicet papilionem necauerat eiusque locum occupauerat; reiterata vero observatione papilionem prodire vidit. Quae omnia imaginibus egregie illustrantur.

2.) GRÜNDLER de nonnullis *Grylli specibus*. p. 19. Obseruat masticationem et coitum *Grylli migratorii* et describit methodum eum capiendi.

3.) WALCH de *astroitis*. Diligens et diffusa p. 23. de origine et classibus astroitarum commentatio.

4.) GOEZE de *erucis subcutaneis, quae viam spiralem absoluunt*. Harum, quae a modo commemoratis quam maxime differunt, neque REAUMURIUS, neque DEGEERIVS mentionem fecerunt. Curvatum earum corpus efficit, ut etiam earum viae sint curvae. Describit atque imaginibus illustrat erucam et papilionem, cuius erucam in pyro et malo inuenit.

5.) GRÜNDLER narrat, se inuenisse in *eruca* p. 73. *mortua clauariam*, cuius semen ex muscis, in quibus recondebatur eruca, in ipsam illapsum progerminauerat.

6.) GMELIN de *plantis in agris Sueviae sponte nascentibus*. Commentatio quarta. Polyandriam et Syngenesiam sollicitè considerat.

7.) SCHROETER de *Patellis regni lapidei*. Tota p. 102. earum historia diligenter pertractatur, cognitae ad classes rediguntur, et imaginibus illustrantur.

P. 149. 8.) DE ARENSWALD *historia petrefactorum Pommeranorum et Megapolitanorum. Pars prima.* Quae petrefacta plerumque sub filicum rotundata figura apparent atque ab inundationibus originem duxisse videntur, describuntur, et quidem primum ea, quae in pyrite reperiuntur, ex quibus duo imprimis commemorationem merentur, nimirum caput piscis in pyrite et eruca in pyrite, de quo vero petrefacto lubenter dubitauimus; deinde ea, quae in lapide calcareo et margaceo deprehenduntur.

P. 169. 9.) I. C. MEINECKE *Obseruata mineralogica. Pars prima.* Continent, praeter considerationem terrarum argillacearum, quae prope *Aschersleben* et *Alten-Weddi* reperiuntur, et achatis *Italaetici* descriptiones nonnullorum petrefactorum.

P. 184. Versiones:

10.) PARSON *de singulari specie lacertae chameleonis.*

11.) HEWSON *de vasis lymphaticis auium: ambae ex Philos. Transf. Vol. 58.*

12.) GADD *diff. de insectis, quae piscatui nocent.* Cui versioni Cl. BECKMANNVS animaduersiones quasdam adiecit.

13.) DEGEERVS *de generatione insectorum: ex Opere EI. de insectis.*

P. VI. Sextae parti praemittitur praefatio, in qua narratur, Auctores diarii iconum numerum imposterum aucturos atque decimae cuique parti indicem semper adiuncturos esse. Caeterum continet:

1.) 1.

1.) S. A. DE ROTTEMBURG *animaduerfiones* p. 1.
ad HUFNAGELII *tabulas papilionum*. Ediderat
HUFNAGELIUS in diario *Berliner Magazin* dicto ta-
bularum papilionum, quibus descriptiones deerant,
sed aliis negotiis impeditus ROTTEMBURGIO suum
demandauit officium, descriptionesque suas illi ex-
hibuit, qui quoque illud mandatum opus bene
praestitit, imo suas adnotationes interdum adiecit.

2.) I. BECKMANNI *historia naturalis monoculi* p. 35.
polyphemi. Descripto hoc monoculo aliae descri-
ptiones et imagines huius animalis recensentur.

3.) GOETZE *descriptio Cicadae sanguinolentae* p. 41.
una cum animaduerfionibus super cicadae genere in
uniuersum. Omnes et singulae huius insecti partes
quam accuratissime describuntur et iconibus illu-
strantur; nonnulla quoque ex DEGENERII obserua-
tionibus deriuantur.

4.) KÜHNII *analecra ad insectorum historiam*. p. 69.
Pars quarta. Suadet nonnulla remedia pro fugan-
dis *Chrysomelis saltatoriis* et *Forficulis*; describit
Sphingem, quae similis est *Sph. Filipendulae*; *Pa-*
pilio paphia deuorat violam, neque vrticas; *Pha-*
laena purpurea alitur foliis *Grossulariae*. Depingi-
tur eruca pilosa, quae conuenit cum eruca *Pha-*
laenae Gamma L. et commemoratur chrysalis, in
qua recondabantur muscae.

5.) SCHVLZII *aduersaria ad historiam vario-* p. 87.
rum insectorum. Describuntur sedulo *Cassida gros-*
sa, *C. bipustulata*, *Phalaena Geometra annulata*, *Ph.*
Geom. centumnotata, *Silpha speciosa* et *Curculio gem-*
matus; quorum omnium icones quoque exhi-
bentur.

p. 99. 6.) J. G. F. MEINECKE *observationes entomologicae. Pars tertia.* Indagat causas raritatis non nullorum insectorum; iconibus et descriptionibus illustrat Phalaenam noctuam spirilinguem dorso laeuem, quam *Lemuris* nomine insignit, papilionem et duas alias phalaenas haud vulgares, mentionem facit erucae Phalaenae versicoloris, quibus denique historiam Phalaenae Tau adnectit.

p. 123. 7.) WALCH *aduersaria ad insectorum historiam. Pars prima.* Pollicetur Cl. WALCH, se descriptiones et imagines insectorum exoticorum, quae in Merianeis, Roesselianis, Knorrianis et aliis celeberrimis collectionibus non deprehenduntur, editurum esse atque inchoat suum propositum cum descriptione *Papilionis Danaï Obrini, Equitis Capucini et Danaï simplicis.*

p. 132. 8.) GMELIN *de plantis in agris Sueviae sponte crescentibus. Pars quinta.* Diligentissimo huic tractatui, considerans leguminosas, cruciatas et cryptogamicas herbas, finem imponit.

p. 165. 9.) WALCH *observationum lithologicarum pars quinta.* Continet descriptiones Neritae singularis, Orthoceratitae Mastricensis, Pholaditae circa Petropolin reperti, Encrini Langiani, petrefactae sine dubio Testudinis imbricatae, et denique Belemnitae singularis magnitudinis.

p. 190. 10.) ESPER *de prototypo globosorum corporum in schisto vitriolico.* Fortasse pilae marinae hisce globosis corporibus originem praebent, quae in praefectura Baruthina *Lobenstein* reperiuntur, quoad colorem cum ardesia conueniunt, manus tingunt atque

atque vix non semper accuratam rotundam figuram referunt

11.) I. C. MEINECKE *observationum mineralogicarum pars secunda*. Refutatur primum opinio eorum, qui autumant, lapides quosdam pluuiam mollescere. Obseruat calculos equinos vesicales, ponderis vnius et dimidia librae, qui in medio nucleum rubrum habent. Petrefacta in varia matrice inueniuntur, partim quia ipsa corpora, quae incrustantur, matricem mutant, partim quia aliae particulae sensim accedunt.

Versiones :

p. 216.

12.) IO. BAPT. DE COVOLO *de nonnullorum florum irritabilitatis*: ex Ital. sermone translata.

13.) BERGII *descriptio Crotonis spicati*: ex *Phil. Transf.* Vol. 58.

14. et 15.) *Epistolae duae ex diario Gallico Mercure de France*.

16.) DE TRESSAN *de nonnullis historiae naturalis obiectis*: ex *Mélanges d'hist. natur.*

X.

**Chymie experimentale et raisonnée par M.
BAVME', Maitre Apothicaire de Paris cer.
T. I. à Paris, chez Franc. Didot le jeune.
1773. 8. 1 Alph. plagg. 8.**

i. e.

**Chemia experimentalis et rationalis. Auctore
Cl. BAVME'. Vol. I.**

- I**nstitutis quibusdam circa optimam docendae discendaeque chemiae methodum disquisitionibus, et generatim adumbrata huius libri ratione, Cl. Auctor de instrumentis furnisque inprimis chemics nonnulla praefatur, quae quidem latius recensere nostri instituti ratio vetat. Non possumus tamen
- p. 85. facere, quin memoriam iniiciamus furni, a Cl. BAVME' reperti, quem eo, quod camino multo ampliore, quam plurimi furni, instructus sit, huius quoque multo praestantiorum esse testatur. In
- p. 99. tractatione de vasis, quanti errores ex eorum perverso delectu oriri possint, egregie monet, et simul multa lectu dignissima de vasorum generibus et finibus, de materiis, ex quibus, et de opificibus, a quibus
- p. 118. fabrefiant, proponit. Nonnulla quoque novorum lutorum genera suppellectilis chemicae enumerationi adiungit, eorumque vim diuersam in conglutinandis vasis expertus ipse docet. Omnibus istis circa finem prolegomenorum breue chemicorum vocabulorum promptuarium additur, non quidem omnes, vulgatissimos tamen artis illius terminos complectens.

Librum ipsum Cl. Auctor a generali chemiae p. 1.
 eiusque obiectorum contemplatione orditur. Se. p. 6.
 cundum eius sententiam soli regno animali et ve-
 getabili inflammabilis natura contigit, cuius omne
 corpus minerale plane expers est, quamdiu partes
 alienae nondum accesserunt. Ignis itaque materiam
 non nisi ex animalibus vel plantis haurire potest
 quodcunque minerale corpus, cum sola corpora
 organica illud asseruandi munus nata sint. Prae-
 terea etiam, quae inest mineralibus particula in-
 inflammabilis, illa oleosam exuit indolem qua pri-
 dem utebatur, et sicca euadit. Analyseos chemi- p. 8.
 cae duas species cum reliquis Auctoribus assumit,
 alteram, quae per ignem, alteram, quae per men-
 strua fiat; compositionem vero affinitati corporum p. 11.
 maxime inniti perhibet. Affinitatem vero omnem
 in octo genera disposcit. Ex his primum compre- p. 23.
 hendit affinitatem cohaesionis, alterum aggregatio- p. 28.
 nem, tertium mixtionem inter duo corpora, quar- p. 30.
 tum commixtionem trium corporum sibi aequali p. 32.
 modo affinium, quintum coniunctionem corporum p. 33.
 duorum tertii cuiusdam auxilio procreatam (f. or-
 tam), sextum affinitatem trium corporum, qua de- p. 34.
 structio simul et noua compositio efficitur, septi- p. 35.
 mum reciprocam et octauum denique eam affini- p. 36.
 tatem complectitur, qua inter quatuor corpora
 commixta duae decompositiones totidemque no-
 uae miscelae contingunt.

Repudiatis, quae PARACELSUS et BECCHERUS p. 39.
 in chemiam introduxerunt, elementis, Cl. Au-
 ctor phycis elementis aëri, aquae, terrae et
 igni iura sua in chemiam vindicat, STANLII hac p. 43.
 in re vestigia secutus.

- p. 47. Ignis secundum illius sententiam non modo caloris, verum etiam saporis, odoris et lucis, ipsius prima causa est, quamvis multa corpora sine calore
- p. 54. luceant. Dilatio, cuius causa ignis est, orditur quasi particularum separationem vehementiori igne absoluendam. Fluida proinde corpora, in perpetua quasi fusione constituta sunt. Attamen, cuius capacia sunt, calor non in gravitatis specificae, sed
- p. 57. in fixitatis ratione est. Ignis non minus gravitate gaudet, quam alia corpora, licet ea, quibus sese infinuat corpora non tam attingere, quam eorum interstitiis liber inhaerere Cl. Auctori videatur. Quodsi vero intimius cum particulis corporum iungitur, tunc augetur eorum pondus, testante
- p. 58. metallorum calcinatorum exemplo. Motus ignis tam rapidus est atque velox, ut radii, speculo ardente in focum collecti, ne vehementissimo quidem vento disturbari vel intercipi sese patiantur. Quamvis autem, metallis in calcem abeuntibus, pondus absolutum insigniter saepe augeatur, paria tamen volumina calces metallicae et metalli eiusdem generis non ita se habent. Cum enim calces metallicae distendantur simul ignis virtute, et metallum contra in minori spatio plus massae contineat, causa intelligitur, cur metallum calcis metallicae par volumen pondere superet.
- p. 64. Aër, quo minus ignearum particularum habet, eo purior censendus est. Inde cognoscitur, cur tempore hiberno, et post pluuias purissimus sit. Quod vero corpora, multo gravioribus fluidis peruis (e. g. chartam, corium etc.) non penetret, hoc ideo ita contingit, quoniam poros humectare nequit, sicuti et aqua per chartam, oleo
- p. 67. illinitam, percolari recusat. Corpora varia non aliter forsan ingreditur, nisi peregrinis particulis inuolutus; hoc autem munus, ut alia elementa, sic

hic aërem quoque immutandi solis organicis corporibus delatum fuit.

Ignis aëris volumen auget, imminuta eius p. 68.

densitate. Vehementissimo tamen ignis ardore si in spatium terdecies vel quaterdecies naturali amplius effusus fuit, ulterius se extendi non patitur.

Aëris contra in purum ignem efficacia (i. potestas) nulla est, quandoquidem corpora in vacuo constituta aequae, ac in aëre libero, ab igne funduntur et in vitrum vertuntur. Ignis vero, qui materie combustibili alitur, aëris adiumento carere nequit. An vero unquam aër cum igne puro ita coniungatur, ut secundarium quasi inde principium nascatur, adhuc ignoramus.

Aqua pura triplicem formam p. 70.

induere consuevit. Siue enim liquida est, siue solida, siue denique in vapores resoluta. Eam comprimere non posse apparuit luculentissime experimento in Academia Florentina instituto. Globos aureos aqua intus repletos, torcularique subiectos, aqua penetrabat potius, quam ut comprimi sese pateretur.

Aëris id temperamentum experta, quod decem gradibus a congelatione distet, minimum spatium aqua replet. Dum feruet, volumen eiusdem una parte tricesima et secunda augetur, et calore suo octogenos vel binos et octogenos p. 72.

thermometri Reaumuriani gradus aequat. Papi niana machina conclusa longe vehementioris caloris capax est, rutilat adeo atque candet, in vase ex metallo sat crasso cuspis igni exposita. Quo rariore contrario aër est aquam ambiens, eo celerius illa feruet.

Quod aqua fluida non ultra definitum quendam gradum, (qui dimidius est a congelatione), algeat, sequenti tentamine efficitur. Glaciei duas partes cum una salis communis parte mixtae, frigus duodeuiginti aut viginti gradibus, congelationis

tionis gradu maius producant. Veruntamen huic miscelae aqua pura vitro contenta immergitur, atque dein tum glaciei salsae, tum aquae thermometrum immittitur, in illo quidem frigoris antea commemoratus gradus, in hoc vero, dimidiis sub congelationis puncto gradus constanter indicatur, donec aqua in glaciem prorsus abierit. Fluida au-

p. 76. tem congelationis nescia statim ab initio mixtam cum sale glaciem frigore suo imitantur.

Glacies perinde ac salia certas crystallorum formas ostendit. Spicula nempe illius sub angulo semper sexaginta vel centum et viginti graduum sese decussant, dummodo frigus modum non excesserit. Sub ipsa congelatione aqua intumescit, atque adeo durissima corpora, quibus coercetur, displodit. Videtur Cl. Auctori haec voluminis extensio fusionis initium esse; quapropter etiam frigore sat graui, siquidem illud arte posset produci, hoc euenturum esse suspicatur, vt durissima omnino corpora, quasi ignis ardore fusa, colliquarentur. Ferri exemplo hanc opinionem ornare studet, quod vehementi frigore tentatum, volumine sensim augetur, fragileque redditur. Cuncta autem, quibus congelata aqua a liquida differt, leuitatem maiorem et alia, soli mutatae particularum connexioni tribuit.

p. 80. Aqua pluuia ex vaporibus collecta, semper aliquam selenitis particulam continet. Ipsi aquae vapores per paruum Aeolipilae orificium prorumpentes, si mediam flammam penetrant, mox in aëre dissoluuntur, vnde fit, quod applicata eius modi machina lampadis fusoriae vim, aucta aëris elasticitate, mirum in modum intendat. Spatium, quod vapores occupant, omni in eos resoluta aqua, quatuordecies millies eo maius est, quod aqua an-

tea repleat. Hinc si aqua subito posset in vapores conuerti, vim pulueris pyrii tribus et sexaginta vicibus superaret.

Aër calidus plus aquae in se potest recipere, p. 87. quam frigidus. Posteaquam vero refrigeratus fuit, aliquam aquae partem iterum deponit. Experimentis a LE ROI institutis hoc constitit. Aqua ex aëre ambiente frigido ad acida mineralia vel salia lixivialia deposita, ea, licet aër denuo incaluerit, non iterum derelinquit, arctiore quippe affinitate illis quam aëri iuncta. Caeterum ex hac aëris et aquae intima coniunctione principium aliquod corporum secundarium nascitur, multum in chemicorum laboribus pollens.

Terra vitrescibilis secundum Cl. Auctoris sententiam princeps terra et elementaris est. Lapidēs a terris non differunt. Ex terris enim oriuntur, nexa inter particulas singulas cohaesione, et in terras, sublata hac cohaesione, dehiscunt. Proinde illud physicis constitutum inter lapides terrasque discrimen ad chemicos nihil pertinet; nec chemico dignam esse Cl. Auctor censet distinctionem a POTTIO inter terram vitrescibilem, argillaceam, calcaream et gypseam, et a STAHLIO inter vitrescibilem et calcaream constitutam, cum ex omnibus hisce terris sola vitrescibilis pura, reliquae commixtae sint aliis particulis.

In terrae purae vitrescibilis tractatione duplex p. 101. forma notanda est. Mox enim solidas lapidum vel crystallisatorum vel rudium massas, mox arenas diuersae indolis haec terra praebet. Arena p. 103. luris interiores adytos, vt verosimile est, explens, terram purissimam sistit, quatenus particulis metallicis et inflammabilibus nondum inquinata fuit.

Terra

- p. 105. Terra elementaris vitrescibilis a summo igni gradu mutari nescia, omnibus reliquis elementis ponderosior duriorque est. Lapides ex hac terra propemodum pura conflat, si diffinguntur, laevem, aequalem et vitri similem fracturae superficiem offerunt. Quantumvis autem haec terra pura, absque additamento igni exposita, immutabilis sit, vitrescibilis tamen terrae nomen ideo vel maxime meretur, quoniam inter reliquas terras parcissima materia indiget, quae fusionem adiuvet.
- Lapidum, quos hominum libido pretiosos esse voluit, purissimus olim *adamas* habebatur. Recentiorum vero tentaminibus, quae Noster hoc loco repetit, constare visum est, adamantem hanc
- p. 107. laudis partem neutiquam mereri. Complures certe huius generis lapides, Imperatoris FRANCISCI, et magni Florentiae Ducis iussu, siue igni fusorio, siue vitri fusorii foco traditi, ab initio quidem coruscis illo splendore et duritie omni orbat laminis fastiscebant, bullas in superficie iactabant, tandemque in auras auolabant: cum e contrario rubinorum fulgidus color ab igne fusorio nihil, a solari ardore parum pateretur, nisi quod a posteriore, disparente simul aliqua coloris parte ita emollirentur, ut sigilli etiam impressam formam acciperent. Erat tamen absque ponderis iactura ista fusio, quam *adamas*, ponderis adeo parum tenax ut auolaret, ne additis quidem salibus alcalinis, experiebatur.
- p. 108. Eadem experimenta medicus quidam D' ARKET nouo studio stabilivit et auxit; in quo tamen hoc Cl. Auctor monet, quod adamantis naturam in vasis clausis tentaturus, massa porcellanea bondum cocta adamantes obduserit, atque sic conclusos igni fortissimo tradiderit. Fieri enim non poterat, quin ignis vehementia, quae in massa porcellanea adhuc
- cruda

aruda continentur aquae acidique vitriolici particulae, in vapores redigerentur. Inde autem necessario aliqua atmosphaerae species adamantibus circumfusa nascebatur, quae efficiebat, ut illi, perinde ac si vasi, aere pleno, inditi fuissent, auolarent; exhalatis multis particulis in interstitia massae nondum in vitrum conuersae. Experimento itaque perperam instituto, fides d'ARCETO non habenda erat, adamantes in vasis etiam clausis volatiles esse contendenti. Alio etiam euentu LAVOISIERII, MACQUERI et CAQUETI tentamina utebantur. Isti enim adamantes vndique carbonum puluere sepultos, vasisque exacte clausis immersos, licet per duas integras horas igne vehementissimo torqueantur, nihil de pondere et pelluciditate sua perdidisse didicerunt. His itaque et aliis aliorum chemicorum conaminibus constitit, adamantem semper eo magis igni resistere, quo ab aëris accessu remotior est, eo plus vero de pondere et nitore perdere, quo cementum ipsum inuoluens aëre plenius est. Caeterum inter Brasilianos et Orientales discrimen nullum est. Cum denique in apertis vasis ignem passus adamas non modo pristino splendore et duritie priuetur, verum etiam flamma tenuis miscans euanescat, Cl. Auctor hunc lapidem inter substantias metallicas inflammabiles et terreas medium fere locum occupare existimat.

p. 115.

Ex gemmis pretiosis coloratis, MITOVARDO auctore, rubinus ab igne plane non mutatur. Amethystus colore perduto glaciem imitabatur. Sapphirus coloris iacturam patiebatur, perinde ac smaragdus et granatus Orientalis opacitatem.

p. 117.

Natura, ut elementa inter se coniungeret, corporum organicorum ministerio usa est. Praecipue vegetabilibus hoc munus traditum fuit, quae omnium

p. 121.

nium

nium elementorum aequalem fere portionem nasci sunt. Ignis tamen in his corporibus plurimum valet, ex quibus etiam alia corpora, quicquid habent inflammabilis materiei, haurire videntur. Ipsa animalia vitalem corporis auram ex igne elementari in vegetabilibus abundante, et ex his ipsis corporibus omne nutritionis praesidium repetunt. Sic inter sempiternas ortus et destructionis corporum organicorum vicissitudines, eadem semper materiae

p. 123. inflammabilis copia manet. BUFFONIO autem in eo suffragatur Noster, quod primis telluris temporibus, cum superficies eiusdem nondum firmatae atque densa esset, aqua repetitis vicibus continentem terram perruperit, et multam inflammabilem materiam secum in intima terrae penetralia abripuerit, donec aucta corporum organicorum multitudine ex his putredine destructis terra relinqueretur, quae postea aquis agitata et in argillam commutata, tellurem satis durabili crusta obduceret. Videtur autem terra elementaris in plantis primam pati mutationem, quae deinde ab animalibus, praesertim iis, quae maria incolunt, testaceis, etc. deuoratae, terrae calcareae nascendae occasionem et materiem praebent.

p. 125. Phlogiston seu principium inflammabile in corporibus animalibus et vegetabilibus maxima in quantitate praesens oleosam naturam habet. In corporibus vero mineralibus et inorganicis, si aliqua huius phlogisti pars adest, ea neutiquam indigena est, sed ex organicis corporibus accessit, deposita olei pristina specie. Hinc intelligitur, cur sola corpora organica ad ignem alendum sint idonea. Sub ipsa horum combustione ignis elementaris sese euoluit, atque in auras dissipatur.

Vt modus intelligatur, quo elementa inter p. 134
se possint combinari, Cl. Auctor moleculas singuli
elementi singulas iis virtutibus pollere assumit,
quibus aggregatum inde ortum vel totum elemen-
tum sese manifestet. Singulum itaque elementum
in corpore ideo consuetis effectis destituitur, quo-
niam moleculae eius a se-inuicem aliorum elemen-
torum interuentu segregantur, et respectu reliquo-
rum solitariae quasi sunt. Aër in vegetabilibus p. 136.
contentus octingenties ipsorum volumen superat.
Aqua plerumque pars plantae est dimidia. Ignis
et terrae rationes non facile eruendae sunt, cum
aliae plantae plus aliae minorem copiam horum
elementorum contineant.

Oleum ex vegetabilibus destillatione obten- p. 144
tum, repetita saepius destillatione in carbonem,
aquam et aërem dissoluitur. Carbo iste omnem
fere ignem continet, qui plantae antea adhaeserat,
atque phlogisti nomen omnino meretur. Constat
autem igne puro elementari et terra vitrescibili;
eoque purius est, quo parcior salium copia ei ad-
mixta est. Tale ex oleo animali iteratis vicibus
rectificato obtinetur. Caeterum omnino terre-
strium et ignearum particularum diuersa inter se
proportio est, et in purissimo quidem phlogisto
ea, quae plurimum ignis elementaris, paucissimum
terrae habeat. Ipsi vapores carbonibus ardentibus p. 149.
euoluti, nihil aliud sunt, quam phlogiston dissolu-
tum. Vt vero vtriusque partis constitutivae tum
ignis tum terrae copiam cognoscamus et experia-
mur, optima via est, si carbo primum ponderatus
in vase alto et aperto emburatur, et dein terre-
stres reliquiae denuo ad lancem exigantur. Quan-
quam enim (quod impediri nequit) absque com-
bustione aliqua phlogisti pars in auras abigitur,
poterit

poterit tamen cum quadam verosimilitudine ignis in corpore aliqua copia, ex comparatis inter se carbonum integrorum et combustorum ponderibus definiri.

p. 152. Non modo per ignem, verum etiam per aquam identidem allidentem corpora varia organica in carbonum naturam transeunt. Eadem actione materiae oleosae terra humida exceptae, et arbores aqua primum inundatae, dein terra obrutae mutantur, et lithanthracibus vulgo sic dictis originem praebent. Scilicet putredine, quam in aqua organica corpora subeunt, aquosae et aëreae illorum particulae excluduntur, quo fit, ut igneus principium cum nulla amplius, quam cum terra portione coniunctionem inire possit. Ex puro carbone, si aër et aqua denuo accessit, oleum restitui potest. Patet hoc ex coerulei Berolinensis destillatione, largam olei copiam praebente.

p. 155. In phlogisto odorum, colorum et opacitatis corporum ratio est. Per se neque calet, neque friget, nec absque corporis alicuius vere iam ignis contactu suam efficaciam praebeat. Ab aëris accessu remotum inter omnia corpora ignis patientissimum adeoque fixissimum est; unde illius in restituendis calcibus metallicis virtus intelligitur. Facillime enim, fusione adiutum in corpora alia phlogisto destituta transit, eamque ob causam vitris colorem et opacitatem conciliat, metalla autem pristino splendori et consistentiae (i. duritiei) reddit. Ille tamen transitus sine ipsius phlogisti inflammatione contingit.

p. 157. In omnibus corporibus eadem est phlogisti indoles; nec tamen illud cum omnibus corporibus unionem inire solet, absque alio principii interuentu. Aquae e. g. per se misceri respuit. Ea
fixius

fixius autem est phlogiston, quo maior terrae copia ipsi inest; quo minor e contrario haec, eo volatilius illud. Quapropter etiam si multus ignis elementaris cum pauca terra mixtus est, phlogiston citius in auras abripitur maiusque inde damnum animalium sanitati, corrupta aëris elasticitate imminet. Phlogisti enim aliqua portio, in vapores absunta, aquosas particulas, aëri innatantes, in se resorbet, simulque aëris elaterem infringit. Spiritus vini flagrantis vapores non ita noxii sunt, cum semper ex eo vna cum phlogisto aliqua aëris et aquae particula auolet. Vaporum autem phlogisticorum, qui ex prunis vel oleo vel adipe flamma consumto surgunt, nocendi potentia, aqua simul in eodem conclauis euaporata, domari potest. Idem contingit, si ad carbones ardentes liber aëris accessus per fornacem aut caminum patet. p. 160.

Terrae calcareae officinas in regno animali p. 161
 natura disposuit. Animalcula marina, testaceis domiciliis innidulanti, ex vegetabili regno alimentum sibi petentia terram vitrescibilem in eo contentam cum aqua mediante quadam mucilaginea substantia iamiam in animale naturam mutata, commiscent. Mortuorum animalium testaceorum residua domicilia per putredinem materia mucilaginea animali orbata, in aliam naturam conuertuntur. Remanet enim terra principio phlogistico et aqua iuncta. Quae terrae calcareae origo ex ea quoque mutatione intelligitur, quam ostrearum testae in cumulos coaceruatae pati consueuerunt. Dum nempe animalis particula putrescit, foetor prorumpit; terra remanens in diuersos sensim colores abiens tandem albescit, retenta tamen aliqua inflammabilis materiei portione, cuius exitum terrae abundantia impediuit (vid. p. 152.). Aër autem

eo certius terrae admiscetur, cum nullum animale corpus eo destitui chemica experientia doceat.

p. 165. Omnis calcarea terra ab animalibus et inprimis a conchis proficiscitur. Nemo dubitat mare olim repetitis vicibus terram inundasse, cum fere vbiq[ue], si profunde satis foderis, animalium marinarum vestigia deprehendantur. Atque haec ipsa aquae sedimenta nunc adhuc calcareae terrae originem praebent, ita vt mox ipsa illorum forma adhuc compareat, mox rudius vel subtilius contrita in lapides calcareos et marmora vel adeo in cryсталlos spethosas abeant. Ipsa iuga montium calcareorum et acerui conchyliorum eiusdem generis saepenumero sub terra reperti, in mari antea, congesta forte in vnum locum magna horum animalculorum caetera, orti esse videntur.

p. 167. Terrae calcareae formae variae: 1) *Lapides informes, marmora, lapides colorati.* 2) *Spatha calcarea crystallisata.* 3) *Stalactitae.* 4) *Friabilis massae, creta cet.*

p. 169. Terra ex combustis vegetabilibus residua vitrescibilis naturae est, quae combustionem ossium obtinetur, inter calcaream et vitrescibilem media est.

p. 170. Destillatione super vehementissimo igne instituta, ex calcarea terra praeter aërem aliqua liquoris aquosi tenuis, nonnihil aduiscopia elicitur. Post destillationem non modo dimidiam ponderis partem, verum etiam de volumine aliquid massa calcarea perdidisse observatur, aucta simul eiusdem duritiae; vt verbo rem complectamur, in calcem viam terra transiit. Notum est, eam vulgo mediante peculiari fornacum apparatu parari, neque tunc de lapidum puritate adeo multum quaeri. Illi tamen non minus ac purissimi lapides calcarei, exsiccati pariter ac recens effossi aliquam aquae portionem sub destillatione plorant,

plorant, unde aquae in constituenda terra calcarea
efficacia cognoscitur.

Magna est terrae calcareae et aëris erga se p. 173.
mutua propensio. Ipsa terra calcarea quo magis
aëre exhausta est, eo propius ad vitrescibilis terrae
indolem accedit. Natura ignium subterraneorum
(l. *Vulcanorum*) ope calcaream terram in vitrescibi-
lem commutare solet, arguentibus hoc conchis
in silicum formas conuersis.

Tam largam aquae copiam terra calcarea ple- p. 174.
rumque continet, ne ullam amplius sibi admisceri
patiat. Nihilominus tamen in aqua solui potest;
quae solutio iterum sub ipsa euaporatione terram
absolutam deponit.

Calx viua aëri exposita, sensim sensimque hu- p. 176.
ius elementi humiditate penetratur, ita ut calcis
particulae a se inuicem dehiscant, eiusque volu-
men longe vastius euadat. Calx ista ab aëre ex-
tincta pondere augetur; nec tamen, etsi quam
plurimum aquae resorpsit, id rursus pondus ae-
quat, quod ante visionem habuerat. Hac enim
factum est, ut multae particulae terrestres in vi-
trescibilem naturam nunc vergant, adeoque aquae
connubium respuant. Aliae contra minorem vim
ignis expertae longius a se inuicem distare, ac
propterea omnem fere aquam in se recipere vi-
dentur, qua nunc calx viua onusta est. Hinc, ut
calx extincta nunquam tantam aquae copiam in se
contineat, nec pondus illud attingat, quod viua
habuerat, accidit.

Calx viua aquae immersa vehementer incalo- p. 177.
scit, ita ut ipsius aquae aliqua pars in vapores redi-
gatur, omnes liquores, ne mercurio quidem ex-
cepto, in ebullitionem inde rapiantur, atque adeo
materiae combustibiles flammam ab hoc calore

conciant. Secedentibus simul a se inuicem calcis particulis strepitus insignis auditur. Sedato vero deinceps motu interno, massa aliqua remanet, quam

p. 179. vulgo calcem extinctam vocant. Calx extincta, si aqua penitus imbuta fuerit, huius sub calcinatione tenacior est, quam antea sub prima vitione fuerat. Vnica autem calcinatione omnem calcareae lapidis massam in calcem viam conuertere nemini adhuc licuit. Quin potius vstae calcis maxima pars pristinam indolem conseruat, adeoque ex illa nihil salini (vt in aquae calcis paratione contingit) ad aquam accedit. Cremor calcis ei, qua calx extincta fuit, aquae innatans, salinae omnino naturae est. Nonnihil saporis habet, et magna aquae copia solui potest.

p. 181. Donec calx vsta opaca est et albida, semper aliquantum aquae adhuc continet. Quamprimum vero haec omnis expulsa fuit calcinatione, in vitrum pellucens calx omnis commutatur. Tunc vero in vitrescibilem terram abiisse clarum est, cui mutationi antea aqua pertinaciter inhaerens sese opposuerat. Sub ipsa vstione ignis vehementis phlogisti et aquae eam particulam, quae dissipata nondum fuerat, inter se coniungit. Hinc alcalina substantia oritur, quae postea sub calcis extinctione ab aqua excipitur. Cuius insigniorem copiam cum conchae et testae ouorum in statu naturali continere soleant, ratio patet, cur ex his melior acriorque calx, quam ex aliis terris calcareis parari queat.

p. 182. Quamuis calcis grauitas absoluta calcinatione imminuatur, specifica tamen augetur, cum calcis viae frustum, si cum aliò aequalis voluminis crudae calcis frusto illud comparaueris, pondere excedat.

Quod

Quod viua calx cum aqua vehementer inca- p. 183.

lescat, et ex aëre humores attrahat. Cl. Auctori ideo contingere videtur, quoniam multae ignis particulae sese calci insinuauerint, non liberae illae quidem, sed fixae quasi, et quadantenus cum reliquis calcis particulis combinatae. Quam sententiam vt eo speciosius ornaret, metallorum ignobilium exempla addidit, quae etiam simili vitione in calces conuersa maius pondus nanciscuntur, quamuis simul volumine crescant. Illae autem calces minorem partium constituentium iacturam passae, phlogistique tenaciores, hanc ipsam ob causam auidius igneas partes absumunt atque ita constanter retinent, vt ab aqua affusa neitiquam ferueant. Idem vero in calce Cl. Auctor expertus est, nimirum hoc, quod addita sub vitione inflammabili materie calx postea ab affusa aqua nullum calorem contraxerit. Sapor, p. 186.

quem aqua cum calce communicat, salinae alicuius et quidem alcalinae materiei praesentiam satis luculenter testatur. In cuius origine explicanda STAHLII sententiam Noster in eo sequitur, quod calcis sub vltione diuisioni subtilissimae iunctam eiusdem cum aqua commixtionem assumat; hoc vero in magno illo chemico reprehendit, quod phlogisti et ignis puri in genesi salium describenda nullam rationem habuerit. Quodsi praeter diuisionem particularum nihil calcis vltae contingeret, illam quidem aquam solueret, nec vero alium saporem, quam fatuum illum cretae cum aqua coctae, adipisceretur. At vero, vti omnes rerum sapes ita etiam (secundum Nostri sententiam) hic sapor sub vltione calcis proueniens ex ignis prosapia est. Atque erat profecto iam ante extinctionem in calce viua illud salinum principium; quod postea in aqua calcis sese declarat. Ignis enim vehementia intimius inter se calcis par-

ticulas aquosas et inflammabiles miscuerat. Hinc intelligitur, cur materiei calcareae multo phlogisto aqua et aëre scatentes e.g. testae concharum, si vitæ fuerint et postea aqua extinctæ, insigniorem longæ salinae materiei copiam, quam aliae terrae calcareae, praebeant.

p. 191. Aqua constantius terrae calcareae tunc adhaeret, si sub forma salis latitat. Propterea etiam ex calce semel extincta calcinatione denuo aquam expellere operosus labor est, quò plerumque tota miscela calcarea destruitur.

p. 192. Terra calcarea in coniunctionem cum vitrescibili admodum proclivis est. Insignis huius miscelae usus in architectura est, cum caementum (*Moertel*) ex calce et arena fiat. Cum materies calcis salina plurimum ad caementi vtilitatem faciat, cauendum, ne aquae nimia copia calx viua extinguatur, nec abundans forte aqua et salinis partibus foeta prodigatur. Optimum vero caementum est, quod ex aequalibus calcis extinctae et arenae (et quidem subtilioris vel glareae) partibus paratur. Cl. Auctor hac occasione caementi alicuius firmissimi mentionem iniicit, quod apud Lotharingos ex calce nigra argillacea, et arena tenui pariter argillacea fiat.

p. 194. Calx viua cum glaciei duplici parte commixta frigus vnus et dimidii gradus efficit, loci, vbi miscela ista collocabatur, temperatura congelationis gradum attingente. Terra calcarea aequali carbonum olei cornu cerui portioni addita atque dein, bene clauso crucibulo, ignem fortem experta, nigrescebat, saporemque calce viua vulgari longe acriorem obtinebat. Quae massa, posteaquam bis denuo phlogisto obnupta et repetitis vicibus calcinata fuisset, manifesta alcalini salis indicia prae se ferebat;

bat; ita vt cum acidis efferuesceret, et liquores coeruleos vegetabiles colore viridi tingeret. Nunquam tamen, abundante licet addito phlogisto, omnis terra calcarea alcalini salis naturam assequitur. Semper enim aquae illi firmiter adhaerentis magna copia dissipatur, antequam cum phlogisto (cuius non minor quantitas aufugit) ignis vehementia combinari possit. Quo fit, vt aliqua calcis pars in vitrescibilem terram abeat.

Ex omnibus haecenus enarratis experimentis p. 196.

Cl. Auctor coniicit, saporem aquae calcis viuae portioni cuidam fixi salis lixiuiosi inter calcinandum suborti tribuendum esse; deinde terras vitrescibiles aqueo principio plane carere, adeoque per se ad salis formationem ineptas esse; denique ipsam naturam tum ignis subterranei, tum aquae, marinae ministerio in immensae salis alcalini copiae productione vti.

Terra vitrescibilis, vtut per se vehementissimop. 197.
fimo igne fundi nequeat, terra tamen calcarea adiuta ideo colliquatur, quoniam sub ipsa vstione materies salina alcalina progignitur. Terra calcarea cum aequali arenae portione fortissimo igne tentata, non fundebatur quidem, sed in calcem viuam mutabatur. Quae aëri libero exposita cum humorem ex aëre attraxisset, ignem denuo experta fundebatur, ita vt nunc massam spongiosam semipellucidam nec amplius in aëre bibulam sisteret. Cl. Auctor salino principio fusionem istam praecipue adiuuari atque perfici existimat.

Omnis salium natura, commixtis inter se terra, aqua et phlogisto, absoluitur. Hinc declarari potest, cur eo plus alcalini salis calcarea terra largiatur, quo maior phlogisti copia addita fuerat. Est autem id phlogiston, quod in calce viua sub
E 4 vstie-

uisione delituit, omnium purissimum; proinde etiam facile aufugit, et quod ex calcis viuae aqua terra decidat, absentiae illius tribuendum est; cum contra terra in hac aqua soluta maneat, quamprimum spiritus vini tantillum ei instillaueris. Ingreditur vero salis cuiusuis miscelam praeter ea, quam iam iam enarrauimus, aeris quoque particula. In harum partium constituentium diuersa inter se proportionem omnis versatur salium a se inuicem discrepantia. Atque hoc etiam salia gignendi munus animalibus delatum fuit, marinis inprimis testaceis gypsum et sal marinum procreantibus.

p. 205. Caeterum longe maior terrae vis alcalina quam acida salta ingreditur. Haec enim formam solidam respuunt, atque operoso demum labore coacta atque condensata ab exiguo tamen caloris gradu rursus liquefcunt. Phlogiston, quod acida ex aliis corporibus auide arripiunt, ex alcalinis salibus lubentius in alia corpora transit. In illis autem longe purius est, quam in his, ideoque alcalia longe diutius ignem absque eo, ut auolent, patiuntur, quam quidem acida.

p. 208. Ignis acidis inhaerens a puro igne non multum abludit, testante hoc intensissimo acidorum omnium sapore. Eo liberior autem ille acidorum ignis est, quo leuiora sunt, quibus coërcetur, vincula, aquosa nempe substantia. In iis autem salibus, ubi ignis terra multa inuoluitur, sapor nullus, certe exiguus, animaduertitur. Terra enim virtutem ignis saporis excitandi deleri, omnium optime carbonum exemplo cognoscimus, qui, multum licet ignem continentes, omnium tamen corporum insipidissima sunt.

p. 212. STAHLII aliorumque chemicorum de universalis acido eoque vitriolico, opinionem Cl. A.

Hor

Autor reiecit, ideo, quod non minor sit copia salis acidum continentium corporum, quam eorum, in quibus vitriolicum latet, neque etiam vestigia acidi cuiusdam inter salinum commune et vitriolicum intermedii, ex quibus huius in illud transmutatio declarari posset. In eo tamen vitriolicum et salis communis acidum conuenire putat, quod in iisdem quasi incunabulis, in aqua scilicet marina procreentur atque perficiantur, utroque nempe ex organicis corporibus egresso.

An acidum vitriolicum proxime et per se cum igne puro misceri possit, dubium adhuc est. p. 216.
 Igne enim adeo iam saturatum est, ut ignorentur admicula, quibus maior eius copia huic acido vniri queat. Hoc ipsum effici, ut, quamprimum aer accesserit, colorem obscuriorem illud contrahat, turbante scilicet aere intimam ignis cum reliquis partibus acidi vitriolici coniunctionem. Quapropter etiam, si hoc acidum vasi vitreo in tenuissimum et capillare fere collum desinenti inditum lento igni imponeretur, hoc forsitan euenturum esse Cl. Auctor existimat, ut acidi miscela prorsus dimeretur, aqua tantum et terra superstitet.

Cum aqua commisceri ita auidum est acidum vitriolicum, ut eius drachmae duae libero aeri expositae post quinque dies tantam humorum copiam ex aere attraxerint, ut nunc vnus vnciae et quinquaginta quatuor granorum pondus aequarent. p. 218.
 Cum glacie autem ab initio quidem vitriolicum acidum perinde ac cum aqua ita incalescit, ut liquor thermometri Reaumuriani triginta subito gradus transcendisse visus fuerit; deinde vero miscela de nouo refrigeratur, ita ut interdum thermometer vehementius tunc frigus, quam antea fuerat, indicet. In terram vitrescibilem puram mechanica ratione diuisam

diuisam atque contusam, nulla est acidi vitrioli potentia.

P. 229.

Quamuis pruna iniecta oleum vitrioli fusco colore statim inquinet, fumumque densum sulphureum excitet, a carbone tamen extincta nulla mutatio huic acido accedit, ne tunc quidem, si cum ea digeratur; si tamen destillatorio igne usus fueris, prasinum fere colorem liquor inde contrahit, qui tamen in refrigerato rursus euanescit. Si destillatio ipsa fuerit adhibita, acidum sulphureum ascendet, relicto in fundo vasis sedimento albo terreo. Hoc acido adhuc nonnullo imbutum, et aqua dilutum Cl. Auctori post aliquod tempus crystallos aluminosas offerebat; in ipso vero acido concentrato post aliquot menses crystalli tartari vitriolati conspiciebantur. Talis autem inter acidum vitriolicum et puluerem carbonum igne tentatum erat proportio, vt illius libra, huius semuncia videretur. Nam cum tres libras acidi vitriolici cum sex vncijs pulueris carbonum commixtas destillaret, fuluus color, sulphureus odor multumque leuissimam carbonum pulueris in acido ad recipulum destillante apparebat. Collum retortae puluere carbonum sulphurato penitus ferme excludebatur, ita tamen, vt plurima huius pulueris ab initio admixti copia in retortae fundo remaneret. Ea autem perinde ac is puluis, qui inter acidi iam transgressi repetitas destillationes subsidebat, massam nigram densamque aegre accendendam et sulphureos odores spargentem praebebat. Sulphur illud iam ante, quam quarta pars acidi elicita fuisset, ne-

P. 232. scebatur. Eadem propemodum ratio erat eorum, quae sub destillatione acidi vitriolici cum alia quacunque materia inflammiabili ex regno vegetabili

P. 236. petito, eueniunt. Aqua, si forte inflammiabili ma-

terici

teriei admixta est, acidi efficaciam auget, et vin-
culum quasi inter vtrumque est.

Sulphuris manu foti stridorem ab electrica p. 238
eius indole Cl. Auctor repetit. Quod vero idem
super igne primum liquatum spissiusque deinde fa-
ctum aquae infusum lentescat et rubeat, id pro-
pterea contingere autumat, quod aqua aliquam
acidi copiam ex sulphure extrahat, adeoque phlo-
giston prae acido tunc praeualeat.

Flores sulphuris, sulphur lotum, cum gla-
cie. Cunctis hisce miscelis nihil efficitur, ne-
que ullam mutationem sulphur patitur. Ob phlo- p. 245.
giston ipsi admixtum, non ita, vt vulgo putant, sin-
cerimum, vitra sub fusione denigrare solet.

Cum calce viua et aqua mixtum sulphur he- p. 247.
par sulphuris terrestre praebet. Soluitur autem
mediante alcalina illa substantia calci viuae adhae-
rente. Liquor iste, exacte licet clausis vitris asser-
vatus, mox destruitur phlogistique iacturam pati-
tur. Aqua remanens absque colore et sapore fere
omni est, interdum vero sedimentum ex selenite
et tartaro vitriolato mixtum deponit. Haec salia
quoque ab hepatis sulphuris calcarei lenta calcina-
tione relinquuntur. Acidum vitrioli liquori instil-
latum, sulphur de sua cum calce coniunctione ex-
turbat. Sulphur cum oleo vitrioli coctum fundi- p. 250.
tur, eique instar olei innatat, refrigeratum deinceps
viridescit. Ipsum menstruum odore sulphureo in-
ficatur, atque, affuso alcalino liquore, sulphuris por-
tionculam deponit. Alias vias, quibus sulphur
per acidum vitriolicum destruitur, SKEELVS pro-
posuit.

Cum terra calcarea acidum vitriolicum sele- p. 253.
nitum siue gypsum procreat. Vt vero acidum
gypso possit saturari, aqua prius, diluendum est.
Neutiquam vero omnes terrae calcareae acido vi- p. 255.
triolico

triolico aequae facile nubunt. Sunt enim, quas temporis mora aquae suae aliqua parte orbauit, longe difficilius acido solubiles, atque si soluuntur, selenitem, inter gypsum et alumen quasi intermedium offerunt. Puriores quoque terrae calcareae, ut marmor album, spathum calcareum etc. aegre dissoluuntur; omnium vero difficillime ouorum concharumque testae et corallia. Calx viua autem, aqua et cremor calcis hoc singulare habent, quod cum acido vitrioli selenitem pellucidum in crystallos longe maiores compactum et in aqua solubiliorem progignant. Quod vero in plerisque lapidibus calcareis ferreae particulae lateant, id praecipitatio ochrae ex saturatis solutionibus, et colore violaceus, quem adpersum gallarum infusum illi conciliat, manifesto arguit. Aqua calcis ex solutione lapidum calcareorum puriorum vitriolata nihil deturbat. Quibus vero vitrescibilis terra adhaeret, ut plurimae terrae calcareae et testae ouorum, eae sedimentum demittunt in aluminosos crystallos nonnunquam abiens. Nullus vero calcareus lapis, alius in acido vitrioli solutas particulas ex sua solutione exturbat. Solutiones calcae crudae crystallos arenularum magnitudine deponunt, quae vero cum viua calce fiunt, ex iis aciculae emergunt. Vstione omnes istae selenitis species in gypsum conuertuntur, et sub destillatione tantillum aquae sapore destitutae praebent.

P. 261. Gypsum vstum cum aqua parum incalescit, sed tumidam satis massam constituit, quae exsiccando durior euadit. Aliqua tamen aquae particula exsiccat etiam adhaeret; quae cum in locis frigidis et humidis euaporare nequeat, gypsum indies magis extendit, donec omnis massa exactissimo condensata atque intus crystallis quasi distincta fuerit. Nimio igne multum de eo, quod gypsum continet,

tinet, acido prodigitur, ita vt in calcis viuæ indolem magis magisque illud vergat. Igne nullo gypsum per se fundi potest, nisi solari; atque hoc etiam sub ea demum conditione, vt vitri ardentis focus in id lapidis gypsei latus, quod fractum laminas continentes habet, incidat; qua cautione adhibita, in vitrum spadiceum opacum conuertitur.

Aëris efficacia gypsum argillæ tandem spe. p. 265. ciem induere Cl. Auctor existimat. Quemadmodum enim terram gypseam omni acido vitriolico orbatam iteratis calcinationibus et lauationibus primum quidem in calcem viuam, dein vero in nudam propemodum terram vitrescibilem conuerti expertus est, quæ dein acido vitriolico tractata aluminosas crystallos pareret; ita naturam, vtpote longe potentiorẽ hoc posse efficere putat, vt aquoso elemento adiuta et absque acidi vitriolici profligatione gypsum in alumen et argillam transformet. In agro Montismartyriensi tota regio fodinis gypsi vicina solum habet, terra gypsea constans, quæ longa ætate imbrium aquis macerata ad argillaceam naturam quam proxime accedit. Cum vero gypsi longe plurima quantitas sub mare lateat, in hac etiam officina plurimam argillæ, micæ, talci, asbesti, amianti et steatitis copiam fieri Cl. Auctori verosimile videtur.

Aquæ vnciiis octo gypsi grana octo soluunt. p. 269. tur, si vero coctionem adhibueris, plus soluitur. Aquæ puteales Parisinæ per alueum gypsofum fluunt, eaque terra saturantur. Gypsum cum terra vitrescibili a vehemẽti igne non funditur quidem at certe in massam friabilem compingitur. Cum phlogisto calcinatum hepar sulphuris proignit, ex quo per acidum præcipitato sulphure calx renascitur.

Gypsum

p. 273. Gypsum in acido vitriolio tenui coctum opacum redditur, acido aquam crystallisationis abluente. Eiusdem acidi seu concentrationis drachma una, octo uncii aquae affusa, hoc efficitur, ut nunc dicta aquae copia triginta gypsi grana solvere possit, cum efferuescentia, si calida, absque efferuescentia, si frigida aqua fuerit.

p. 274. Acidi nitrosi proprietates ex Cl. Auctore repetere inutile atque taediosum foret, cum experimenta huc spectantia chemicis iam satis nota esse debeant. Ex colore autem huius acidi con-

p. 281. centrationis rutilo eiusdemque cum carbonibus candentibus atque oleis vehementissima degradatione colligitur, multum phlogisti ei admixtum esse, quod propemodum ignis puri indol-

p. 284. lem habeat. Terras calcareas acidum nitrosum facilius, quam vitriolicum soluit. Inprimis vero eorum testae sub ipsa dissolutione mirum in modum intumescunt ob mucilaginis et aeris in iisdem abundantiam. Aquae calcis duodecim unciae, drachma una acidi nitrosi mediae concentrationis saturabantur. Omnes vero calcis in hoc acido solutiones amaro et acuto sapore nobilitantur. Neque aliis terris calcareis, neque aqua calcis affusa statim dirimuntur, praeter solutionem cum testis ouorum paratam, ex qua statim, quemadmodum ex aliis solutionibus nitroso calcareis post aliquod tempus crystalli planiusculae, sali sedatio similis, terramque aluminosae terrae aemulam continentem, affusa calcis aqua, deliiciuntur. Caeterum etsi terrae calcareae acido nitroso facillime nubunt, eas tamen non ita tenaces sunt, ac vitriolici acidi. Quod si enim nitrum calcareum, calcinatur, acidum facili negotio, relicta calce viua expelli potest. Idem aeri expositum ideo tam facile deliquescere Nostro videtur,

detur, quod phlogiston in acido nitroso abundans eius cum terra calcarea intimam coniunctionem impediat.

Acidum nitri concentratum cum pauco oleo p. 289. vitrioli mixtum ad accendenda olea aptius euadit. Hoc etiam singulare est, quod acidum nitrosum depurando vitriolico inflammabilibus particulis inquinato egregie defungatur. Idem acidum valde dilutum gypso soluendo conuenit, quae tamen solutio in crysallos redacta nullum acidi nitrosi vestigium ostendit.

Acidum salis reliqua acida volatilitate longep. 293. superat. Minus auide vero ac illa humores ex aëre attrahit, utpote multa aqua iamiam mixtum. Cum aqua et glacie insigne frigus excitat. Etsi vero corpora combustibilia vehementer arrodit, non tamen constat: an cum phlogisto puro sulphur aliquod producat. Hoc certum est, arduentes carbonēs ab hoc acido extingui, neque olea ab eo accendi. Forsitan hoc contigeret, si satis concentrari posset salis acidum.

Testae concharum, acido salis immersae, per p. 298. inde ac in acido nitri valde intumescunt. Calx viua cum illo plus, quam cum nitroso acido incalescit. Octo vnciae aquae calcis triginta guttis spiritus salis communis absque efferuescentia satiabatur. Post aliquot dies flaua terrestris materia ex miscela fundum petebat, quae postea albesceret, innatante liquore primum insipido, postea vero acri amariuscule. Ex solutionibus salino calcareis aliae, affusa aqua calcis, statim, aliae tempore aliquo praeterlapso, aliae denique nullum prorsus sedimentum deponebant. Crysallos ex his solutionibus formatae humiditatem aëris facile attrahunt, et licet ignem passae partem aliquam sui acidi explodant, multum tamen eiusdem retinent. Residuum cum

cum aqua vehementer incalescit. Ista aqua demum euaporata calcareum sal commune praebe-
 sub destillatione, acidi admodum tenax est, adeo
 ut ipsae terrae calcareae crudeae hoc acido solutae,
 absque acidi sui dispo- sitione in viuam calcem abeant.

p. 309. Centum *aceti vini destillati* congi (Pintes) gen-
 iterato concentrata, quatuor aut quinque generis
 acidi congi- os largiuntur. Cum glacie mixtum con-
 guum frigus producit. Terrae calcareae eo facili-
 soluuntur. Quae inde enascuntur crys- talli, mi-
 diffimae sunt, aristatae vel flosculosae. Destilla-
 tione in partes suas constitutivas resoluuntur. Qua-
 lis sit natura mixti cum acido nitri vel salis com-
 munis vel sulphure acet- i, adhuc ignoratur.

p. 317. *Alkali fixum vegetabile* ab ipsa natura mor-
 ignis, mox (et frequentius omnino) aquae admini-
 culo producitur. Verosimile est illud iisdem par-
 tibus constitutivis absolui, quibus acida constan-
 Plus tamen materiae terrestris et pauciore- mignem
 in sinu suo concludit. Odor saporque vrinofus
 quem linguae admotum spargit, secundum Austra-
 ris Nostri sententiam ab eo proficiscitur, quod ve-
 hementer linguae substantiam afficiat, ex eaque
 alcali volatile proliciat. Ignis patientissimum est
 hoc sal lixiuum longeque fixius, ac ipsa acida; adeo
 ut tunc demum, quando ab aëre non prorsus reme-
 tum est, ignisque illud proxime aggreditur, in va-
 pores albos densos, nervos singulari ratione hebe-
 tantes, absumatur. In crucibulo testeo super ignem
 in massam viridiusculam duram, sed fragilem liqua-
 tur, cuius color phlogisti alicui parti euolutae tri-
 buendus est. Alkali bene exsiccatum, si aqua iri-
 rigatur, calorem sexaginta graduum producit.

p. 321. Cum sal lixiuum terra abundet, non difficile
 est, hanc ab illo separare. Iteratis enim vicibus
 aqua solutum, semper aliquam terrae albae partem
 demit

demittit. Quod quidem adeo contingere videtur, quoniam eius miscela non ita arcta est, atque acidorum salium. Possset forsitan calcinationum et solutionum iteratis vicissitudinibus eo perueniri, ut omne sal, relictis aquosis terreisque particulis, dirimeretur. Idem in aqua calcis contingit, quae, addito quodam inflammabili, e.g. spiritu vini, a destructione defenditur. Alkali purum in crystallos nunquam abit, nisi in vasis clausis calcinatum, quandoquidem tunc, iuxta Nostri sententiam, plus phlogisti ipsi admixtum nascendi salis lixiui mineralis occasionem suppeditat.

Alkali fixum glaciei intertritum frigus decem p. 325. gradibus auget. Idem cum abundante terrae vitrescibilis aut arenae quantitate super igne fusum, vitra varii generis largitur. Quando vero alkali arenam superponderat, miscela hinc producta alcalinarum qualitatum particeps adhuc est, atque in liquorem *filicum* ad aërem dissolvitur. In eo ipso acrior adhuc sapor est, quam in ipso alkali puro, forsan ob particularum phlogisticarum admixtionem. Aqua dilutus et percolatus, semper aliquam terrae portiunculam in filtro relinquit. Per acida ille longe efficacius destruitur, ita ut, demersa terra vitrescibili, acidum sali lixiuo iungatur. Terra ista denuo cum acido vitriolico digesta atque soluta, post evaporationem crystallos vere aluminosas sistit. Eiusdem nitrosa solutio acidula est, in aëre libero evaporata, in mucilaginem transparentem coit, et ab aqua calcis dirimitur. Cum acido salis spicula parua crystallorum nascuntur.

Alumen Cl. Auctori selenites quasi calcarea p. 332. basi esse videtur. Ultra dimidiam sui ponderis partem ab aqua habet sibi admixta; hinc etiam sub calcinatione admodum turgescit. Eae tamen aluminis species, quae ex mineris antea vltis praeparatae

Tom. XXIII. Pars I. F fue-

fuerunt, ab igne non ita tumescunt. Idem in alumine, ex calcinato solutione et crySTALLIFICATIONE restituto, obseruamus. Sub destillatione aluminis nihil praeter liquorem parum acescentem assurgit, neque vehementissimo adeo igne fortius acidum extorqueri potest. Inflammabilibus vero corporibus si alumen coniunxeris, ab igne certe destruitur. Remanet vero terra aluminosa, alba, refractaria, figulino operi idonea, in igne strepens. Sed quando ita tentamen institutum fuit, ut sulphur ex aluminis acido et phlogisto adiuncto totum remaneat, nascitur inde pyrophorus ad liberum aërem inflammari solitus. Huius naturam cum *SUVIGNY* Cl. Auctor ita explicat, ut aliquam acidi vitriolici particulam nondum in sulphur conuersam ab humiditate ex aëre resorptam incallescere statuatur, ut illud ipsum, quod iam sulphur factum est, inde accendatur.

p. 342. Terra aluminosa ex alumine per calcem quoque terras, aquam calcis et calcem viam separari potest, siquidem aluminis solutioni aquosa in calido loco constitutae adspargantur. Ne tamen calcareae vel seleniticae particulae terram aluminis inquinent, opus est, calcis non puluerem, sed fistula iniicere. Vberiore huius terrae copiam obtinebis, si cum sale lixiuioso illam ex aluminis solutione praecipitaueris. Pertinax vero illa admodum est in retinendis humoribus, adeo, ut tres menses vix sufficiant ad illam in aëre libero existendam. Facile praeterea particulis coloratis tingitur, ita, ut mox sordide albicet, mox badium caeruleum colorem induat. Humiditas eiusdem in igne perit; candida relinquitur terra et dura, nequam vero in vitrum conuersa.

p. 349. Cum solutionem aluminis aquosam Cl. Auctor, repetitis vicibus, terra aluminosa impraegnare, mixtum

mixtumque liquorem coqueret, vidit ab initio terram istam cum efferuescentia solui. Humor filtratus, aquam duriorē sapore imitatus, syrupum violarum colore viridi tingebat. Posteaquam vero, affuso sale lixiuioso, multum terrae aluminosae deturbatum fuerat, in filtro remanens terra aqua indissolubilis, omnes argillae characteres prae se ferre ipsi visa est. In eo tamen ab argillis in rerum natura vulgo occurrentibus discrepabat, quod tam affabre fingi non posset, et per alcalia facilius destrueretur. Liquor innatans in aëre libero euaporatus; paucas crystallos squamosas propemodum micaceas insipidasque largiebatur. Caeterum quoficior terra aluminosa est, eo difficilius ab acido vitriolico dissoluitur. Cum acido nitroso crystallos praebet polyedras stypticas. Multo efficacius est in hac terra dissoluenda acidum salis, cum quo quippe admodum efferuescit, et solutionem mucilagineam sistit. Ea vt percolari possit, aqua diluenda est; euaporata deinceps crystallos sapore adstringente praeditas progignit. Ab aceto vini difficilius haec terra soluitur.

Argilla communis nihil aliud est secundum p. 353.

Nostrium Auctorem, quam terra aluminosa parco acido vitriolico soluta, multisque particulis terrae vitrescibilis nondum solutae interspersa. Putat autem maximam argillae copiam, sub mari ex gypso in puluerem contrito oriri. Coloratae argillae plus acidi vitriolici nactae lentiores quoque tenaciores et tactu pinguiore sunt, quam albae. Aptitudo ista, qua facile tractari atque fingi sese patiuntur, istaque tactus in illis mollities ab intima particularum subtilissime contritarum coniunctione oritur.

Igni expositae terrae argillaceae purae per se p. 358 quidem non funduntur, at condensantur satisque aurescunt ita, vt ex chalybe etiam scintillas tunc

eliciant. Coloratae partibus animalibus aut vegetabilibus albescunt, colorem tamen, protracto diutius igne recuperant. Quod vero omnes argillae de volumine suo et grauitate absoluta, aliquid in igne perdunt, id Cl. Auctori partim ab euaporatione humiditatis, partim a particularum coarctatione proficisci videtur. Multum praeterea ad hanc voluminis imminutionem facit acidi vitriolici admixtio, quo quippe separato difficillimum est, magneque demum ignis dispendio constat, argillas indurari. Constantissime autem hoc acidum argillis adhaeret ita, vt ne vehementissimo quidem igne abigatur; certe exigua admodum huius acidi particula est, quae odores sulphureos circa figulorum et laterariorum officinas excitat.

p. 361. Aëris et reliquorum elementorum efficacia terrae argillaceae sensim destruuntur, acido, quod iis adhaeserat cum phlogisticis particulis in sulphur coeunte, quod dein metallicis substantiis mixtum varia pyritum genera constituit. Forsitan etiam ex terrae vitrescibilis et phlogisti coniunctione metalla prodeunt. Successu temporis, dum albescunt argillae, micarum, talci, steatitis et amianthi varias species inde oriri Cl. Auctor existimat, pro diuersa phlogisti admixtione.

p. 363. Argilla, licet salinae indolis sit, inter omnia tamen salia difficillime aqua soluitur. Extrahitur tamen aliquid coctione, quod, si liquor spontaneam euaporationem subierit, micosas crystallas praebet. Omnes etiam maiorum amnium aquae nonnihil argillae admixtum habent, plus recipiunt, si cum argilla coquuntur. Affuso alcalino liquore ex solutione ista terra candidissima aluminosae terrae aemula deiicitur. Illud ipsum vero, quod innatat, fluidum post euaporationem institutam tartarum vitriolatum relinquit.

A phlo-

A phlogisto argilla super igne habita decom- p. 366.
ponitur, difficilius tamen alumine. Cum terra calcarea super igne funditur, quod partim acido vitriolico, partim salinae alcalinae materiei sub ipsa calcis vitione ortae tribuendum est. Neque enim terra aluminosa siue argillacea cum calce, neque terra vitreseibilis cum eadem funditur, nisi illi miscelae acidum vitriolicum seu potius alumen, huic vero substantia alcalina addita fuerit. Opus praeterea est quodam, vt Cl. Auctor dicit, *fusibilitatis principio*, cuius necessitatem et existentiam experimentis aliquot comprobare annitur, naturam vero se nescire fatetur. Cum acido vitriolico commixta argilla ex aliqua parte soluebatur; solutio euaporata in crystallos partim micaceas, partim vero aluminosas coalescebat. Extracta scilicet fuerat subtilissima argillae terra, relictæ rudiore, nec ita bene, vt antea fingenda argilla. Acido nitroso post aliquot demum annos soluta reperiebatur, ita tamen, vt hic etiam tantillum arenae indissolubilis relinqueretur. Acido salis et aqua regia longe maior copia soluitur. Acetum destillatum vero illam plane non aggreditur. Alcalia fixa terram subtilem albam ex decocto argillae deturbant. Argilla cum aequali portione salis lixivi et aqua decocta, primum quidem, donec alcalino sale adhuc commixta esset, ab aqua, qua lauabatur, filtratione secedebat. Quamprimum vero omne alcali per lotionem absumentum fuerat, argilla vna cum aqua per filtrum defluebat, et fere soluta esse videbatur. Argillam denique cum alcali et phlogisto igni traditam acidum vitriolicum deserebat, phlogisto nubes. Inde ortum sulphur et hepar sulphuris.

Alcali fixum mirum in modum inflammabilia p. 385.
corpora mutat. Alia enim durescunt, vt carnes, alia emolliuntur et in gelatinam abeunt, vt lana,

sericum, cornu etc. Animalia corpora in genere oleo suo priuare eaque prorsus penetrare solet. Carbones huic sali additi cumque eo ignis vehementia fusi penitus dissoluuntur. Quo plus carbonum lixiuo sali additum fuit, eo facilius illud in aëre libero deliquescit, eoque citius super igne vaporibus absumitur. Prompta quoque et expedita est salis alcalini cum oleis commixtio, vnde sapo oritur. Potest adeo mediante oleo, vti STARKIUS monuit, alcali volatile reddi. Terrae calcareae cum alcali ignis vehementia confundi possunt. Orbantur hac ratione sua aqua, aëre et materia inflammabili, ita, vt terra tantum vitrescibilis remaneat. Calce viua vero addita, salia alcalina caustica fiunt.

P. 389.

Tartarus vitriolatus. Hepar sulphuris via humida et sicca paratum. Mutationes, quas vitrumque in igne, aëre libero, aqua, cum phlogisto et acidis patitur. Potest etiam hepar sulphuris cum partibus tribus salis lixiui exsiccati et duabus tartari vitriolati ita parari, vt huic miscelae super igne colliquatae pulueris carbonum et tartari vitriolati partes singulae adiiciantur atque deinceps haec omnia fundantur. Huius solutio aquosa ob abundantiam phlogiston viridescit, atque perinde, ac vulgare sulphuris hepar, facile destruitur ita, vt phlogisto fugato, tartarus vitriolatus remaneat. Inde constat, via sicca quidem maiorem esse inter acidum vitriolicum et phlogiston affinitatem, via humida vero alcali facilius cum eo copulari. Ex acido sulphureo et sale lixiuo tartari vitriolati species progignitur, quae STAHLIO sal sulphureum dicitur atque a tartaro vitriolato sola paucae materiei inflammabilis admixtione abludit. Sal istud ab affuso acido vitriolico destruitur.

Gypsum aqua feruida solutum ab alcalino p. 406.
sale dirimitur, secedente acido vitriolico a terra
calcareo, et ad alcali accedente. Idem accidit ni-
tro calcareo, si alcali fixum vegetabile eius solutioni
adsperseris.

Nitrum, ex alcali vegetabili et acido nitroso p. 410.
constans facile super igne funditur. Sulphur ei
inter fundendum adicere inutile est. Diutius pro-
tracto igne maxima pars acidi auolat; quod rema-
net, alcalescit. Quin adeo, si vehementissimus
ignis adhibitus fuit, omne nitrum abigitur. In
vasis clausis vero vix aliqua acidi portiuncula trans-
cendit; nitrum fere non mutatum remanet. Aquae
et glaciei frigus nitro non admodum atque tunc
demum euidenter augetur, si admixtum sal com-
mune est.

Cum inflammabilibus corporibus nitrum igni p. 416.
tum ingentem calorem excitat ita, vt ipsa corpora
alias difficulter fundenda inde colliquantur. Inde
pulueris fusorii (*poudre de fusion*) natura cognosci-
tur, qui tribus vnciis nitri in puluerem triti sul-
phuris et scobis lignae singulorum vncia vna con-
stat. Additis carbonibus, nitrum cum detonatione
ita destruitur, vt alcali tantum relinquatur, quod
nitrum fixum vulgo aut *alcahest* HELMONTII, si iam
adaërem colliquatum est, appellatur. Attamen sem-
per non nihil integri nitri huic alcalino sali adhuc
inhaeret. Dum nitrum cum phlogisto detonat,
acidum eius derelicto alcalino sale, phlogiston am-
plectitur cumque eo phosphorum aut sulphur ni-
trosum constituit. Opus vero semper est ad hoc
sulphur producendum, vt acidum nitrosum siue bene
concentratum sit, siue basi fusibili adhaereat. Quan-
do enim acidum nitrosum liberum aquosum est,
vel cum terra quadam coniunctum, parum vel
prorsus non cum inflammabili substantia detonare
consue-

confuevit. Neque etiam detonatio contingit, nisi alterutrum, siue phlogiston siue nitrum ignitum antea fuerit. Quod si in vase retorto tubulato in magnum excipulum desinente instituta fuit, liquorem transire solét, non tam acidæ, quam potius alcalinæ indolis. Hoc ipso euentu id probari putat Cl. Auctor, quod nitrosum acidum sub detonatione phlogiston destruatur, quandoquidem nullum eiusdem vigium hac operatione peracta inuenitur.

p. 423. Terras calcareas nitrum in vitra conuertit. Acidum vitriolicum ex illo nitrosum acidum expellit atque segregat. Videtur autem sub ipsa destillatione nitrum, dum acidum vitriolicum illi penetrat, fundi, atque tunc vapores illos elasticos in spiritus nitri paratione satis consuetas producere. Opus proinde est, conglutinata vasa interdum aperire, licet per hanc ipsam aperturam sensum propemodum pars nitrosi acidi auolet. Multa alia artificia et cautela in hac destillatione maxime necessariae ab Auctore nostro per hanc occasionem enumerantur. Si limaturam martis massæ destillandæ adieceris, concentratius adhuc acidum oborietur, subinde tamen leuius. Rutilus concentratissimi acidi nitrosi color, abreptis ex acido vitriolico particulis phlogisticis, tribuendus est, forsitan etiam phlogisto illius ipsi substantiæ inhaerenti. *Sal ex duobus s. tartarus vitriolatus* in fundo vasis destillatorii relictus ab affuso acido nitroso communis ignis decompositioni ita, vt calefacta ista solutio posteaque refrigerium passa crystallos nitrosos parat. Cl. Auctor hanc rem ita explicat, vt phlogiston in alcalino sale contentum, inter hoc sal et acidum vitriolicum quasi diuidi contendat, dum tartarus vitriolatus nascitur. Quando enim tartarus vitriolatus calcinatus aqua soluitur, amissæ alicuius particulae phlogisticae manifestum indicium est inter-

reli-

restri præcipitato, fundum ex hac solutione peten-
 ta. Cum vero acidum nitrosum auidissime phlo-
 giston arripiat, huius ipsius adminiculo cum alca-
 lina parte tartari vitriolati iungitur. Hinc remo-
 vetur vitriolicum acidum, vtpote phlogisto non
 ita, ac nitrosum affine. Denuo tamen acidum vi-
 triolicum hac ratione separatum, nitrosum a con-
 iunctione sua cum lixiuo sale expellit. Nitrum
 dum haec patitur, in arbusculas excrescit, quae mox
 ab ingruente acido vitriolico eradicantur. Ista de-
 structipnum vicissitudines Cl. Auctor ei, quam tunc
 experitur acidum vitriolicum, phlogisti priuationi,
 huiusque acidi fixitati maiori tribuit. Potest etiam
 oleum vitrioli phlogisticis particulis setum depu-
 rari, si nitro infunditur cumque eo digeritur. Sem-
 per tamen aliquam tartari vitriolati et nitrosi acidi
 portionem in sinu suo tunc retinet. Ex sulphure p. 443.
 nitri adminiculo acidum vitriolicum elicitur, liqui-
 dem ex vase retorto ferreo tubulato acidum ex de-
 tonante cum nitro sulphure euolutum, transire in
 recipulum magnum curaueris. Aliquantulum sul-
 phuris in hac operatione sublimatur, antequam
 nitro possit destitui; plurimum tamen in partes suas
 constitutivas resoluitur. Hac occasione a Cl. Au-
 ctore apparatus ad destillationem istam in Anglia et
 Belgio adhiberi solitus describitur. Melius adhuc res
 tota procedit, si carbones miscelae comburendae
 adduntur. Quodsi absque hoc additamento deto-
 natio peracta fuit, in excipulo mixtus ex sulphureo
 et nitroso acido liquor reperitur. Remanet spe-
 cies aliqua tartari vitriolati nomen *salis polychrestii*
 GLASERI nacta.

Pulvis pyrius, vti notum est, ex nitro, sul- p. 453.
 phure et carbonibus intime inter se mixtis constat.
 Optimus est, qui ex nitro ab omni salis communis
 admixtione libero, carbonibus ex vegetabili regno

petitis atque bene vltis, et sulphure, quantum fieri potest purissimo paratur. Ad disquisitionem eiusdem et efficaciae definitionem instituendam, pulvere pyrio non granulato (*grenée*) sed trito videndum est; granulatus enim, ea, quam semper continet, aquae quantitate experimentorum fidem fallit, et partes constitutivas neque bene inter se mixtas, neque aequaliter distributas habet. Hinc omnis pulveris pyrii boni parandi artificium in siccitate, quantum potest fieri, maxima cernitur. Quae reliqua sunt, omnia ad pulveris optimi virtutes spectant, cui tractationi tabulam etiam Cl. Auctor adiunxit, qua diuersa puluerum genera iuxta instrumentum alicuius ab Equite d' ARCY inuenta, et iconibus illustrata, indicia inter se inuicem respectu ad vim explosionis habita, comparantur. Vberiori harum rerum enarratione superfedemus, quippe ad nostram rem plane nihil faciente.

P. 479. Inter omnes pulueres pyrios longe violentissima actio est *pulueris sic dicti fulminantis*. Paratur ex tribus vnciis nitri exsiccati, duabus salis tartari siccissimi et vna vncia florum sulphuris. Cum vehementissimo strepitu detonat, si calefactum modo fuerit. Similis puluerem fulminantem parandi ratio est, si hepar sulphuris vel cremor tartari cum nitro commiscantur.

XI.

CARL FRIEDRICH WENZEL *Lehre von der Verwandtschaft der Körper. Dresden, bey Gotthelf August Gerlach, 1777. 8. Alph. 1. Bogg. 8.*

i. e.

Doctrina de corporum affinitate, Auctore CAROLO FRIDERICO WENZELIO.

Vt hanc de corporum affinitate doctrinam, qua profecto nulla totius chemiae pars praestantior censenda est, sibi Cl. Auctor sumeret excolendam, causamque et legem huius corporum proprietatis disquireret, variumque affinitatis gradum, quem corpora exserunt, sollicite exponeret, amicis quibusdam Doctissimi WENZELII gratum habendum est, quippe qui, quem suis tantum vñibus dicauerat tractatum, dignissimum esse, qui imprimeretur, publicique fieret iuris, fassi sunt. Neque poterit profecto ab vñlo chemiae perito huiusmodi laboris utilitas in dubium vocari, cum, quam necessarius ille sit, quippe cui vix non omnes chemiae praeparationes velut firmissimo innitatur fundamento, nemini incognitum esse posse, credamus. Gratissimi eapropter fuerunt chemicis GEORFFROYI, MARHERRI, BERGMANNI, aliorumque ad corporum affinitatem cognoscendam suscepti labores, neque vñlum est dubium, quin WENZELII liber, in quo summa vñbique *ausgesagt* apparet, simile doctorum hominum experiatur plausum. Vt autem appareat, qua ratione Cl. Auctor in laboribus fuscipiendis sit vsus, quaedam excerpamus specimina.

Tribus partibus tota absoluitur materies, quarum prima *generalem causam, legemque affinitatis corporum*

*corporum exponit; secunda in sedecim sectionibus
acidi vitriolici, acidi nitrosi, acidi salis, aquae regiae,
aceti vini, acidi phosphorei, succi citri, aeris fixi,
pinguis acidi, tartari, salis acetosellae, salis fumarum,
salis urinae, salis sedatiui, arsenici, sulphuris et alio-
rum linorum menstruorum diuersas affinitates contem-
plat, quibus in decima septima et octaua sectionibus
experimenta de salium in spiritu vini et aqua destilla-
ta solutione subnectuntur; tertia tandem per
quibusdam exemplis docet, qua ratione doctrina*

p. 8. *corporum affinitate in chemia applicari queat.*

Causam cohaesionis duorum corporum a for-
mularum partium aggregati et mixti repetit Cl. Auctor, et
neque Newtoniana attractionis lex, neque alia
sua Ipse huic phaenomeno explicando videatur suffi-
cere. Profert deinde quaedam experimenta, quibus
hanc de cohaesionis causa sententiam roborari
annititur, quorum examen, nisi instituti nostri
ratione impediremur, lubenter susciperemus, sed
mur enim, nos adeo felices non esse, ut omnes
corporum cohaerendorum modos ex hac causa
applicare audeamus. Ceterum vellemus, ut Cl. Auctor
enarrasset et remouere studuisset ea argu-
menta, quae a physicis huic opinioni opponuntur,
quippe in quibus magna ad persuadendum in-
est

p. 26. *vis.* Lex, cui affinitas obsequatur, neque in cor-
porum quoad densitatem, aut raritatem con-
uenientia, neque in diuersa, quam menstruum recipit,
quantitate, sed in celeritate, qua menstruum
in soluendum corpus agit, posita est; etenim, quod
citius aliquod menstruum cum quodam corpore
coniungitur, eo maior affinitatis gradus esse depre-
henditur. Omittimus illud experimentum, quo
hanc assertionem Noster demonstrat, et progre-
dimur ad quasdam experientias, quarum explicatio-
nes multis difficultatibus implicatas esse putamus
chemici.

hemici. Scilicet affinitas alcali salis aduersus vi- p. 32.

vitrioli acidum maior esse assumitur, ea, quae est
inter idem acidum et calcaream terram, et tamen
haec ipsa calcarea terra ex salis acido tartari vitrio-
lici ope tanquam selenites deiicitur; neque ex mix-
tione gypsi cum sale communi ignis ope GLAV-
ERNI mirabile sal producitur: sed salua manet res,
occurrant enim in his operationibus diuersae con-
iunctiones, acidi nempe vitriolici cum alcali, acidi
salis cum alcali, acidi vitriolici cum terra calcarea
et acidi salis cum eadem terra, quae considerari
primario in explicandis illis euentibus debent, hoc
enim factio apparet, affinitatem acidi vitrioli cum
alcali qualibet alia harum coniunctionum esse in-
tiniorem, minorem tamen reliquis simul sumtis.

In aliis coniunctionibus efficiendis magna igni de- p. 38.

betur vis; sic sedatiuum sal cum cubico nitro de-
stillatum nitrosum acidum expellit, cumque mine-
rali alcali coniunctionem init, si autem expulsum
acidum remanenti in retorto vase boraci rursus ad-
mischetur, separatio sedatiui salis ab alcali et noua
nitri cubici generatio contingit. Experimentum p. 39.

CL. BAYME, quo vitrioli acidum ope nitrosi a tar-
taro vitriolato separatur, eodem modo CL. Auctor
explicat. Calx viua et minium alcali volatile am- p. 40.

moniaci salis separant, fixumque ammoniacum sal
vel saturnum corneum generant; ex solutione au-
tem horum productorum in aqua ammoniaci salis
spiritus et calcem et saturnum rursus separat: sci-
licet acidi salis cum calcarea terra et caustici cum
volatili alcali simul sumtae coniunctiones superant
volatilis alcali aduersus salis acidum affinitatem.

Ad quaestionem, cur quaedam metalla a nonnul- p. 46.

lis acidis quodammodo dilutis haud recipiantur,
nisi aliud in iisdem metallum iam solutum haereat,
respondet CL. Auctor, quod hac ratione menstruum
cum

cum soluto metallo simul agat in soluendum luto quodammodo affine, etenim nisi inter duo metalla quaedam esset affinitas, nulla vnquam contingeret solutio.

Progredimur ad alteram libri partem, in qua vt diximus, ipsi affinitatis corporum gradus explicantur. Silentio autem inuoluimus varias, quibus ad obtinendum suum scopum Noster vsus enchireses, cum satis largam materiem diuersarum affinitatis graduum annotatio nobis praebeat.

P. 53. *vitriolicum* quidem *acidum*, concentratissimum modo fit, inflammabile principium lubentissime recipit, verumque cum eo constituit sulphur. Quamquam autem summa gaudet phlogiston aduenire hoc acidum affinitate, a nullo tamen corpore, alumen, zinci vitriolum et sal amarum Sedlicense exceperis, acidum separare potest, propterea quod ipsum neogenitum sulphur magnam habet cum illa corpora affinitatem. Primus post inflammabile principium locus vtrique fixo alcali debetur quippe quae vitriolicum acidum, vbicunque illud inuenerint, ab adhaerente corpore separant, sedque vniunt. Secundum locum volatile alcali, tertium calcarea terra, magnesia, cobalti terra et ebore calcinatum, quartum zincum, quintum ferrum, sextum plumbum, septimum stannum, octauum cuprum, nonum indigo, decimum aluminis terra, vndecimum wismuthum, duodecimum mercurium viuus, decimum tertium argentum et decimum quartum camphora occupant; arsenici enim et stimonii reguli, praeter phlogisti extractionem, nullam patiuntur a vitrioli acido mutationem.

P. 93. *Nitrosi acidi* affinitates sunt cum inflammabili principio; cum fixis et volatili alcali, cum terra calcarea, magnesia, cobalti terra, ebore, zinco, ferro, plumbo, stanno, cupro, terra al-

minis,

minis, wismutho, mercurio uiuo, argento et camphora. Arsenici et antimonii reguli neque ab hoc acido corroduntur.

Salis acidum sibi vtrumque fixum alcali, volatile alcali, terram calcaream, magnesiā, cobalti terram, calcinatum ebur, zincum, ferrum, plumbum, stannum, cuprum, aluminis terram, wismuthum, antimonii regulum, arsenici regulum, hydrargyrum, argentum et camphoram vnit. Inflammabile principium nullam cum hoc acido habet affinitatem; indigo autem admodum exigua pars ab eo recipitur.

Aqua regia, ex tribus spiritus nitri partibus et p. 161. vna spiritus salis parata, coniungitur cum vtroque fixo alcali, cum volatili alcali, terra calcarea, magnesia, cobalti terra, ebore vsto, zinco, ferro, plumbum, stanno, cupro, aluminis terra, wismutho, antimonii regulo, arsenici regulo, hydrargyro, auro, et platina, argentum autem prorsus respuit. Subiungit Cl. Auctor his tentaminibus cum regia aqua p. 179. institutis alia cum *menstruis ex acidi vitriolici cum salino et nitroso commixtione* ortis, quorum alterum stannum, wismuthum et antimonii regulum, alterum eundem antimonii regulum soluit, plura enim cum iisdem experimenta haud instituit.

Acetum vini concentratum vtrumque fixum alcali, volatile alcali, terram calcaream, magnesiā, cobalti terram, ebur vstum, zincum, ferrum, plumbum, stannum, cuprum, terram aluminis, wismuthum, antimonii regulum, hydrargyrum et argentum recipit, arsenici autem reguli solutionem recusat.

A phosphori acido inflammabile principium, p. 210: vtrumque fixum alcali, volatile alcali, terra calcarea, magnesia, cobalti terra, ebur vstum, zincum, ferrum, plumbum, stannum, cuprum, terra aluminis,

minis, wismuthum, regulus antimonii, arsenicum album, hydrargyrum et argentum soluitur.

p. 243. *Citri succus* vtrumque fixum alcali, volatile alcali, terram calcaream, magnesiā, cobalti terram, ebur vstum, zincum, ferrum, plumbum, cuprum, terram aluminis, hydrargyrum et argentum recipit; stanni autem, wismuthi, reguli antimonii atque arsenici solutionem recusat: etsi enim metallalla haec citri succo superfusa arrosa quodammodo videbantur, ponderis tamen nullam experiant iacturam.

p. 253. Accedit Noster in octaua tractatione ad *aëris, acidiue pinguis* affinitates exponendas, quae in re ita versatus est, vt, experimentorum quorundam vi motus, BLAKII de fixo aëre sententiam sensuum testimonio niti, atque adeo omni dubio esse maiorem, statuatur. Tantum tamen abest, vt omnia phaenomena, quae metallorum calces, terraeque calcarea produnt, ex absente, vel praesente fixo aëre se explicare posse, Cl. Auctor arbitretur, vt sibi potius habeat persuasissimum, corporibus hisce, dum calcinantur, materiam quandam igneam insinuari, quae euentum quorundam causarum. Ceterum *pinguis acidi* nomen, quod Cl. Auctor huic materiae dedit, nobis nulla ratione arridet, cum neque illas proprietates, quas MEYERVS suo pingui acido tribuebat, possideat, neque talis materia esse possit, in qua acidum cum phlogisto mixtum inueniatur; nos aequè obscurum quidem, confirmationi tamen minus obnoxium terminum *igneae materiae* aptiorem iudicasset. Quae aduersus ERXLEBEN hoc loco Cl. Auctor monet, nobis placent.

p. 291. *CrySTALLI tartari*, de quibus nona tractatio ponitur, vtrique fixo alcali, volatili alcali, terrae calcareae, magnesiae, ebori calcinato, zinco, ferro,

plum-

plumbo, stanno, cupro, terrae aluminis, wismutho, antimonii regulo, mercurio viuo et argento affines sunt, eodemque modo *acetosellae* et *succini* p. 312. *salis* affinitatis scalae se habent; *urinae* autem *sal* p. 326. in eo ab illis differt, quod wismuthum nulla ratione soluit. p. 340.

Sedatium sal cum vtrisque fixis et volatili alcali media salia profert, cum terris vero absorbentibus atque metallis veram haud init coniunctionem, soluta enim haec in menstruis corpora boracis ope cum sedatiuo sale simul deiiciuntur. p. 353.

Arsenici albi et *Reguli arsenicalis* affinitates Cl. Auctor in decima quarta tractatione considerat. Et *Semimetallum* quidem cum ferro, cupro, stanno, plumbo, argento, regulo antimonii, wismutho, zinco, auro et hydragyro, *arsenicum* autem *album* cum minerali et vegetabili fixo alcali, cum terra calcarea, ebore vsto, ferro, cupro, plumbo, argento, zinco et volatili alcali commiscuit variaque obtinuit producta. p. 364.

Sulphur commune cum vtroque fixo alcali, terra calcarea, ferro, cupro, stanno, plumbo, argento, antimonii regulo, wismutho, mercurio viuo, arsenico et volatili alcali Cl. Auctor commiscuit, magnesia enim, aluminis terra, ebur vstum, aurum et zincum a sulphure nulla ratione recipiebantur. p. 382.

Alcalina menstrua, varia tamen hic non repetenda ratione, magnesiam, cobalti terram, ebur vstum, zincum, ferrum, plumbum, stannum, cuprum, aluminis terram, wismuthum, antimonii regulum, mercurium viuum, argentum et aurum soluiunt. *Hepatis sulphuris* affinitates Noster propterea definire non est ausus, quod, etsi multa eam ob rem instituerat experimenta, varium tamen semper est euentum. p. 403. p. 426.

p. 482. Progredimur ad decimam septimam tractationem, in qua *salium in spiritu vini solutionem* Noster expendit. Spectant huc Saturni saccharum, benzoës sal, nitrum flammans, mercurius sublimatus corrosivus, sal succini, terra foliata tartari crystallisata, sal sedatium HOMBERGI et alia; solutionem autem in hoc liquore prorsus respondent borax, crystalli tartari, alumen, vitriolum maris, veneris et zinci, tartarus vitriolatus, sal mirabile GLAUBERI etc.

p. 440. *Salium in aqua solubile* catalogum Cl. Auctoris

p. 446. in duodeuicesima tractatione exhibet, eamque quam aqua recipit, quantitatem definit; et in vigesima tandem huius partis tractatione copiam aquae crystallisationis, quam nonnulla salia, dum ita coccinantur, ut eorum natura haud mutetur, annotat.

p. 449. Exempla, quibus Cl. Auctor doctrinae de corporum affinitatibus praestantiam et necessitatem suscipiendis chemicis laboribus demonstrare astitit, digna profecto sunt, quae commemoremus. Ac primum quidem de *argenti ex luna cornu per spiritum sulphuris BEGVINI separatione* agit, simulque ad eam quaestionem, *qua ratione sulphur a argento facile et sine eiusdem conspurcatione possit separari*, respondet. Disputat deinceps de *spiritu MINDERERI*, *florum viridis aeris*, *salis ammoniaci* et *pyrii pulveris* praeparationibus, methodosque tradit, quibus haec producta faciliiori modo et cum sumptuum imminutione possint parari. Caeterum chemiae cultores ad ipsum librum euoluendum amandamus, certissime enim nos sumus persuasi, haud vllum, quem temporis eidem perlegendo impensi poeniteat, futurum esse.

XII.

Diff. de labyrinthi auris contentis. Auctore
PHILIPPO FRIDERICO MECKELIO. Argento-
rati. 1777. 4. c. f. 7. plagg.

Persecutus est et confirmavit in hac dissertatione
Cl. Auctor Cottunniana observata *), quibus
demonstratur in organo auditus et in primis in la-
byrintho contineri aquulam. Enarrata huius hu-
moris litteraria historia, atque anatomica admini-
stratione, quae ad inuestigandum labyrinthum quam
accuratissima esse debet, atque facilius in fetus
ossibus, quam in adulti hominis ossea compage suc-
cedit descripta; proponit varia argumenta, quae
aquulam, in labyrintho contentam, probant.

Exposuit mense Ianuario gelu et libero aëri p. 15.
ossa temporum varia et aperto labyrintho vidit non
solum vestibulum, verum quoque ora canalium
semicircularium et cochleae septum vtrumque gla-
cie repletum. Dein in angustissimis animalium p. 17.
canalibus circularibus inuenit aquulam limpidissi-
mam, in leporis vero organo potius rubicundam,
simulque diuersa administrata anatomica sectione
demonstrat integrum labyrinthum esse aquula re-
pletum. Idem in auium labyrintho observauit. p. 21.
Quibus observationibus alias zootomicas in-
spexit; animaduertens tum minimorum ossiculo-
rum figuram et canalium semicircularium in variis
animantibus miram subtilitatem, tum auium tym-
pani membranam extrorsum conuexam, introrsum
concauam et similia. Postea annititur Noster de p. 24.
demonstrare nullum omnino labyrintho inesse aërem,
partim ex eo, quoniam labyrinthus sub aqua de-
mum apertus et agitatus nullas emittit aëreas bul-
lulas,

G 2

*) vid. comm. nostr. Vol. XX. p. 538.

lulas, partim quia nullum spatium datur, per quod aër in labyrinthum venire posset, affirmans se theophrastus repleuisse labyrinthum, neque quicquam exiisse.

- p. 26. Postea ortu humoris in labyrintho reperiendi cognito, qui cum aqueo oculi humore comparatur, demonstratoque eodem in viuis animantibus eiusdem naturam, quam gelatinoso aquosam, invenit, perscrutatur et functiones ostendit. De
- P. 33. quirir mox praeter aquulam, et reliquas in labyrintho contentas partes et quidem primum duplicaturam aliquam periostei, quae vestibulum in duas cavitates diuidit, inter cuius laminas nervosae sunt fibrae, quamque *vestibuli septum nervoso membranaceum* appellat; dein vero nervos labyrinthi. Con-
- P. 38. rigit VALSALVAM et VIEVSSENIUM atque ponit horum virorum zonas canalium semicircularium, quae cochleae esse nihil aliud, nisi periosteum. Contendit canales semicirculares, quamdiu aquula repleti sint, interne mera nervorum pulpa inuestiri, sic quoque repugnat CL. COTTYNNIO, qui se in cochlea ramulos nervosos vidisse perhibet.
- P. 42. Nervorum igitur acusticorum ortu et progressu declarato, animaduertit aquula labyrinthi fieri sonum semper ita, ut ea ipsa ab impulsu stapedis moveatur in spatio aliquo, quod abunde illa *diuerticula* largiantur, quae a COTTYNNIO inveniuntur et aquaeductus dicta, iterum in maceratis
- P. 45. ossibus mercurio detexit. Persequitur itaque horum diuerticulorum, initia et fines; quorum alterum, *vestibuli diuerticuli* nomine insignitum, a posteriori et superiori vestibuli parte suboritur et in vestibulo aperitur, alterum *cochleae*, quod a scalae tympani cochleae incipiens sensim in tubam extenditur.
- P. 49. In fetu horum conicae figurae diuerticulorum

lorum modo adsunt rudimenta. Porro mercuria- p. 50.
libus iniectionibus in labyrinthos recentes inuenit,
haec diuerticula esse caua et posterius aperta, ve-
sibulique diuerticulum terminari in cranii basi in
canum aliquod membranaceum, quod *aquulae re-*
septaculum non solum mercuriali iniectione, verum
quoque repletione glaciei, cum plura ossa tempo-
rum gelu exponeret, cognouit. Denique, notatis p. 52.
diuerticulorum vasis lymphaticis, quae cum venis
connectuntur, breuiter ex antea monitis, quomo-
do auditus fiat, explicat.

XIII.

Diff. de fascia lata. Praeside ADOLPHO MURRAY.
Resp. *Erico Thurling*. Vpsaliae. 1777. 4.
4 $\frac{1}{2}$ plagg.

Distributa est haec disputatio in duas sectiones,
quarum prima de ligamentorum, tendinum
et aponeurosium generatione in vniuersum agit,
altera vero fasciam latam modo delineat. Itaque
primum tum ex litteraria historia, tum ex rei ipsius
natura demonstrat Cl. Auctor, differentiam inter
aponeurosin, ligamentum et tendinem esse deter-
minatu difficillimam; disputans potissimum con- p. 5.
tra eos, qui tendines a musculis productos putant
vel tendines in fibras musculosas mutari credunt.
Aduersus quorum opinionem varia exagitat argu-
menta, a diuersitate densitatis et coloris harum
partium desumta, nec defuisse contendit anatomicos,
qui fibras tendineas a musculosis separarent.
Tendines infantum non breuiiores, potius longio- p. 8.
res sunt; tendines et ligamenta ossescunt, muscoli
nunquam; musculi irritabilitate et contractilitate
afficiuntur, tendines nequaquam; tendines in me-

ram resoluuntur cellulofam telam, quod praeter
HALLERVM quoque MOSCATI experimentis de-
monftravit.

- p. 10. Chemica autem mufculorum et tendinum
analyfis a Celeb. BERGMANNO fufcepta fperem noftrum
Auctoris fefellit; cum appareret, mufculos et ten-
dines in aequali quantitate easdem praebere terra-
- p. 11. Attamen egregie pergit fuam fententiam defende-
re, dum addit quaedam obferuata, quibus confutatur,
interdum tendines reperiri, quorum ex mufculorum
ortus difficulter probatur, aliasque effe aponeuro-
fes, in quibus fibrarum directio plane difcreparet
a fibrarum mufcularium via, quod valere affert de
aponeurofi fuprafpinati, trapezii et aliorum muf-
culorum. Ex quibus colligitur tendines, aponeu-
rofes et ligamenta ortum ducere ex cellulofa varia
compressa vel trita.
- p. 17. In altera huius differtationis parte diligenter
et accurate descriptas legimus fasciae latae origi-
nes a fuperiore glutei magni portione, tensore fa-
sciae ipsius et mufculis cruris, vti et progressum
- p. 19. et finem huius latae expansionis. Mox difquirit
Cl. Auctor strata inprimis tria, directionem fibrarum
in iisdem et difsepimenta, quae inter femoris
et cruris mufculos locum occupant. Nominat octo
inter femoris mufculos, primum inter glutaeum
magnum et medium; fecundum inter glutaeum me-
dium et tensorem fasciae; tertium inter fasciae la-
tae tensorem et fartorium mufculum; quartum
fartorium obuoluit; quintum fupra pectineum et
portionem tricipitis primam fe expandit, sextum
attingit caput primum et fecundum tricipitis, fepti-
mum ad tricipitis capita et gracilem abit, octavum
denique inter caput bicipitis breue et vultum
p. 27. ternum pofitum est. Postea defcribit fasciae latae
decur-

decursum per genu ad crus et notat haec inprimis
 dissipationem; primum, quod ab interioribus ori-
 tur et proprios pedis musculos inuestit; secundum
 inter soleum et peroneum longum; tertium in-
 ter peroneum longum et medium; quartum inter
 peroneum longum et extensorem digitorum lon-
 gum et denique quintum inter tibiale anticum
 et extensorem quatuor digitorum. Quibus de usu p. 32.
 fasciae latae et de accurata dissipationum in arte
 chirurgica cognitione nonnulla breuiter subiunxit.

XIV.

D. FRIEDR. CHRIST. STÖLLERS, der höchstseligen
 Frau Herzogin zu Sachsen - Quersurth und
 Weissenfels gewesenen Leibarztes und verpflich-
 teten Stadtphysicus zu Langensalza, Beobachtun-
 gen und Erfahrungen aus der innern und äussern
 Heilkunst, mit physiologischen, anatomischen und
 praktischen Anmerkungen, nebst Kupfern. Gotha,
 bey C. W. Ettinger. 1777. 159 Seitt. 8. nebst
 3 Kupfert.

i. e.

FRIEDR. CHRIST. STÖLLERI observationes medi-
 co chirurgicae, annotationibus physiologi-
 cis, anatomicis atque practicis comitatae.

Obf. I. *Diabetis historia.* Oriebatur morbus in p. 8.
 homine doloribus colicis atque mictu cruen-
 to saepius laborante, vomituritionibus; aluo ob-
 structo, febriculisque vagis aegrotante. Quibus
 signis cum in pubis regione dolores iungebantur
 acutissimi, ad calculorum renum vesicaeque vrina-
 riae praesentiam concludit Cl. Auctor, atque reme-
 dia emollientia, opiata, leniter purgantia, bechica

opposuit, donec ex lactei sedimenti copia vena
morbi stabilire potuit diagnosin. Sedimentum
vrinae, lacti crassiori analogae, post 24 horas de
mum petiit fundum, atque tres lotii emissi partes
constituit; per octo dierum spatium in vase clauso
asseruata vrina, odoris vrinosi nihil ostendit; acido
affuso sedimentum citius separatum est; recens
lotium a calore non est coagulatum. Substitutis
ea propter optimo cum successu remediis antea
dictis, leniora purgantia moxque roborantia me-
tiora, quorum usu sanitas amissa recuperata est.
Exposito morbi decursu, de diabetis notione Cl.
Auctor differit. Recenset signa, quibus morbus hic
a congeneribus excretionibus dignosci possit. Pos-
suit vero characterem morbi in copia chyli statim
a morbi initio cum proportionata vrinae quantita-
te exeunte, atque in sitis defectu, qui febris lentae
vehementissimae celeriter ortae est causa. Pos-
set quoque *tabes chyluritica*, vel *marcor cum haesione*
ex perditione chyli, vti Cl. Auctor putat; appellari
morbus. Sub finem huius sectionis de eximio vi-
cortici Peruvianii in diabete est locutus.

p. 25. Obs. II. *Prolapsus inueteratus vaginae uteri*
cui lapides eximiae magnitudinis inhaerebant, qui sus-
citer tollebatur. Laboravit aegrotata per 18 annos
hoc malo, quod post partum ex negligentia obste-
tricis erat ortum. Incontinentia vrinae, quam pro-
creabat prolapsus, erodebat ita superiorem, ante-
riorem et posteriorem vaginae partem, vt haemor-
rhagiae inde ortae pro catameniis, non rite fluen-
tibus, ab aegrotata haberentur. Accesserunt dein
alui obstructae, febrisque lentae incommoda, qui-
bus superstites vires prorsus frangebantur. Cl.
Auctor aduocatus, clysmatibus et epithematibus
emollientibus est usus, dein cum lapides sen-
serat

erat, incisionem fecit, et vulsella duos calcareos calculos extraxit. Tertius eiusdem quidem naturae, multo maior tamen, exhibat paucis horis post, cum vrinam mitteret aegrotā. Iam fatus adhibebantur ex herbis emollientibus et discutientibus et sale ammoniaco cum aqua et aceto coctis; atque potio ex chinae cortice et nitro cum aqua et melle parata. Sequenti die ita emollita erat propendens vagina, vt facili negotio in pristinum locum reponi potuerit. Iam enematibus vterinis vsus est Noster, ex cortice Peruuiano, floribus chamomillae, herba rutae, myrrha et sale ammoniaco, ex aqua et aceto coctis cum mellis ad melius purgandam emolliendamque vaginae retropulsae superficiem. Roborandi causa postea aliis enematibus vterinis ex radicibus chinae et tormentillae, cortice granatorum, myrrha et aqua ferria confectis, est vsus. Pessariorum ob debilitatem vaginae, locus erat nullus, quibus embolus ex equisetis linteis implicato substituebatur. Iam de ortu calculorum differit, quem ab vrina, in prolapsu stagnante, deriuat. Putat quoque ex hoc morbo vim antisepticam vrinae, quem PRINGLIUS assumit, apparere.

Obs. III. *Excrecentia lapidea dentis.* Vetulae, p. 63.
 cui vnicus supererat dens molaris maxillae inferioris, proueniebat in eodem processu calcareus, flavicans, laevis, compactus, qui, donec dens ipse elaberetur, in ore remansit. Materies ista tartaro dentium non annumeranda videtur, haec enim spiritu nitri mandata neque efferuescentiam, neque solutionem est passa, sed solum mollior reddita; videturque Nostro in alueolis secreta, quoniam radices dentis eadem materia inductae cornebantur. Putat eapropter excrecentiam istam ex eadem cum dentibus materie fuisse compositam, ex iisdem quoque

quoque vasis fuisse secretam, ex quibus dentium massa antea fuerit separata, eosque dentes, quos serotine prouentos descripserunt obseruatores, a simili fonte fuisse ortos.

p. 71. Obs. IV. *De secundinis quinquies remanentibus.* Reperiebatur in eo placentae inferiori loco, quo vtero firmitus adhaeserat, corpus tendineum flauum, superius trifidum, inferius quadrifidum, quod vsque ad funiculum vmbilicalem, ipsi oppositum, in substantiam placentae penetrabat. Partus fetus ipsius facile eueniebat, ante partum fere a medio grauiditatis termino doloribus cruciabatur puerpera in dextro abdominis latere molestissimis. Iam de ortu et adhaesione secundinarum differuit, dein originem corporis illius tendinei explicauit, tandemque naturam non semper secundinas expellere docuit.

p. 85. Obs. V. *Hydrophobia celeriter orta citatim suppressa.* In puero 15 annorum a nimia primarum viarum saburra, oriebantur quacuis symptomata, quae morsum venenatarum bestiarum sequi consueuerunt, remittebant tamen emesi excitata, alioque satis purgata. Morbus per paucarum horarum durabat spatium, et somno profundo atque diaphoresi larga finiebatur.

p. 101. Obs. VI. *Aneurysma spurium arteriae pharyngeae in latere sinistro lethale.* Purpura, quae in tertio morbi die accedebat, nihil iuuabat, et post aliquot dies rursus tollebatur.

p. 111. Obs. VII. *De paralyfi linguae, dextri brachii atque pedis, post praegressam febrem rheumaticam atque ischerum.* Puer nouem annorum corpore debili.

ili praeditus, ictero saepius laborans, rheumatica febre et paralyfi partium nominatarum afficiebatur, tandem vero sanabatur. Vfus est Cl. Auctor inter plura, quae omnia commemorare nequimus, moscho artificiali MARGGRAFII, qui ex olei succini 3j et acidi nitri concentrati 3jjj ꝑ paratur eumque moscho naturali substitui posse ratur.

Obf. VIII. *De tineae ope cicutae sanata.* Puella p. 137. 18 annorum, a prima pueritia tineae laborauerat, quae ea aetate, qua menses plerumque oriri solent, periodica reddebatur. Redibat enim nouilunii tempore et ad plenilunium vsque durabat. Hanc methodo Stoerkiana, cicuta sanauit Cl. Auctor non solum ita, vt tineae supprimeretur, verum quoque, vt menses in posterum iusto tempore fluerent.

Obf. IX. *De variolis.* Femina, quae puer. p. 145. perii calamitates saepius feliciter erat passa, neque tamen variolis laborauerat, edidit aliquando partum, mortuum quidem, veris tamen variolis obfessum. Post octo annos autem ipsa variolis confluentibus est affecta.

Vltimo de *remediis* agitur, quae Cl. Auctoris p. 146. attentionem laudemque meruerunt.

1) Extractum *aconiti napellus*, eiusque gr. 2 - 8 cum salis sedatiui gr. 10 - 20 post praegressas euacuationes aluinas, cum ptisana purgante saepius sumta in arthritide, atque in curatione morbi venerei per extinctionem admodum probantur.

2) *Tinctura cantharidum* cum anatica parte spiritus salis ammoniaci volatilis in paralyfi perquam utilis Nostro fuit, si quidem eadem nuchae, spinae dorsii, partibusque affectis illinitur, eadem quoque interne atque externe in vrinae incontinentia

nentia cum fructu propinatur. Paranda vero ex spiritus vini atque aquae communis aequalibus partibus, vel quod idem est ex spiritu frumenti non rectificato, ob sal cantharidum glutine animalis obvolutum, quod in solo spiritu minus commode solui posse, Nostro videtur.

3) *Mercurii sublimati corrosivi vires internas aequae ac externas in morbis venereis contra quorundam huius remedii obtrectatorum dubia commendat.*

4) *Solutionem vitri antimoniatum vinosam in variolis, vermibus, catarrhis suffocatiuis, tussi convulsiva, atque retropressa materia morbifica commendat.*

XV.

Societatis medicae Hauniensis collectanea, cum figuris aeri incisis Volum. II. Hauniae. Impensis Friderici Christiani Pelt. MDCCCLXXIV. 4. c. fig. aen. pagg. 335. praeter elenchum.

Instituti huius iam alibi *) habita ratione, contentorum in hoc volumine summam hic commemorabimus.

1) *De fortuitis curationibus observationes.* Ar-

- P. I.** Etore SALOM. THEOPHILO DE MEZA. Obs. I. de impetigine rebeli pomorum esu curata. Videtur hic morbus ab abundantia bilis, quae hoc acido domata est, ortus esse. Obs. II. de tussi convulsiva febris hectica comite per cerasa auide comesta sanata, et de hydropico ascitico, per primas et urinam vias sponte effluentibus aquis curato, ope venesectionis.

*) v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 233.

2) *De contumaci et diuturna alui obstructione* p. 9.

aegra motibus hystericis grauioribus simul afflictata.

Auctore A. ASKOW. Febris et motus hystericus alternabant. Febre sanata, hystericus motus compesciebatur cortice Peruuiano et radice valerianae, et obstructio sanabatur rasura ligni quassiae et puluere foliorum sennae sine stipitibus ana drachmam unam in infuso. Quo infuso seposito, aluus semper clausa erat.

3) *Exemplum communiciuae conuulsionum in* p. 14

adols. Narrat historias nonnullas Noster, ex quibus probatur potentia conuulsionum communiciua s. suae speciei morbum in aliis praesentibus excitandi. Quia modo conuulsis adstantes, nec alii hoc morbo corripiebantur, item societatem cum conuulsis et quidem immediate sequebatur, ut effectus suam causam, tertio quia conuulsionem in variis nostris aegrotis tantum sese inuicem referebant: probabilitas enim propagationis ex aliorum rationibus increscit, si filia sit similis suspectae patri. Haud solum autem sufficit, ut monet Noster, commercium cum conuulsis*), sed etiam opus est quadam neruorum ad motum facilitate ob quam haec potentia communiciua non in omnes adstantes cadit.

4) *De tumoribus insolitis in duobus fetibus obseruatis, quorum unus parum impediuit, alter vero* p. 23.

nullum partui obstaculum fecit. Auctore MATTHIAS SARTORPH. Erat hic tumor, qui partum impediuit, inter crura quo compresso atque ita rupto, fetus extraheretur per biduum viuens, qui postea examinatus ingentem saccum inter femora gerebat, ortum habentem ex elongatione integumentorum vniuer-

*) v. comm. nostr. Vol. XX. p. 699.

uniuersalium corporis a tergo versus anteriora protractorum, vt orificium ani in facie anteriorum corporis prope vuluam conspiceretur. Caput hic faccus libras quatuor et praeterea, exceptis leuissimis datitibus paruis, nihil obseruatu dignum adnotauit. Os sacrum vero ad angulum rectum versus posteriora curuatum caudae instar prominebat. Alibi tumor, qui partui non offecit, erat inter crura posteriorius a lumbis propendens capitis magnitudinem superabat, ex quo ingens meconii copia effluebat ideoque partui nullum fecit obstaculum.

- p. 28. 5) *Epistola de variolis ad D. FABRICIUM*
 Auctore I. EICHEL. Communicat hic Noster summi
 variolis medendi methodum, quae plerumque cum
 SYDENHAMII methodo conuenit. Ad genus con-
 fluentium haec variolarum species, quam Noster
 obseruauit, erat referenda, cum fere omnes, iisdem
 etsi paucioribus laborantes, vexarentur salinatione.
 Num vomitu simul variolosum miasma eiiciatur.
 Dolorificae et vrentis cutis sensationes cortice Ru-
 p. 37. ruuano intenduntur. Doloze capitis et delirio
 et 66. simul praesentibus, allium plantis pedis applicatum
 Noster. Ad oculos defendendos nihil adhibuit.
 Bis vidit variolas oculo insidentes, quarum una cum
 lacte et croco saepe elota prorsus discutiebatur
 altera in cornea ruem cicatricem vix notabilem
 relinquebat. Cibus ex regno animali non prius
 est permittendus, quam siti et febre euanescentibus
 et aegris ipsis id cibi genus postulantibus. De
 sidenti tumore manuum laxa mercuriale, inprimis
 pilulae ROSENSTEINII, omni quarto die exhibenda
 oportet.

- p. 70. 6) *De fonticuli effectu in affecto hypochondriaco*
obseruatio. Auctore Cl. DE MEZA. Videntur omnia
 phaenomena

phaenomena enumerata et phthifica et hypochondriaca vni fonti, miasmati nempe acri cuidam bilioso, quo nervi ad spasmos irritabantur, fibraeque musculares stringebantur tribuenda. Cui enim via per fonticulum patefacta, prorsus restituebatur aeger sanitati.

7) *Tympanitis cum ileo lethali.* Abdomine p. 73.

aperto ventriculus adeo magnus apparebat, vt totam fere regionem supravmbilicalem impleret et admodum antrorsum promineret; ieiunum valde expansum, ileum valde contractum, inflammatum, nigrescens; colon transversum scybalis duris repletum et dislocatum et valuula BAYHINI iusto laxior erant. In hoc morbo respicit Noster ad relaxationem superioris et constrictionem inferioris tubi intestinalis et inde repetit duplicem indicationem: relaxata et expansa ad maius robur et minorem diametrum, contracta et angustata ad minus robur et maiorem diametrum redigere. Priori eligenda sunt aqua frigida, tonum elasticum partium, quas primo attingit, restituens, sensim tamen incallescens vimque adstrictis nocendi perdens; remedia volatilia e. gr. castoreum, asa foetida, camphora et theriaca ANDROMACHI, quae Noster hic in pilulis adhibuit, et carminatiua; alimenta haud nimis solida, larga, aut flatulentae indolis. Posteriori indicationi seruiunt enemata emollientia.

8) *Observatio de febre putrida petechiali a foetore piscium salitorum putrefactorum.* Auctore CL. V. B. AASKOW. Petechiae, quae ab initio morbi huius apparuerunt, minime pro criticis habentur a Nostro, nec regimini, nec remediis calidis possunt tribui. In vno aegro miliaria Noster observauit, quae angustiae domicilii eiusque calori, non renovato

vato aëri cet. adscribit Noster. Vt solent febres putridae, circa diem decimum tertium vel septimum vel vigesimum diarrhoea, moderato sudore et vrina hypostatica soluebatur hic morbus.

p. 91. 9) *Observatio de variolis secunda vice idem subiectum infestantibus.* Habet hoc exemplum profecto magnam verisimilitudinem, quoniam soror variolis quoque iam simul correpta cum hac aegra ob metum similis euentus, infectionem variolarum frustra bis est passa ita, vt ne incisa pars quidem ruberet. Praeterea tentauit infectionem illius inoculatae, per aditum ad sororem, altera vice in variolis laborantem, sed eodem euentu. Ex his colligit Noster veras fuisse variolas, quibus ante octo annos decubuerunt, ac posse variolas idem subiectum bis infestare, et differit quaelibet de benignitate variolarum insitarum.

p. 100. 10) *Apoplectici sanati historia.* Auctore CLEMENTE TODE. Huius apoplexiae causa videtur podagra retropressa nolebatque prorsus cedere adhibitis consuetis remediis. Quapropter arteriotomiam in tempore dextro Noster curabat, quae facta, clysmatum et laxantium ope et continuata arnicae et camphorae vsu actiones animales liberabantur et aeger bene conualuit.

p. 107. 11) *Observationes circa maniam.* Auctore HENR. SCHOENHEYDER. Inter omnia remedia quibus hic solent vti, laudat Noster mixturam camphoratam LOCHERI, compositam ex camphorae 3ß, sacch. Canar. mucilag. gumm. Arabic. 3j tritis c. acet. calid. 3ß. aq. Flor. Sambuc. 3j. Syr. Fl. pap. rhoead. 3j. Detur per partes. Partes

Cl. Auctor valde salutare effectus ex harengo salito
in hoc morbo vidit.

12) *De naeво materno nulla arte medicabili* p. 112.

Observatio. Plurimis causticis adhibitis remediis
et suppuratione sat valida excitata, nihilominus hic
naevus in fronte, quae erat capillata, substitit.

13) *Observatio de taenia ope flanni rasi* ex-p. 116.

Assa. Auctore SIBBERN. Composuit Noster stan-
ni binas drachmas cum drachma dimidia radice ia-
pappae ope mellis in bolum redactas et dedit hoc
singulis vicibus. Tribus dosibus deglutitis, tae-
niam ferme octo triginta vlnarum aluo exclusit ae-
ra. Quam cum spiritui vini immittere vellet, ex
errore in acetum cereuisiae immisit Noster, quo facto
post horam taeniam antea albissimam profundo ni-
grore suffusam vidit. Refert itaque acetum inter
anthelmintica per coniecturam et pericula ideo
esse instituenda operae pretium ducit. Senis ca-
psulam lentis vidit Noster in segmento posteriori
opacam, in anteriore vero pellucidissimam. Se-
gmentum illud variis ossificationis punctis, in vtra-
que superficie prominentibus, distinctum erat.

14) *De hydropse ovarii observatio.* Auctore H. p. 120.

CALLISEN. Aegrota moriebatur et, incisis muscu-
lis abdominalibus, saccus occurrebat praegrandis et
totam cauitatem occupans, qui erat ovarium dex-
trum, nullibi in toto ambitu nexum, sed ligamen-
tis tubaeque vteri quasi tenuissimo petiolo adhae-
rens. Praeterea omnia abdominis contenta prae-
ter ventriculum et intestina contracta bene sese ha-
rebant. Saccus viginti libras puris in vnica con-
tinebat cauea, fere dimidii pollicis crassitudinis
erat, vlcerebus variae magnitudinis, tumoribus stea-

tomatosis ac hydatidibus paruo adhaerentibus
tiolo, quorum maximi ouum gallinaceum fere
quabant, vbique in interna superficie refertus
Reliqua sana. Pro ascite hic morbus habitus
quocum magnam aiebat similitudinem. Post
centefin, quae aliquoties est facta, aegra adeo val
vt plura milliaria equitaret. Diagnofis et curatio
ius morbi magna ambiguitate non funt definit
Vnica curationis fpec forfan in tumoris incre
tis extirpatione fecundum artem peragenda po
est, nec notiones anatomicae, castrationes qu
pedum feminarum cet. huic operationi officina

p. 127. 15) *Animaduersiones de correptione vteri
tus in partu.* Auctore M. SAXTORPH. Demon
Cl. Auctor partim insufficientiam huius opera
nis in plurimis partibus, partim statum, in
talis correptione locum habeat. Huius correptione
difficultate et inutilitate confideratis in ftatu
obliquo, ad eum ftatum vteri progreditur, et
correptione fetus auxilium promittit. Atque hoc
poteft in ftatu vteri recto. Id quod primo Na
demonfttrat, dein exemplis illuftrat.

p. 146. 16) *De vitiofa vtriusque oculi pupilla op
vatio.* Auctore IOANNE CLEMENTE TODE. In
ne monftrata eft haec monftrofitas. Legit
humiliora melius, quam altiora, animadu
aeger.

p. 149. 17) *Cataphora infuetae durationis.* Auct
FRIDERICO LVDOVICO BANG. Erat fomnus
feptem haud interruptas feptimanas et interea
hil ingerebatur; linteum vero humectatum om
hora fecunda diei et noctis querelam obmura
rantis labiis et collo apponebatur.

Vomitus a motu chronicus sanatus. Auctore p. 152.

EODEM. A motu corporis hic vomitus excitabatur, quiete cessabat, sumtisque alimentis mitescebat. Sedatus est anima rhei cum liquore minerali anodyno HOFFMANNI et infuso theiformi ex melissa et mentha.

18) *Tentamina electrica in animalibus instituta* p. 157.

Particula I. Auctore P. C. ABILDGAARD. Ad tres quaestiones hic Cl. Auctor respondit ita comparatas: An rarefactio aëris eodem modo, quo fit sub antlia pneumatica, occidit? An ruptura nervorum aut vasorum sanguiferorum? An a nervorum violenta concussione, syncope et inde mors? Ad has quaestiones soluendas experimenta instituit, quorum continuationem cum conclusionibus proxime pollicetur.

19) *Observationes nonnullae de usu medico florae arnicae.* Auctore V. B. AASKOW. p. 162.

Adhibuit Noster hoc remedium in apoplexia et febribus intermittentibus bono cum effectu. Cl. COLLIN aliique *) in affectibus nervorum hoc remedium laudauerunt, et cum intermittentium causa proxima in nervoso systemate a multis quaeratur, hoc remedium his febribus forsan proderit.

20) *De abscessu post febrem acutam lethali.* p. 170.

Auctore BARTH. IVNGE. Erat abscessus hic in thorace et fluctuatio non poterat externe sentiri. Quapropter eam infidam et incertam Noster iudicavit ad aperiendos tumores metastasi factos. Itaque

H 2

cito

*) v. comm. nostr. Vol. XIV. p. 138. ib. decad. II. da Suppl. p. 479. ib. Vol. XXI. p. 143. et 514.

cito citius eiusmodi tumores aperiendos esse fuisse
etiam si fluctuatio non percipiatur.

p. 176. 21) NICOLAUS FRIBORG *casum duplium*
mania cum et sine opio curata enarrat. Ibi, ubi opio
usus est Noster, omnia symptomata celerrime
paruerunt, e contrario in altero casu tardissime.
Quapropter Noster opio, quod si rite hoc in morbo
adhibetur, vim specificam fibratorem nervorum
sensoriorum vitiosam compescendi tribuit, id quod
mediate tantum efficiunt alia, licet laudabilia
hoc morbo remedia.

p. 183. Addit hic Noster *aphoniae* a suppressis mor-
struis ortum ducentis exemplum. Cui camphora
rata, pediluvium tepidum et linimentum volatile
externe ita profuerunt, ut loquela prorsus restitueretur.

p. 185. 22) *De variis formationis calli impedimentis*
Auctore H. CALLISEN. Haec sunt minus accu-
rata fracturae unio, fortior compressio fasciarum
circa fracturam cet. De callo fracturarum patellae
proxime Noster agit. In vivis nempe
per motus quidam obscurus inter fragmenta patellae
adfuit et in mortuis ne minimum veri calli
stadium Noster reperit.

p. 194. 23) *De paresi metastatica brachii sinistri*
et gonorrhoea. Auctore IOANNE WILHELMO AV-
BRAND. Imprudenter suppressa gonorrhoea,

p. 203. *paralysis orta et ea reuocata, haec sublata est.* Ob
dorem aegri, qui morbum primum reticuit, haec
paralysis aliis atque aliis remediis tentata et a
variis medicis et chirurgis tractata est frustra. Noster
vero coniecit, virus venereum metastatice esse de-
latum et paralytin effecisse. Id quod verè se habuisse

habuisse, adhibita antiuenerica medendi methodo,
qua brachii motus restituebatur, luculenter pro-
batum est.

24) *Historia febris putridae ex dilacerata et re-* p. 204.
secta post abortum in utero placenta ortae. Auctore
JOSEPHO GERSON. Ex huius feminae abortum
saepe saepius passae exemplo patet; placentam,
sponte in abortu non solutam, ipsi naturae esse
committendam. Nam hic placentaе extractionem
loquebantur haemorrhagiae et ipsius placentaе di-
lacerationes. Item elucet, ex relictis in vtero pla-
centae arte extractae frustis, febrem putridam per
resorptionem oriri, quae vix antisepticis iisque
optimis domari possit, ultimoque loco apparet
ex hoc exemplo, iniectiones vterinas ex lacte cet.
praecipuum hic esse remedium, quippe quo putri-
da materia subito euacuatur, dum eo vterus ad con-
tractionem inuitatur atque ita relictæ placentaе
pars facilius expellitur.

25) *De febre putrida in Dioecesi Ripensi epi* p. 213.
demice grassante ab anno 1770 ad 1774. Auctore
FRIDRICH. Etiam si nulli aetati nullique sexui
peperit haec epidemia, tamen plures feminae
quam mares hac febre corripiebantur, eaque cum
aetate vires et incrementa capiebat. Infantes et
pueri facilius emergebant, quam puberes adultique
et rursus hi melius, quam viri. Senes omnium
pessime afficiebantur ab hac febre. Vomitoria opti-
mum praebebant effectum in hac febre putrida.

26) *Observationes ad genera quaedam rariora* p. 245.
exoticorum plantarum cum genere nouo Rolandrae.
Auctore CHR. FRIIS. ROTTBOEL. Descripsit Cl.
ROTTBOEL plantas a ROLANDRO in Surinamia col-
lectas;

lectas; prima earum est *Alpinia racemosa* LINN. quam ob characteris conuenientiam *Amomis* amomum merendam esse censuit, eamque *Amomum Alpinum* denominauit. Exhibita descriptione generica qua parum discrepantiae ab *Amomi* Linneani generica definitione reperimus, genitalium structura est admiratus. Insidet nimirum stylo flaccidissimo ponderosum stigma, quod eum sustineri nequit a stylo, pro fulcimento data est anthera crassa cuius in furcula superiore stigma ita reconditur est, ut pollinis vim euitare nequeat. Definimus dein *Thaliae* characterem generis, quem in LINNAEI scriptis adhuc mancum fuisse neminem sapientem. Est vero *Thaliae* rachis ad angulos flexuosa, quorum cubitis adhaerent flores sessiles, *gluma* persistens biflora, bivaluis, valuulis lanceolatis, acutis, concavis, inaequalibus, *perianthium* constat ex squamis tribus minimis, ouatis, ciliatis, persistentibus, germen coronantibus, *nectarium* petaliforme, minoribus duobus petalis oppositum, lanceolatum, acuminatum, concavum, *filamentum* vnicum subulatum nectarium insertum, *anthera* clauata, *germen* turbinatum, calyce coronatum, *stylus* filiformis, inflexus, *stigma* solitum, inflexum. *Anacardium occidentale* neque decandriam neque enneandriam, sed ad polygamiam pertinere Nostro videtur, propterea quod flos hermaphroditos aequae ac masculos solum in diuersis inuenit speciminibus. Florum hermaphroditorum *perianthium* cernitur concavum, coloratum subuillosum, *filamenta* 8-10 ad basin connatis, horum vnum reliquis crassius, atque $\frac{2}{3}$ parte longius, lobo grandiori germinis respondens; cui anthera magna, triquetra, fertilis, decidua insidet, caeteris *antherae* minores, effoetae, persistentes, *germen* obliquum, reniforme, lobo altero maiore superius posito, *stylus* vnicus e sinu germinis, subulatus.

tas, corollae aequalis, *stigma* paruum, subrotundum, depressum, concavum. Reliqua, ut in LINNAEO. Flores vero masculi germine vel destituantur, vel abortiente reperiuntur praediti. *Haenanthoxyli* characterem postea descripsit, est vero *perianthium* compressum, coloratum, tubo brevissimo, reuoluto, carnosum, persistente, laciniis obouatis, deciduis praeditum, *filamenta* medietate inferiore anterioribus barbata, *antherae* lunulatae, *germen* oblongo lanceolatum, compressum, *stylus* flexuosus, *pericarpium* ut in *Fraxino* calycis tubo insistent; reliquae partes cum LINNAEI adumbratione conueniunt. *Petalii* character hunc excipit, sunt vero *calyx* et *corolla*, ut LINNAEVS ipsas descriptas tradidit. *Filamenta* vero pilis glanduliferis ad basin sunt obliqua, inflexa, *antherae* cordatae. Latet quoque filamenti quinti rudimentum intra stamina duo breuiora, cum anthera simplici minima coloris aurantiaci. *stigma* bifidum, cuius lacinia superior margine et apice est reflexa, inferior reuoluta. Odor Moschi, dum floret, fortissimus. *Rolandra*, nouum herbae genus, ultima est, cuius partes nobis delineauit Cl. Auctor. Pertinet haec ad syngeneseam polygamiam segregatam, olimque sub *Echinopsis fruticosae* denominatione a LINNAEO in prima specierum editione est descripta, postea vero omissa. Differt ab *Echinope*, cui multum conuenit, *perianthio* proprio duplici infero atque supero, *limbo corollae* quadripartito, *staminibus* quatuor. Insigniuit vero Noster plantam *Rolandrae argenteae* nomine characteresque speciei in caule arborecente, foliis oblongo lanceolatis, capitulis axillaribus sessilibus quaerendum esse censet. *Amomi* atque *Thaliae* formae iconibus traditae sunt.

p. 259. 27) *De affectu spasmodico refractario obfer-*
tio. Auctore SALOMONE THEOPHILO DE ME
 Satis copiosa licet remedia antispasmodica, in
 quae viscum quernum, vt MEAD vult, ob inuolun-
 tatem non adhibuit Noster, anthelmintica, anti-
 venerea cet. huic iuueni sedecim annorum fuit
 data, neque tamen morbus cessauit. Quo-
 stiones ideo quaedam a Nostro hic communica-
 tur: Estne hic morbus protopathicus, an den-
 ropathicus? An ex spermatis confectione per-
 venit, vnde variae solent fieri mutationes in cor-
 pore circa pubertatis tempus? Estne credibilis
 morbum aliquando vel sponte vel arte cessaturum
 corpore iustum adepto robur vltimumque ipso
 mentum? An non interim cauterii vsus fuisse
 dus, vt lymphae seu humoris nutritii forsan abun-
 dantia pro parte minueretur?

p. 265. 28) *Alcali volatilis vsus externus.* Auctore
 TRO CHRISTIANO ABILDGAARD. Est pulvis salis
 ammoniaci et salis alcali fixi, qua mixtione sensim
 latile salis ammoniaci soluitur et exhalat. Optimus
 resoluens in tumoribus oedematosis calidis a Nostro
 laudatur et in fluxibus rheumaticis, etiam in rheuma-
 tismis hoc remedium cum camphora suadetur. For-
 ma sicca, qua hic pulvis adhibetur, a Nostro hic pro-
 fertur humidis epithematibus, linimentis cet. In-
 dicatur a Cl. Auctore hoc remedium penetrantissi-
 mum resoluens quoad fluida, et efficacissimum
 mulans quoad solida, roborante tamen vi, quod ali-
 resoluentia stimulantia habent, destitutum est
 ideo addit Noster aromaticum tonicum quoddam

p. 270. 29) *De variis sub partu occurrentibus impedi-*
mentis, quae suturas cranij eiusque fontanellas tam-
prohibent. Auctore MATTHIA SAXTORPH. Hanc

impedimenta partim sunt *ordinaria*, partim *incon-*
sueti. Illa sunt integumentorum capitis nimius
 tumor, abundantia nimia liquoris amnii, nimia al-
 titudo retracti orificii vteri vel minor eius apertura,
 os ipse peruersus capitis; haec sunt defectus
 ossium mobilium cranii, vti icones monstrant, ni-
 mia vel minor ossificatio cranii, tumor integumento-
 rum capitis praeternaturalis, vti hic icon spectatur,
 in qua loco nasi magnum super faciem ad os vsque
 propendet marsupium.

30) *De spontanea uteri sub partu ruptura ob-* p. 283.
seruatio. Auctore IOANNE HELM. Fetu et puer-
 pera mortuis, in latere dextro colli vteri et in parte
 superiore vaginae eius spectabatur ruptura magna.

31) *Schema insolentis morbi, quod hisce quoque* p. 289.
collethoneis inferendum obtulit Auctor CHRISTIANVS
 IOANNES BERGER. Erat profecto multis sym-
 ptomatibus stipatus hic morbus, vt digestionem laesa,
 febre periodica, viis vrinariis laesis, testiculo indu-
 rato, flatuum per penem emissionem cet. quorum
 vnum alterum excipiebat, interdum coniunctim
 quaedam aderant. Aeger vero lenissimis remediis
 sanitati prorsus est restitutus.

32) *De ischuria ex utero retroflexo*. Auctore p. 299.
 MATTHIA SAXTORPH. Examinando partes pelui
 contentas mortua grauida, Noster fundum vte-
 ri, in posteriori peluis parte retroflexum, tumo-
 rem in vagina quendam formasse: orificium au-
 tem alte supra pubem vna cum vaginae pariete an-
 teriori attractum vesicamque vrinariam flaccidam
 in isto ampliorem et in postica superficie disruptam
 vrinaeque copiam insignem implere intus abdomen
 vidit. Frustra quoque in cadauere tentauit, tumo-
 rem

rem eleuare et retrudere. Hanc retroflexionem vteri non modo inique eradicationi placentae, sed etiam nimiae peluis amplitudini Noster adscribit, quippe qua fit, vt vrinae profluuium non solum impediatur, sed catheteris quoque inutilis eundem vsus.

P. 309. 33) *De opio phthiſeos prophylactico.* Auctore SALOMONE THEOPHILO DE MEZA. Arcere opium phthiſin ſuo et ſuorum aegrorum exemplo Cl. Auctor probat. Omnibus itaque iuuenibus qui tuſſi ſicca laborant, venaeſectione praemiſſa leuiter exhibet catharticum, diaetam ſuadet temperatam et pilulas de cynogloſſa vel aliud opiatum bis die ſeu hora ſomni ita praebet, vt qualibet vice generum dimidium opii aeger ſumat, donec tuſſis ceſſet. Sic ſibi ipſi Noster conſuluit multisque aliis, qui debilitatem pulmonum, quam Noster ab uſu opii largitur, cortice Peruuiano correxit. Phthiſin autem praefente, omnem hanc methodum medicam reiicit.

P. 318. 34) *De paraphroſyne febrili ſeu ſynocha delirioſa obſeruatio.* Auctore IOANNE CLEMENTE TODE. Plurimum hic praeftitit camphora cum acidis mixta.

P. 322. 35) *Hiſtoria febris verminofae.* Auctore BARTHOLO IUNGE. Nullis ferme remediis compoſci poterat haec febris, donec in cauſam verminofam *) inquireretur. Lumbricis enim expulſis, aeger ſanitati prorfus reſtituebatur.

P. 326. 36) *De diſruptione colli vteri et vaginae ſcithali obſeruatio.* Auctore IOANNE PHILIPPO ROTH

*) v. comm. noſtr. Vol. XVIII. p. 212.

erat. Erat primipara, cuius dissecto cadauere, contractus cum vicinis intestinis concretus et in superficie posteriori gangraenosus vterus in pelui minore latebat; huius orificii externi colli et vaginae ambientis disrupti fistulosa apertura, duos pollices longa, communicationem inter abdominis et vaginae cauum in dextro latere effecit. Reliqua sunt omnia gangraena erant tacta. Disruptionem hanc potius dilatationi violentae orificii, quam vteri retropressioni versus diaphragma tribuit, alias, collo illaeso, vagina a ceruice vteri fuisset soluta. Non audet Cl. Auctor determinare, num corticis Peruviani usu misera vitam ad tres menses protraxerit? Integumentorum abdominis aperturam ad pus euocandum noluit Noster admittere partim propter summam debilitatem aegrae, partim propter satis largum puris effluxum per vaginam.

XVI.

HEINR. MATH. MARCARDS, *der Arzneyk. Doktors zu Hannover, medicinische Versuche 1ster Theil. Leipzig bey Weidmanns Erben und Reich, 1778 in 8. 244 Seitt. mit 1 Kupfert. 2ter Theil 244 Seitt. mit 1 Kupf.*

i. e.

Tentamina medica. Auctore HENRICO MATTHIA MARCARD.

Occupatus est Cl. Auctor in primo volumine icteri et morbi nigri consideratione, in altero observationes medicas varii argumenti recenset. Diuisum vero est hocce volumen in tres Vol. I. partes, quarum prior aliorum de icteri ortu opinionibus est dicata, altera in sua tradenda consumitur, tertia denique icterum nigrum considerat. Recen-

- P. 4. Recensitis iis, qui ex sanguine, antequam secretionem bilis patiatur, icterum gigni contendunt, memorauit Noster dubitationes, quae contra haec. Ipsi ortae sunt sententiam, est vero bilis non extractum sanguinis, sed productum, adeoque cum in nullo alio loco, quam in viscere eo, quod singulae secretioni destinatum est humor e sanguine produci possit, atque cum heparesaepe adeo oblitum reperiatur, ut ad bilis secretionem prorsus ineptum sit, neque tamen icterus tunc oriri solet. Concludit istam naturae non conuenire hypothese.
- P. 34. SYLVIVS aliquid in sanguine, quod miscelam bilis sanguinisque turbaret, quaerens breuiter refutauit.
- P. 37. Conuertit se postea ad recentiorum sententiam lucidandam, qui bilem cysticam per ductum hepaticum ad hepar resluentem icterum procreare putarunt. Ex bile vero hepatica, sicuti quibusdam horum visum est, ob nimis blandam, quae huic competit naturam, icterus nunquam procreari posse se videtur. Ea quoque bilis hepaticae indolentia causa est, cur in hepate calculi raro fuerint, reperti. Oporteret vero ut calculi, a quibus frequentissime oriri solet icterus, semper in choledochum nunquam in bilifero ductu haerere, quia si vel in cystide vel in ductu cystico litarent, viam bilis in hepar praeccluderet. Reperiuntur vero saepius in ductu cystico, quam in communis, ob lumen illius viae multo angustius. In hepaticis autem, quem comitari solet icterus, ductus hepaticus ita videtur Cl. Auctori inflammatus, ut bilis cystica facilius in duodenum, quam in hepar influere posset. Neque densitas bilis, a qua saepius icterus oritur, permittere Nostro videtur, ut cum crassior sit, quam quae ductum cysticum permeare possit, hepar intrare queat. Spasmi, quos icterum gignere varii negarunt, morbum certum pro-

procreant, adeoque cum ductum cysticum clau-
sant, bilis exitum ex cystide praecludere videntur.
Spastica vero ista affectio, in morbis hystericis,
nervi commotionibus, morsu venenatae bestiae,
colicis spasmoticis, atque in constitutionibus icteri-
epidemicis occurrere Nostro videtur. Neque bi-
lis ad hepar transitus choledochi obstructo, adeo
facilis videtur, cum sub hisce conditionibus vesica
fellea, bile turgida, et volumine nimium aucta,
reperiatur.

In altera huius voluminis sectione suam senten- p. 106.

tiam Cl. Auctor de icteri ortu proposuit. Duplex vero
ipsi adesse videtur conditio, sub qua icterus soleat
ori, quarum prima est, si bilis per vesicae poros in
abdomen transpirans a vasis bibulis resorbeatur; al-
tera si a vasis cystidis, lympham alias sugentibus,
bilis ipsa hauriatur sicque sanguinis massae miscea-
tur. A priori icteri partiales oriuntur, ubi abdo-
minis viscerumque abdominalium pars bile tineta
detegitur: posterior vero multo frequentius occur-
rere iure suo statuisse videtur. Spasmi seu irritata
nervorum in bilem ipsiusque iuuolucrum actio, vel
vulvarum bibulorum ostia relaxata ad huius causae
efficaciam multum conferre videntur. Haec causa
vero tunc maxime probabilis redditur, si bilis e fol-
liculo egredientis mechanicum impedimentum re-
peritur nullum; vel si calculi, vesicam vasaque re-
sorbentia varie stimulant, in folliculo fluctuant,
ipsa bilis exitu praeccluso, copia sua vasa eo disponere
valet, ut ad bilem sugendam apta reddantur. Occa-
sionales spasticae affectionis causae Nostro, praeter
illas, quas antea nominauimus, videntur hepatis ob-
structiones, vermes in viis biliferis, vel intestino-
rum tractu, natura bilis acrior, heparque obstru-
ctum. Vix quisquam vero fuit ante Nostrum huic p. 166.
opinionem deditus, si a Cl. HENDY, atque COE An-
glis

p. 170 glis recesseris, quorum loca obscure hanc sententiam prodentia, a Cl. Auctore laudantur. Proponitur iam ad dubitationes quasdam, quae contra sententiam moueri possent, soluenda, quae breuiter repetamus. Posset nempe moneri *vesica obstruenda non semper oriri icterum*, quod vero a valis bilis officio suo non satis respondentibus repetendum videtur: *Vesica nullibi clausa morbum gigni*, quod casu ad spasmos vias constringentes Nostro fugiendum esse videtur: *ictericis saepius deesse calculam fellis vel certe bilem*, tunc vero icterus peior a sola bile hepatica ortus Cl. Auctori videtur. Ductuum hepatico cysticorum, de quorum praesentia in hominibus dubius manet Cl. Auctor, videretur, ut bilem ex hepate, cystidis via obstruenda, in liculo inferre possent.

- p. 103. Accedimus cum Auctore Nostro ad ultimam huius voluminis partem ad icteri nempe nigri investigationem flauique curandi methodum. Oriens vero icterus niger, gradu ut plurimum ab ictero flauo differens, a saturatiore bilis resorptione colore, vel rarius a viscerum bilem continentium corruptione.
- p. 104. rruptione. Curatio icteri duplex symptomatice, et causalis; prior in purgantibus rhabarbarinis consistit, nisi spasmi vel calculi leniora mannata possint. defectus bilis amarum extractis, et ut Cl. Auctor videtur, optime felle taurino in pilulis exhibitio restituitur. Calori febrili comitanti acida quaeuis opponenda. Causarum curatio haec excipit. Hepatitis vero, cuius diagnosi saepe ambigua, remota consuetis oppugnanda. Calculorum praesentia venae sectionem largam, opium, atque emollientia quaeuis interna atque externa exigit, quorum auxilio dolores non solum a calculo orti leniuntur, verum quoque, spasmis sopitis, ipse calculus facilius

saepe propellitur. Emetica, purgantia, quae modo nominauimus, motusque corporis ad eiiciendum calculum vtilia. Aquae marinae, quam ad eundem scopum commendarunt Angli, aquam Seydschützensem recte substitui posse ratur. Lithontriptica quidem a Cl. Auctore negantur, tamen serum lactis probatur, non tam ob calculum terendi potentiam, quam ob hepar, cui simul prospicere solet. Saponis efficaciam experientia comprobatur. Lithotomia tunc instituenda Cl. Auctori videtur, si calculus atque vesica sunt adeo magna, ut peritonaeo adiaceant adeoque tactu percipi possint. Hoc irritantibus inflammationemque mouentibus quidam conciliare studuerunt. Specifica plurima nil prodesse Nostro videntur, si a croco, vi antispasmodica vtili, atque a cortice Peruuiano roborandi potentia commendabili recefferis.

Progredimur iam ad alteram huius eximii ope- Vol. II.
ris partem, obseruationibus practicis varii argu-
menti repletam.

1. *Historia morbi spasmodici, raphaniae analogi, p. I.*
qui annis 1771 et 1772 in oppido Stade epidemice
gressabatur. Aegrotarunt hoc morbo triginta et
duo homines, quorum septem moriebantur, e qui-
bus quinque absque medici consilio morbum tulerunt.
Morbus, contagiose omnes corripiciens, qui hoc morbo laborantibus ad manus erant, orie-
batur horrore febrili, calore, siti, delirio, atque do-
lore praecordiorum. Febrilibus insultibus finitis,
cruciabantur aegroti spasmis digitorum artuumque
vniuersorum, vel doloribus spasmodicis, vel pruritu
in apicibus digitorum, in collo aliisque corporis
locis, surditate praetereunte, insensibilitate atque
torpore artuum subitaneo, tremore membri agen-
tis,

tis, plenaria eundi impotentia, summa oculorum caligine, respiratione nonnunquam anxia atque difficultate loquendi. Sub finem morbi oedemata pedum, rigiditas vnius alteriusue membri, exanthemata prurientia, asthma, caligo oculorum, atque surditas per crisin salutarem excitabantur. Morbus tunc eueniebat, si post sanitatis redeuntis signa morbi vehementia recrudesceret, vel subito, vel sub thargo. Viris videbatur morbus periculosior; mulieres ab omnibus, qui sanitatem recuperarunt, huiusmodi excreti, quod in morientibus secus erat. Melius, quae Cl. Auctor cum fructu usus est, perficiebat salinis alui ductionibus, electuario vermibus infectis, emeticis, mixtura simplici cum camphora, electuario ex radice valerianae et herba menthae crispae, puluere ex eadem valeriana atque camphora, liquore anodyno HOFFMANNI, cantharidibus suribus applicatis, atque spiritu vini camphorato partibus affectis illito. Venae sectio in hoc malo, partim ob experientiam repugnantem, partim ob oligocholiam, ut plurimum morbum stipantem, a Nolo reiiicitur. Balneorum, electricitatis, sanguifugorum atque mercurii dulcis contra morbum efficacia, Cl. Auctore non fuit tentata. Differere hic morbus a raphania proprie sic dicta, febricula huiusmodi epidemiam praegrediente, defectu fatuitatis famaeque caninae alias obseruatarum, neque pruritus membrorum omnes afficiebantur aegroti, neque magna erat huius morbi cum chorea St. Viti convenientia. Iam contagiosas vires huius morbi, contra plurimorum obseruatorum auctoritatem debet didit. Differre vero videtur Cl. Auctori raphania a Gallorum morbo *Ergot* dicto. A cortice Peruviano in raphania parum exspectat.

qua balnea vaporosa apud nos vulgo instituuntur; balneis nimirum more consueto institutis, neque ea comparari potest agendi potentia, qua egemus, neque aequalis aquae conciliari caloris gradus. Cataclasmata atque fomentationes, quarum usus admodum frequens est, balneis multum postponendae videntur, quoniam, si calore opus est, frequentius sunt reiterandae, neque aëris liberioris accessus a parte affecta, potest coerceri. Applicantur balnea ista, si emollire, relaxare, vel irritare volumus. Methodus vero balneis istis utendi, quam tradidit Cl. Auctor, ad inventa Cl. *symonds* Chirurgi Londinensis pertinet. Machina ipsa, cuius amplam descriptionem, formamque aeri incisam Noster tradidit, ex cupro conficienda est pedum duorum altitudine, ad formam canthari, quo ad infusum thei sumitur, ita ut acropodio lampas cum spiritu ardenti, ad fluidum calefaciendum possit mandari. Superiori machinae parti tubus est applicandus itidem cupreus, antèrius tamen coriaceus, per quem vapor parti affectae admoueat. Canalis hic duobus gaudet operculis, quibus vapor occludi possit. Spiritus commode eligi potest is, cui herbarum aromaticarum insunt partes, ut spiritus rosmarini, possit tamen spiritui, sumtuum minuendorum causa, oleum oliuarum substitui. In aqua, quae ad vapores adhibetur, coquantur prius herbae, quae volatiles aquae communicant vires. Partes, quibus balnea haec admouentur, sedulo operiendae, quo vapores eo certius poros intrent, dein operatione finita humiditas omnis detergenda, variaque diuersis morbis accommodata remedia sunt inungenda. Profunt vero vapores isti plurimum in glandulis obstructis, ac in doloribus, in puerperis si lac prorumpere reusulat, in genu doloribus inueteratis, quos Angli *White Swelling* appellant, in exostosis, in phymosis,

mosi, atque bubonibus venereis, pluribusque aliis morbis, qui ex generalioribus istis, quae antea diximus, inueniri facile poterunt.

p. 112. III. *De ulceribus inueteratis, imprimis pedum.*

Inquiri Cl. Auctor in GOULARDI opinionem, quod ulcera phagedaenica ex causa locali oriri, adeoque remediis saturninis reprimenda esse putat. Milites veterani hoc malo saepius corripiuntur, propter tibialia ista, quibus in exercitibus vtuntur. Commemorauit historias quinque hominum, quibus haec ulcera non sine eximio damno fuerunt efficcata. Disquisiuit dein horum ulcerum naturam, atque argumentis idoneis probauit, etsi nonnulla quam ex causa locali oriantur, saepius tamen humorum dyscrasiam subesse, in qua remedia saturnina, constringendo actiua, plurimum obliunt. Si ex causa locali fuerunt orta, tunc vesicatoria sine vsu parti affectae applicari ratur. A situ aegrotorum horizontali radicalis curatio non est expectanda. Aqua calcis, nimium exsiccans, sensibus non respondet corporibus. Omnis curatio quae Cl. Auctori probatur, in munditie viciorum ipsius, atque in seri lactis, cum succorum herbarum recentium, extractorum amarorum, vel acidivitriolici vsu, ad purgandos humores consistit.

p. 170. IV. *Hydropis historia.* Cum per aliquod tempus cremor tartari incassum esset tentatus, qui tamen quoque, hydropis nostri socium, mire augebat, a Cl. Auctore cineres genistae cum herba absinthii in vino, non sine magno aegroti emolumento fuerunt exhibiti. Interponebatur huius remedii aluiductio ex catholici extracti granis xij. pulueris squillae gr. viii. et gummi guttae gr. ii. Tussis vehementia lenioribus opiatissistebatur.

V. *De spasmo ventriculi.* Sistebatur morbus p. 183.

potione antemetica RIVERII quater sumta; quae, post lenem emesin excitatam, malum antea molestissimum prorsus tollebat. Potio haec statim post miscelam sumta, eum vomitum tollit, qui non a saburra collecta, sed irritabilitate neruorum ortus est.

VI. *Historia morbi nigri, cum annotationibus* P. 194.

de viribus camphorae. Femina mediae aetatis, corpore gibbo praedita, dolores senserat in ventriculi regione periodicos, vomitus assumtorum, et aliquando materiei cuiusdam nigrae, sanguini congrumato analogae; quae tamen symptomata post purgationes aluinas, et emplastrum ex hyosciamo loco dolenti applicatum remittebant. Accessit dein febris vehemens, quae V. S. et clysmatibus emollebatur. Crescebat dein morbus, magna materiei illius nigrae eiiciebatur copia, qua excreta symptomata sensim omnia remittebant. Erat materies ista vel ex vasis breuibus in ventriculum ducta, vel ex tumore tunicato in ventriculi vicinia laetante. Cum post vltimum huius morbi paroxysmum camphoram exhibuisset, mox aluum liberum respondere vidit, quod in alia quoque observavit aegrotata, colligit hinc camphoram utilissimam esse, si natura in producenda excretionem critica sit occupata.

VII. *Historia degluttonis laesae, tandem le-* p. 209.

thalis. Excitabatur dolor inter deglutiendum vehemens, qui ex collo ad aurem dextram tendebat, exspuebatur quoque saepius materies tenax, sanguine remixta, quae in loco dolenti solui videbatur. Vfus est Cl. Auctor, cum glandulas oesophagi obstructas causam morbi esse putaret, mercurialibus ad salivationem usque, postea gargarismatibus

ex aqua calcis, vt materies calcarea, si quae oculo phago forsan adhaereret, resolveretur, tandemque melle, excitatus simili casu, cui mel profuerat, omnia vero absque vsu fuerunt tentata, agrotus enim febre, atque inedia emaciatus, multo morte tandem obiit.

p. 220. VIII. *Sectionis relatio hominis, qui laqueo vitam finiuerat.* Exterior vix vllum in suffocatis aliquid praesens reperiatur signum. Vasa sanguinea capitis sanguine admodum turgebant, ventriculi cerebri lymphæ extrauasa erant repleti; intestina variis in locis sanguine stagnante multum distenta cernebantur; bilis cystica coloris erat sanguinolenti; reliqua omnia naturae consentanea fuerunt.

p. 230. IX. *Quaedam de morte.* Etsi fere semper mortis consecutae causa, in cadauere hominis defuncti reperiatur, occurrunt tamen saepius casus in quibus ne minima quidem mortis se offert causa, in qua principium agens ipsum, modo nobis incognitum destructum fuisse videtur. Procul dubio, vii. Auctor colligit, tunc mors causae nerueae, vel affectioni cuidam, in intima cerebri massa eueniens est tribuenda.

XVII.

Versuch einiger praktischen Anmerkungen über die Muskeln, zu Erläuterung verschiedener verborgenen Krankheiten und Zufälle, entworfen von D. IAC. FRIEDR. ISENFLAMM, Hochfürstl. Brandenb. Onolzb. und Culmbachischen Hofrath, der Arztk. und Zerglk. ordentl. öffentl. Lehrer auf der Hochfürstl. Friedrich Alexanders Univers. der Röm. Kayf. Acad. der Naturf. Mitglied, des Hochfürstl. Instituts der Moral und schönen Wissenschaften Ehrenmitglied. Mit 1 Kupfertaf. Erlangen, bey Wölfg. Walther 1778. 8. 360 Seiten. praet. praef.

i. e.

IAC. FRIEDR. ISENFLAMMII annotationes practicae de musculis, ad explicandos varios eosque abditos morbos etc.

CL. ISENFLAMM studuit quaevis, quae musculis integris accidunt, quaeue per illos peraguntur aequè colligere, atque ea, quae movendi organa male affecta comitari solent symptomata. Liceat nobis breuem vniuersi libri tradere epicrisin, prius quam praecipua, quae inter legendum se nobis obtulerunt, dogmata enarrauerimus. Legimus enim multa cum voluptate hunc librum praecipue ob rerum tractarum concinnitatem.

Praemisso tentamine super myologicae cognitionis, musculorumque ipsorum in corpore humano usu; naturam harum partium ita non solum exposuit, vt structuram, quae dissectoris solertia

patefit, traderet, verum quoque attributa, quae physiologorum speculationibus ipsis tribuuntur, disquireret. Commemorauit hic quaedam motuum animalis machinae genera, et singularem harum partium accuratius consideratarum mechanisum, merito est miratus. Dein ad praeternaturalem musculorum conditionem transiit, morbosque considerauit fere omnes, qui vel a defectu, vel alia quacunque contra naturam accidente musculorum constitutione prouenire consueuerunt. Adiunxit etiam huic largoque morborum musculorum catalogo, de istis phaenomenis disputationem, quae a musculorum pendere videntur potentia. Versam tractationem finit musculorum capitis historia, cui quoque facies musculis distincta, atque a latere picta addita cernitur.

p. 17.

Omittimus, quae de musculorum vtilitate proposuit ad myologicae doctrinae necessitatem probandam, etsi ita sunt comparata, vt legi omnino mereantur. In quaestione soluenda, quid musculi sit, ita versatus est Cl. Auctor, vt naturam eiusdem partes haec organa constituentes sollicite exponeret. Fibrilla minima, de qua certatur, licet oculis non pateat, rationi tamen prorsus consentanea videtur. Rami neruei ad musculos abeuntes, a tegumento suo cellulari liberati, medullari tunica similes intra fibrillulas minores musculosas ita distribui videntur, vt easdem immediate attingant. Tendines, de quorum ortu atque fine certi definiti nil potest, neruis gaudere videntur, si fila ista tenuia in vaginis ipsorum detegenda pro neruis habere, vel sensui, quem natura ipsis concessit, fidem habere non dubitemus. Subitaneus irritabilitatis, quae Nostro quoque musculis propria videtur, post mortem defectus, congelationi materiae pingue

linosae inter fibras musculares retentae, vt causae tribuitur. Illustratur huius rei probabilitas in propriis senum exemplo, in quibus cum aucto siccitatis senilis gradu, ipsius irritabilitatis musculosae diminuitur vigor. Istorum vero sententia, qui dicunt, neruorum vel vasculorum sanguiferorum vltimas propagines muscularem indolem induere Nostro non magis probatur, quam eorum, qui putant, causam crassitiei, breuitatis atque duritiei dum musculus agit, in influxu materiae cuiusdam esse quaerendam. Neque sunt fibrillae musculorum tubis vel cauis vel cellulosa tela repletis, neque vesiculis sibi invicem adiunctis, neque filis ad modum spirae conuolutis, vti quidam sunt opinati, annumerandae. Ii quoque, qui musculo mouenti modo obscuriorem, modo dilutiorem adscripserunt colorem, rem naturae non consentaneam fouerunt, color enim agentis musculi omnino non mutatur. Est p. 64.

vero quaedam inter fibram muscularem et fibram glutinis inter duos digitos contentam, respectu elasticitatis harmonia, vtraque enim commota, in quietem redire annititur. Irritabilitatis vero musculosae causa Nostro in fluido nerueo, quod in musculo continetur, residere videtur. Quare mirandum non est, actionem musculi eo maiorem esse, quo maiores ad musculos abeant rami neruei. Sequitur vero neruum maiorem laceffitum debilitas vel stupor absque sensibili dolore, qui acutissimus redditur, si minima nerui cuiusdam propago, fuerit laesa. Visceribus, si a corde recesseris, parum irritabilitatis competit. Haec de irritabilitate viscerum disputatio, ad considerandum statum irritabilitatis in asphyxia, suffocatione, et morte Cl. Auctorem deducebat.

Redit iam, vnde digressus erat, ad exteriorum p. 104.
musculorum contemplationem, eosque ita a natura

ordinatos fuisse affirmat, vt praeter pulchritudinem quam corpori conciliant, celeriter eximioque robore agere possint. Huius triplicis vsus prominentiae istae in ossibus reperiuntur, quibus affiguntur musculorum extremitates. Formae corporis habitus, cuius a creatore, dum conderet hominem, rationem habitam esse, probabile reddunt causa Cl. Auctori videtur, cur varii musculi minus polleant robore. Exemplo res clarius fiet; puta nimirum nos maiore vi atque potentia esse macturos, si musculus temporalis mento esset affixus, qua ipsa tamen insertionem mutata, faciei turbaret splendor. Musculi longiores, minori quoque valent potentia atque celeritate, citiusque defatigantur, quam breuiores. Curuo corpore somnum capimus, quo ipsi illi musculi, qui corpus erigunt, quiete reficiantur, atque vt quaedam similitudo inter hos eosque, qui in curuando corpore operantur. Aliud mouendi auxilium in eo consistit, quod nulla actio vnus organi peragatur ministerio. In latitudine plantae pedis humanae, colligit Notus homines a natura duobus solum insistere pedibus. Iam contemplatur Cl. Auctor diuersorum musculorum agendi modum, dum erecti stamus, vel ambulamus, dum videmus, vel cibos assumimus. Etsi constat neruorum ope moueri, animo volente, musculos, modus tamen, quo id fiat, explanari nullo modo potest. Irritabilitatis seu, quod idem est, vitae musculorum vitalis, fons in materiei nerueae agilitate, quaerendus est. Aucta musculorum cohesione, imminuitur ipsorum irritandi facultas, quod senilis corporis sedula contemplatio nos docet. Scuti vero musculorum in actione saepius collocatorum, robur augetur; ita quoque verosimile redditur, organa ista animi voluntate adstricta, rumpendi periculo vix esse subiecta. Morientium a

De causa tollitur libera actio musculorum, quod influxum fluidi neruei necessarium, non amplius perficere possit animus e corpore secedens. Causa convulsionum, spasmorumque post mortem non remittentium, in situ, directione atque adhaesione musculorum, constitutioneque articulorum ipsorum est quaerenda.

Neque defunt varietates in musculis saepius p. 181.
detegendae, quae tamen haud raro ita sunt comparatae, ut in actione partis affectae nil cernatur discrepantiae. Sic muscoli pyramidales abdominis saepius defunt, defunt nonnunquam plantares muscoli, neque tamen actio turbata partis laesae fuit reperta. Si muscoli maiores in consueto loco inferruntur, tunc, musculis istis fortius agentibus, varietas corporis oriuntur deformitates. Suadet eapropter Cl. Auctor, ut, si quis gibbo tumere incipiat, musculi eius regionis accuratius considerentur, atque, si praeternaturale quid in ipsorum insertionem fuerit detectum, ut horum antagonista saepius exerceantur, quo illorum agendi nifus imminuatur. Variant vero musculi in singulis hominibus ita, ut vix ac ne vix quidem conspiciatur musculus, qui in diuersis hominibus sibi prorsus analogus reperitur, quod ipsum ex loquela, generis scribendi, atque faciei discrepantia a Cl. Auctore probatur. Ab hac ipsa nimirum musculorum faciei varietate, pendet, quam in singulorum hominum lineamentis observamus, discrepantia. Labia leporina, quibus fetus nasci saepius videmus, non tam a convulsivis musculorum oris motibus, quam a naturali constitutione oriri solent. Senilis capitis tremor, a siccitate hincque producta debilitate musculorum excitatur. Qui affirmant musculos in telam cellulofam degenerare, illi valde errant. Reperiuntur vero
I 5 saepius

saepius musculi vel ad lapidis consistentiam indurati, vel prorsus emolliti.

p. 259. Transfit iam ad considerationem musculorum partium in abdomine contentarum, adeoque primus ventriculi musculos, eorumque naturam consideranda. dein ad intestinorum muscularem tunicam progreditur. Contrahuntur vero fibrae intestinorum longitudinales, et circulares motus peristaltici temporales simul. Voluulus, morbus omnibus cognitus, oritur a nimium irritatis atque abbreviatis fibris muscularibus, quae causam irritantem propellere non valent. Processus intestinorum praeternaturales, procul dubio ab aëre euoluto, intestina nimium distendunt atque debilitante oriuntur. Angustiae intestinorum excitantur, a musculis intestinalibus per acida et faturnina nimium constrictis. Harum angustiarum symptomata, saepius cum malo hypochondriaco, vel haemorrhoidibus coecis confunduntur.

p. 329. Ad musculos, de quorum praesentia adhuc ambigitur, relatos legimus, pupillae musculum, 6 bras musculares vesicae felleae, atque vrinariae itemque vteri, tandemque longitudinales arteriarum. Est vero Cl. Auctor pronus ad defendendam musculorum vesicae vrinariae, atque vteri praesentiam.

XVIII.

Medicisch-chirurgische Aufsätze historisch-praktischen Inhalts von I. A. HEMMAN, Königlichen Pensionairchirurgus von der Armee. Berlin bey Christian Ludwig Stahlbaum 1778. 8. Seiten 227. praeter dedicationem et rerum summam.

i. e.

Medico-chirurgica aduersaria, historiis morborum illustrata, Auctore. I. A. HEMMAN.

*Curationes magneticae additamentum ex operibus THEOPHRASTI PARACELSI. Monstrat Noster PARACELSUM quoque de viribus magnetis annotasse, quod recentiores *) animaduenterunt. Noster iis, qui PARACELSI scripta continent et demonstrat multas vtilis res iis inesse, adeoque dignas esse, vti nuper in diario quodam **) quadebatur, vt in epitomen redigerentur.*

1) *Retentio debiti lunaris ob vaginam coalitam seu p. 41. internum orificium uteri clausum.* Variis huius casus exemplis ex veteribus ARISTOTELE cet. nominatis, et cum suis comparatis, suadet Noster sedulam huiusmodi partium explorationem, si menses non rite appareant, quippe qua multarum sanitas, quid quod vita possit defendi atque seruari, cum alias, vitio mechanico praesente; praesertim si vtuntur medici nimis pellentibus remediis, de sanitate saepiusque de vita etiam periclitentur feminae. Vteri collum vel hymen facili negotio dissecatur; quod si vero collum

*) vid. comm. nostr. Vol. XX. p. 557. it. Vol. XXI. p. 147.

**) *Der deutsche Mercur* Julius 1776. p. 85.

lum vteri ita comparatum est, vt nulla intelligi que-
mutatio, difficilior fit discissio; non tam ob altitudi-
nem colli, cui Auctores a Nostro laudati hanc dis-
cultatem adscripserunt, sed quoniam dubium est
vtrum sanguis in vtero extrauasatus sit, necne, ne
ne ille, si extrauasatus est, per tubas Fallopianas in
abdomen transierit, et vltimo loco difficilior
cernitur in magnitudine vulneris, quod inflama-
tio aliaque molesta et periculosa sympto-
mata sequi possunt; id quod etiam AN-
TELES notauit. Atque si bene sese habet
vteri collum, vti in casu, a Cl. Auctore memo-
suasit Noster per id ope specilli tenuis in va-
cuitatem penetrare: atque ita ex profunditate
cilli intelligi potest, vtrum orificia sint clausa. Quod
reperito, operationem Cl. Auctor commendat, si
qua plerisque, vti et duorum exemplorum
a Nostro facta est mentio, est occumbendum. In
discissione facta collapsum vulneris arcet et impedit.
Noster per canalem ex resina elastica, qui vulnus
immittitur et effluxui sanguinis apte seruit.

P. 84.

3) *Haemorrhoidalia, quae videbantur, symptoma
ta a rara quadam causa.* Laborabat vir quadraginta
annorum voluptati deditus mucoso profusio-
ne vrethram, quod pro gonorrhoea habebatur, et
tum solet, tractabatur, absque tamen fructu. Non
diu post dolores vehementes ventris et dorsi, v-
nae difficultatem et tenesimum sensit, atque lotum
guttatim emanauit. Calculosa causa a Nostro
detecta, complicatas esse haemorrhoides hunc mor-
bum, nempe haemorrhoides coecas et mucosae
vesicae vrinariae, arbitratur. Sed omnia con-
no huic indicationi satisfaciencia remedia ne par-
lulum quidem, si balnea et clysteres emollientia
excipiuntur, iuuabant. Atque ita sub vehementi

us dolor
uit. Se
rabat hu
culis ser
is vrine
letis. I
ammodo

4) A
tor hic
anc op
ne nox
secundum
alor ac
vulnere
am No
utandu
uentum
estitu
litudine
per anti
lo vero c

ine exte
difficilio
se effu
atque p
ex in
pulmon
let, quo
occident
pis aeg
inceps
al feder
respond

*) Zo
IV.

is doloribus per annum durantibus aeger occu-
nit. Sectio autem cadaueris longe aliam mon-
strabat huius morbi sedem, quae spectabatur in ve-
niculis feminalibus admodum paruis atque contra-
ctis vtrinque alba calculosa sabulosaue materia im-
pleta. Non plane quidem, interim tamen quo-
modo similem casum Cl. Auctor alibi *) reperit.

4) *Annotatio super paracentesi thoracis.* Cl. Au. p. 93.

hic potissimum in quasdam inutiles cautelas,
hanc operationem attinentes, inquit. Incisio
ne noxa diaphragmatis, vti nonnulli sunt rati,
secundum BOERHAAVII voluntatem instituitur.
Calor admotus per foculum prunis impletum,
vulnere aperto, plane non est necessarius. Nul-
lum Noster adhibuit calorem ad aërem externum
applicandum, et sanatio vulneris optimum habuit
eventum. Omnis abscessuum pectoris sanitas
constituitur non diu dilata incisione, vulneris am-
plitudine, puris euocatione et vulneris depuratione
per antisepticorum remediorum iniectiones. Quan-
to vero eiusmodi abscessus a febribus inflammatoriis
sive externis laesionibus oriuntur, tunc sanatu sunt
difficiliores, quoniam nec in cauitatem thoracis
se effundunt, nec per asperam arteriam euacuant.
Atque praesente eiusmodi abscessu latente No-
ster incisionem longo et acuto scalpello in
pulmonem non absque omni metu audaciae sua-
det, quoniam experientia docuit, similes aegros per
accidentalia pulmonum vulnera esse a morte, iis
suis aegris praeterea ineuitabili, liberatos, et quoniam
inceps remedium melius est nullo. Quod attinet
ad sedem horum abscessuum incertam haec Noster
respondet: Inter viginti et quod excurrit cadauera,
in

p. 118.

*) Zodiacus medico Gallicus a. 1680. mens. mart. Obs.
IV. p. 74.

in quibus a Nostro vlcera pulmonum reperiebatur, fere semper animaduertit Cl. Auctor vomicae si lobus pulmonis secundum eius longitudinem quatuor aequales partes diuidebatur, plerumque in secunda diuisione a superiore parte lobi, et potius versus exteriorem, quam interiorem superficiem spectari. Sic quoque erat inter has vomicas si per raeque aderant, connexio per canales. Semel modo vidit Noster inter sex exempla nullam inter vomicas communionem per canales. Atque ita solutio harum vomicarum posset forsan definiri.

p. 122. 5) *Historia medicinae infusoriae et certae eius applicatio.* Non prorsus superuacaneum Cl. Auctorem iudicat, in causas inquirere, cur haec operatio, si sto tamen euentu non semper destituta, male audiat et obliuioni sit tradita; item obiectiones, contra eam structas, perscrutari et rationes, quibus eius incommoda demonstrarentur, persequi. Atque hoc Cl. Auctor egregie praestitit optans, ut haec ipsa res e tenebris in lucem prolata, iterum discerneretur a medicis, atque eius utilitas manifestetur. Quod si itaque hoc Cl. Auctoris studium profectum assiduum, ad hanc rem in memoriam reuocandam, aliquid conferret, nihil habere quod desideret atque spectet. Ab antiquissimis temporibus hanc methodum sanandi repetebant ante 1615 annum in nullo auctore claro citatam et indubitata huius operationis descriptionem quandam reppererunt. Quo anno ANDREA LIBAVIVS *) eius operationis sat curiose mentionem fecit, quem dein alii atque alii sunt imitati a Nostro diligentissime collecti. Imitationis huius gloriam etiam nonnulli Angli Ger-

*) Defensio syntagmatis arcanorum contra HERMANNUM SCHEVMANNVM, Francof. 1615. fol. C.IV. p. 78.

Germani, Franco-Galli, Italique voluerunt, ideoque de ea certarunt; tamen certum est, vti Nostro placet, Germanos et Anglos primos fuisse, qui tentamina super hac re instituta palam communicauerint. Fausto atque infausto chirurgiae infusorio euentu a Nostro narrato, ad transfusionem chirurgiam progreditur Cl. Auctor, quippe cuius per infusoriam exorta est. Omittit vero hic omnia tentamina, in vsum physiologiae atque pathologiae instituta, cum ALBERTVS DE HALLER *) haec iamiam exhauserit.

Ex omnibus hic a Nostro magna cum studii assiduitate collectis exemplis facile apparet, hanc operationem minime esse vitae periculosam, et errores, qui infaustum eius successum effecerunt, quorum quosdam Noster enarrauit, non difficile posse intelligi. p. 175.

Item hic nonnulla communicantur pericula, ex quibus hoc saltem apparere Noster arbitratur: multa remedia omnem omnino suam indolem atque virtutem perdere, priusquam sanguinem perirent, et fortasse hoc cadere in plurima remedia: nam, praeter mercurium et nonnulla graueolentia remedia, forsan admodum pauca sanguinem intrant rursus immutata. Nihilominus tamen magnas efficiunt haec remedia mutationes, quas solidae partes experiuntur, et postea effectus per nervos ulterius progredi debent. Sed sufficiunt haec Nostro pro instituti ratione, quam sequitur. p. 196.

Pleraque remedia cum per concoctionem ita mutantur, vt ne quidquam de eorum prima indole, natura et proprietate remaneat, tum Nostro, si sedes morbi in sanguine est, nec quidquam ab eiusmodi remediis ibidem expectari potest, infusoria medicina

*) Elem. Physiolog. Tom. II. lib. V. §. 24 sqq. Tom. I. Lib. III. §. 8 sqq. v. comm. nostr. Vol. VII. p. 646.

cina praeferenda est. Atque huc potissimum refertur Noster febres putridas, cum digestio ita laesa sit, ut cum alimenta, tum medicamenta solui atque assimilari nequeant. Quapropter Cl. ALEXANDER in his morbis suctionem antisepticorum remedium per cutem offert.

p. 208. Epilepticae cum suppressione mensium exemplum Noster commemorat, quam ita sanavit. In media drachma moschi cum sex unciiis aquae destillatae per octo horas, continuo in mortario vitreo terebatur et dein filtrabatur per chartam. Colatura per duos dies loco quieto morans iterum iterumque filtrabatur, ut omnes omnino crudeae partes separarentur. Quo facto aperiebat more solito, colatura supra et infra applicata, venam mediana et, quatuor unciiis sanguinis euocatis, immittebatur unciam unam huius solutionis, cui caloris sanguinis gradum ope thermometri conciliauerat. Operatio haec erat facilis, nec ullas antea et postea experiebatur aegra molestias, praeter lenem titillationem duabus horis post infusionem per omnes corporis musculos. De industria erat haec operatio a Nostro peracta breui ante nouilunium, ubi paroxysmi apparere solebat, qui valde debilis accidebat cum debiti lunaris satis largo fluxu. Ab hinc paroxysmi epileptico prorsus cessante, catamenia rite fluere. Breui post nupsit viro et viuit feliciter sine prole.

p. 210. Sequitur hic exemplum aegri putrida febre laborantis, qui sanatus est per medicinam infusoriam. Sopore et summa debilitate affectus aeger cum nullum experiretur auxilium et res conclamata esset, Noster conabatur medicinam infusoriam. Colaturae corticis Peruvianae uncia una cum aquae mensura, quae dicitur *Quart*, colaturae adduntur duae drachmae salis cornu cerui volatilis et ter per chartam bibulam filtretur. Quo decocto com-

to, vena mediana secabatur et propter summam
 imbecillitatem sine praemissa sanguinis euacuatione
 tres vnciae decocti superioris iniiciebantur eo gra-
 ti calor, quo sanguis gaudet. Aeger interea ni-
 hil sentiens horae dimidia parte praeterita faciem
 aliquo modo rubram nanciscebatur et frons ei suda-
 bat cum pulsu elatiori. Non diu post cutis omnis
 cadebat, male olens sudor sequebatur et post tres
 horas euigilabat aeger. Sumtis nonnullis nutri-
 mentis, bene sese habebat aegrotus vsque ad meri-
 diem, ubi deliria, anxietates, inquietudines, cutis
 occitas et pulsus debilis apparuerunt. Ergo sol-
 ebatur drachma vna salis essentialis corticis Peru-
 iani in quatuor vnciis aquae destillatae, colabatur
 aliquoties per chartam bibulam, et addebatur quin-
 tecim granis salis cornu cerui volatilis. Cum vires
 ubinde magis magisque decrescerent, aperiebat
 Nolter venam iamiam sectam et, emissis forte qua-
 tuor vnciis sanguinis, immisit tres vncias solutionis
 non diu ante dictae. Hora praeterita pulsus fortis
 et virium incrementum obseruabantur cum largo
 sudore et diarrhoea foetida. Refectione aegri
 dies incrementum, abscessus non multum post
 operationem sub axilla dextra generabatur, quo
 molito et tum aperto, prorsus sanitati hic ae-
 ger est restitutus.

Ex hac historia non solum patet segura et utilis p. 214.
 applicatio infusoriae medicinae, sed demonstra-
 tur etiam differentia effectus corticis, qui multo
 celerior erat, ac si per os cortex exhibetur.

6) *Observationes de utero absente.* Variis exem- p. 217.
 p. 217. a Nostro collectis, ubi partim vterus plane de-
 fuit, partim extirpata est et vtrinque sine vitae in-
 commodis et periculo, Cl. Auctor casum enarrat,
 ubi vterus prorsus deficiebat. Virgo nondum men-
 strua

strua passa nupserat viro, qui non poterat, uti ex
quentibus patebit, concubitus celebrare. Cl. THE-
DEN idcirco consulebatur, et partes genitales ex-
rans reperiebat crassam, rugosam et carnis coloris
similem cutem, quae supra vrethram erat et omni-
omnino vaginam circumdabat. Plures chirurgi
casum perscrutati sunt et cum omnes operationes
suaderent, Cl. THEDEN eam instituebat. Incisionem
longa facta ab osse pubis versus intestinum rectum
quoniam per hanc aperturam nequibat collum
detegere, totam illam cutem circa vaginam circ-
secabat. Neque tamen collum vteri reperiebat
etiamsi multum cellulosa substantiae exempta
fuit, sed vesicam vrinariam, marginem superioris
ossium pubis et feces induratas in intestinis de-
sentiebat. Vterus itaque vere aberat et operatio
finiebatur. Nulla catamenia apparuerunt; maritus
autem nunc melius poterat coire sine omni tan-
grato sensu vxoris. Vagina per incisionem
prolongata interne per cellulosa membrana
similem illi, quae exempta fuit, est clausa.

XIX.

*Mineralogische Abhandlung von dem Zinnstein
gefast, von FEODOR MOISJEENKOW. Leip-
zig, bey Joh. Gottl. Imman. Breitkopf 1777
7 Bog. in 8.*

i. e.

*Tractatus mineralogicus de minera stanni,
auctore THEODORO MOISJEENKOW.*

Dignus est hic, quem protinus indicemus,
bellus, quum non solum scriptionis
Germanico concinno et eleganti, quod Cl. Auct.
Russo, qui per aliquot annos rebus monticola

metallurgorum Fribergae et litteris elegantiori-
bus Lipsiae, vt nouimus, maximam dedit operam,
quo maiorem conciliat plausum; sed etiam rerum
tractatarum ordine, et nouitate, tum quoque mo-
destia, qua aliorum errores carpsit, commendanda
sunt.

Praeter enumerationem igitur Mineralogo-
rum praecipuorum, in quorum scriptis stanni men-
tio fit, atque ingenuum iudicium de iis, descriptio
eorum numeris et signis, quae etiamnum detegi
potuerunt, absoluta characterum externorum mi-
nerae stanni, et denique locorum natalium, vbi
stannum inueniatur, fossilium, quae iuxta illud
cum eo effodiuntur, et eorum, quibuscum
nonnullis confunditur, recensio utilis traditur.

Signa essentialia minerae stannae, quam stan-
ni lapidem dicere mauult, et cuius vnā speciem
esse demonstrat, quum neque stannum na-
tūm, neque calx aut spatium stanni, vt fertur, in
eius natura reperiuntur, haec sunt: Color niger
et rubro brunus raro flauescens et albo griseus;
crystallus vel tetraëdra prismatica, quatuor planis,
quae angulis prismatis baseos alternis nituntur, mu-
ronata, lateribus prismatis angulo truncatis; vel
tetraëdra dupliciter pyramidalis, angulis leuiter
truncatis: splendor externe maximus, interne com-
munis, rasura grisea, durities ea, qua ad chalybem
scintillat, atque grauitas summa. Summa iuga mon. p. 53.
tum primaeuorum et simplicium lapidi stanneo lo-
cum natalem praebent, quae ex granite, porphyro,
gneisso et micaceo schisto componuntur. Potissi-
mum tamen in montibus, ex granite compositis, in-
ueniuntur, et quidem vel in venis cumulatis, (*Stokwork*),
et montium, venis propriis et impropriis siue
effusis. Quae quidem omnia exemplis locorum
hinc descriptorum egregie illustrat.

p. 15. Insignem quoque Cl. Auctoris in omni mineralogica cognitionem demonstrant passim spersae ingeniosae observationes. Ita recte re- vulgarem istam metallorum partitionem, in et spuria s. semimetalla, perfecta et imperfecta. enim omnia metalla ex iisdem constant principibus, neque, nisi arctiori aut minori nexu principiorum eorumque vel subtilioribus vel rudioribus particulis, et maiori vel minori singulorum quantitate differunt; attributis autem essentialibus conueniunt, neque vnquam quid natura imperfecti vel spurii, sed omnia integra et perfecta fabricata est. Spatium Stanni, quod alii mineram stanni spatiosam dixerunt, a Cl. IUSTI introductum nihil, nisi Spatum ponderosum est, atque in granatis, quos Idem et CROSTIVS stanniferos putant, nemo Stannum inuenit, incaute disquisitis. Calx stanni, quam CROSTIVS et SCOPOLI habent, non datur: semper ex stannum ex mineris fusione eliciendum est, vnquam, addito solo phlogisto exinde obtingit. Reiciendae omnino et fictitiae sunt species, quas SAGE recenset. Ex his patet etiam plures a LINNEO aut WALLERIO assumptas species, aut non periri, aut varietates vnus speciei esse; aut fossilia perperam his indicari. Sic Stannum ponderosum LINN. aut quarzum est, aut spatium ponderosum. WALLERII minera stanni striata Schörli species.

p. 26. De naturali ordine metallorum disputatio ostendit ex fusibilitate eum definiri non posse, neque rationem eorum ad ignem et durationem, eo magis esse essentialem: sed certius probabitur ex grauitate specifica in ordinem redigi posse. Ordinem itaque ex grauitate specifica hunc proponit.

1. Aurum. 2. Platina del Pinto. 3. Hydrargyrum. 4. Plumbum. 5. Argentum. 6. Wismuthum.

um. 7. Cuprum. 8. Niccolum. 9. Ferrum.
10. Antimonium. 11. Stannum. 12. Zincum.
13. Cobaltum. 14. Arsenicum.

Minerae stanni pallide flavae et albogriseae ra- p. 33.
pallidae sunt; posterioris duplici pyramide crystal-
linae specimen Cl. CASANOVA Dresdae in museo
suo conseruat.

Notatu dignae, ac praesertim Russis commen- p. 58.
dendae sunt probabiles coniecturae, de stanni prae-
sencia in montibus Sibericis, qui a monte *Vral* no-
men acceperunt.

Altenbergae Stannum recte in venis cumula-
tis reperiri demonstrat, neque ideo adfentitur hac
re Cl. CHARPENTIER *), qui omnem lapidem
montis minera stanni plus minusve impraegnatum
esse proposuit, neque Cl. FERBERO **) subscribit,
qui montes illic positos ex granite, venas cumulatas
autem ex quarzo fere puro componi, easque ad-
fuisse ait ante venas et ante impraegnationem cum
metallo. Sed docet montes ex *Porphyro* compo-
ni, atque vbique venas stanniferas reperiri. Plura,
quae notatu digna habet, in ipso libello legi me-
rentur. Optamus sane, vt et Cl. Auctor, tum et
alii, hoc laudabili modo, singula in fossilia inqui-
rant, quo eueniet, vt plenior oryctognosiae s.
fossilium certior et veram cognitionem
hominibus capere possint. Gratulamur Russiae de
Cl. Auctore, diligentissimo Mineralogo et Me-
tallurgo, atque auide ipsam stanneae minerae
chemicam disquisitionem, quam pollicitus est,
expectamus.

K 3

XX.

*) *Mineralogische Geographie der Kursächsischen Lande*,
von I. F. W. CHARPENTIER. Leipz. 78. 4. liber, no-
tatu dignissimus, proxime a nobis indicandus.

**) *Neue Beyträge zur Mineralgeschichte verschiede-
ner Lande*. Mitau I B. 78. 8.

Initia nouae doctrinae de natura soni Auctori
CHRISTIANO ERNESTO WÜNSCH. Art. libera-
Mag. et Med. Baccal. Lipsiae, apud L.
genhemium CIOCCCLXXVI. 4. c. tab. et
pl. 5.

Cl. Auctor primum de iis breuiter dicit, quae
eruditi, praesertim NEWTONUS et III. RY-
CVS de natura soni statuerunt. Deinde de eorum
doctrina dubitat; nam cum nullum corpus soni-
rum tam longe lateque pateat, vt omnem aërem
totam terram complectentem, in duas partes di-
dat, neque, ob hanc ipsam causam, aëri compri-
mendo exitus ad latera denegetur vnquam; fin-
etiam omnino non posse ait, quomodo aër apertus
nullisque finibus circumscriptus, secundum doctrinam
nam Newtonianam comprimi possit. Deinde de-
cet, qua ratione eruditos huic quaestioni de cele-
ritate soni eiusque propagatione ipsi perspicue
experimentis consentanee respondere oporteat.

Scilicet modum certosque fines ei aëris cele-
ritati inesse putat, qua ipse aër in spatia, ab aëre
materia vacua subito facta, irruere conetur, sicut
quod idem est, qua ipse aër corpori alicui impetu
lenti cedere possit: nam hanc celeritatem aliquam
maximum habere, quod ipsa ob aëris naturam
numquam excedat. Appellat autem Cl. Auctor
hanc celeritatem aëris eiusdem densitatis proportionem
immutabilem, definitam, eamque $= c$ assumit, et
ostendit sub finem huius dissertationis, eam tem-
pore vnius minuti secundi spatium 1037 pedum
Gallicorum transuersim emetiri tum, cum eadem
densitas columnam argenti viui, in tubis Torricellianis

cellianis, duodetriginta digitorum Gallicorum sustentet; sed de hoc postea dicendum est.

Ex his autem nasci conclusionem hanc ait, vt, quamquam aer apertus tamdiu neutiquam comprimi potest, quamdiu corporis impellentis celeritas ipsi celeritati c aëri propriae aut aequalis omnino, aut ea tardior est, tamen aer reapse comprimatur, necessario tum, cum ista corporis impellentis celeritas hac aëri propria celeritate c quacunque de quacunque parte $= m$. maior deprehenditur sic, vt eius celeritas $= m + c$ sit. Secundum hoc effatum noster naturam soni inuestigat et eius effectus, nunciusque multis et magnis difficultatibus obstruendos, explicare conatur.

Effectio autem soni duplici modo consideratur: aut vnicum et solitarium ictum corpora sonantia faciunt, aut plures deinceps subsequentes. Si prior casus locum habet: vnicus etiam atque solitaris pulsus formatur, qui per totam atmosphaeram transversam celeritate aequabili $= c$ propagetur. Sed ex huius solitarii pulsus natura etiam rationem acuminis et grauitatis, claritatisque et obscuritatis soni erui posse demonstrat. Nam quod ad sonum acutum grauiemque attinet, Noster haec dicit: Corpora sonantia, siue fides contentas atque vibrantes duas assumendas esse, tum vtriusque celeritatem $= m + c$ ponendam, atque alteram harum fidium tam breuem et contentam, vt eius vibratio vibratione alterius fidis duplo angustior fiat, et ob hanc ipsam caussam, etiam pulsus duplo citius exillat. Atque cum in vtroque impulsu celeritas impellens eadem $= m + c$ maneat: hos pulsus tantum ratione longitudinis differe atque posteriorem priore duplo grauiorem esse demonstrat.

Verum si quis illud spatium a duorum corporum sonororum superficiebus percurrentem idem assumat, et alterius corporis impellentis celeritatem $= 2(m + c)$, alterius autem $= m + c$ ponat: pulsus utriusque generis eandem longitudinem quidem acquirere, sed ratione densitatis differere crepare ait: itaque illum hoc duplo fortiores fieri, atque ob eandem longitudinem utrumque item aut grauem aut acutum esse dicit. Ergo natura acuti soni non a maiori frequentia pulsuum dependet: sed, quod plerumque maior frequentia cum acuto sono coniuncta est, id potius e natura soni acuti, ubi plures pulsus priorem subsequuntur intelligitur.

His stabilitis argumentis Noster ad considerationem soni, qui pluribus pulsibus, deinceps inuicem subsequenter, constat, progreditur. Demonstrat enim, fidibus sonantibus, primo impulsu peracto, binos semper in aduerso vel auerso latere accubare pulsus sonoros tum, cum ipsae aërem in aduerso vel auerso latere impellunt; horum autem pulsuum priorem a posteriore, resiliente fide, se velut deiici, ut omnes deinceps prope fidem pulsus atque celeritate aequabili $= c$ ulterius propagati aequalibus interuallis inuicem dirimentur.

Ostendit praeterea, prope corpora sonantia aëream columnam superincumbentem aequalibus interuallis perpetuo delabi atque hunc delabentem aërem ab impulsibus corporis sonantis rursus in sublime deinceps ferri sic, ut hic aëris motus cum aliquo circuitu commode comparari possit. Ex quo etiam intelligi existimat, quare a multifonante frigore coelum nonnumquam reddatur serene, quod ipsum inter proelia, pluuiosa tempestate commissa, saepe factum sit: nam ubi aëri inferiori inno-

ent vapores, hos a soni pulsuum frequentia in
 blime ferri, vt ipsi latius dissipentur, dicit.

Explicat porro Noster, quomodo fiat, vt cor-
 ora aenea caua nulloque foramine aperta nullum
 mino sonum fundant aut saltem obscurissime so-
 ent: scilicet ad sonum edendum requiri necessa-
 o ait, vt aer desuper incumbens in illud spatium
 eum, prope summam corporum sonantium su-
 perficiem factum irruat; atque hoc prope superfi-
 tem talium corporum, vbi aëri vndiquaque iter
 reclusum sit, fieri non posse. Hoc assertum exem-
 lis illustrat, ostenditque in vniuersum, quare so-
 nus a figura corporum sonorum tam multum aut
 diuuetur aut obtundatur.

Iam pulsuum sonorum longitudinem et nu-
 merum inuestigat Cl. Auctor. Assumit enim primum
 idem contentam vibrationes suas singulas per spa-
 tium vnus lineae Parisinae celeritate $m + c$ perfice-
 re: atque vbi $m = 0$ adhibeatur, sequi ait, vt fides
 istum spatium tempore vnus minuti 149328^{es}
 percurrat; nam $1037' \times 12'' \times 12''' = 149328'''$
 $= c$: hac autem celeritate corporis sonantis, secun-
 dum effatum suum, supra commemoratum, nullam
 adhuc compressionem effici, neque sonum edi posse
 demonstrat. Assumit propterea $m = 10672$, sic
 vt nunc celeritas corporis impellentis $m + c =$
 $10672 + 149328 = 160000$, adeoque celeri-
 tate cedendi aëri propria, $= c = 149328$, maior
 euadat. Ex quo sequitur, talium pulsuum tempore
 vnus minuti secundi 160000 effici et sentiri, eo-
 rumque longitudinem $= 0,934'''$ esse. Pulsuum
 item, duplo acutiorum, numerum, duplo maio-
 rem $= 320000$, ter acutiorum quater maiorem

= 640000 eodem tempore edi, eorumque lon-
tudines esse vt 0, 934", 0, 467", 0, 233" etc.

His peractis ad explicationem quaestionis, mu-
tum inter eruditos agitatae, accedit: scilicet, quae
fiat, vt pulsus diuersi generis simul editi et per
rem se vicissim decussantes propagati non per-
bentur. Explicatio ipsa cum effato fundamentum
Cl. Auctoris cohaeret sic, vt quaestioni huic satis pro-
spicue respondeatur; sed cum haec explicatio sine
descriptione aliqua lineari intelliigi non possit, a-
de ea aliquid dicere nolumus. Asserit praeter
soni per corpora solida, aut etiam fluida, propaga-
tamen celeritatis cedendi expertia, propagati ce-
ritatem infinite magnam esse: idque propter
quod soni definita celeritas per aërem a causis
ligatis, scilicet a vi grauitatis et elasticitatis corporum
lorum aëriorum pendeat.

Denique istius celeritatis cedendi aëri propa-
rationem reddit, eamque demonstrat tantam esse
quantam corpora quaecunque e centro grauitatis
fidi sonanti superincumbentis, columnae aëreae
que ad terrae superficiem delapsa acquirant. Hoc
autem grauitatis centrum in ea super summam ter-
ram distantia assumit, vbi argenti viui columna
tubis Torricellianis ista columna, quae ab aëre pro-
pe ipsam terram sustentatur, duplo depressior est.
Sed cum ad definiendam dictam aëris delabendi ce-
leritatem necesse fuerit, vt huius centri grauitatis
distantia cognosceretur, eaque e formulis mathe-
maticis adhuc cognitis non satis accurate erui pos-
sit; nouam aliquam formulam pro dimensionibus
montium, omninoque omnium a terrae marisque
superficiebus distantiarum, exhibet, eiusque fun-
damenta non in superincumbentis columnae aë-
reae pondere, sed potius in singulorum corpuscu-
lorum

rum aëreorum grauitatis et elasticitatis vi con-
iunctim ponit.

Conuenit haec formula utique cum dimensio-
bus geometricis montium quorundam America-
narum; tum etiam ipsa 1037 pedes Parisinos sup-
eredit, pro spatio, quod sonus tempore vnus
minuti secundi tum, cum altitudo argenti viui in
tubis Torricellianis $\equiv 28''$ est, transuersim eme-
tur; sursum autem eundem sonum eodem tem-
pore 1026, et deorsum 1050 pedes Gallicos per-
currere demonstrat; sed ubi argenti viui altitudo
 $\equiv 26''$ sit, sonum tempore vnus minuti secundi
spatium 1032 pedum tantum emetiri dicit.

Ex hac ipsa formula alia adhuc sequitur, se-
cundum quam sub singulis latitudinibus terrae ar-
genti viui in tubis Torricellianis altitudo media, ex
data aliqua altitudine eiusdem argenti viui media,
quocumque demum in loco obseruata, inuenire
possit. Sic enim repertum esse asserit hanc alti-
tudinem mediam ad maris littora prope Galliam \equiv
 $28'' 1''$ o plerumque poni: atque ex hac obserua-
tione et ipsius telluris figura per supputationem
illam altitudinem mediam sub circulo polari $\equiv 27''$
 4 et sub aequatore $\equiv 28'' 3'' 1$ inuenit.

Mémoire sur les methodes rafraichissantes & échauffante, Par Mr. DE BOISSIEU, Docteur en Médecine de la faculté de Montpellier, Professeur & Docteur Agrégé au Collège des Médecins de Lyon, des Académies de Villefranche, Montpellier, &c. Qui a remporté le Prix proposé par l'Académie des Sciences, Arts & Belles Lettres de Dijon pour l'année 1770. Auquel on a joint l'Extrait d'une Dissertation, sur le même sujet, qui a eu le premier *Accessit* & dont l'Auteur est M. GODART, Docteur en Médecine, à Vervièrs près Liège. Imprimé par l'ordre de l'Académie. A Dijon, chez Cassin, Imprimeur du Parlement & de l'Académie des Sciences. MDCCLXXII. 8. mai. pag. 326. Praefatio pagg. 16.

i. e.

Commentarius de methodis refrigerante et calefaciente, Auctore Cl. DE BOISSIEU, cujus praemium ab Academia Diviodunensi ad annum 1770 propositum obtinuit; adiunctae epitome dissertationis Cl. GODART super eodem argumento, quae ad illud proxime accessit. Typis mandari curavit Academia.

In praefatione vita Cl. Auctoris, ultimis diebus anni 1770 defuncti, exponitur, quam breuiter natus. BARTHOLOMAEVS CAMILLVS DE BOISSIEU natus erat Lugduni Galliae sexto Augusti 1734, patre IACOBO, medicinae doctore ac professore collegio medicorum Lugdunensium adiecto.

o, quem tamen sexennis morte amisit; studia
philosophica in vrbe patria, medica vero in Acade-
mia Monspeliensi tractabat, ibique augusto 1755
honoros in scientia medica honores adsequebatur.
Patriam reuersus 1756 collegio medicorum ad-
scribatur, et Cl. POTOT, sanguine ipsi iuncto,
aegros in nosocomiis per duos annos inuise-
bat, postea per aliquod tempus Parisiis finem stu-
diorum suorum imponebat, et inde Lugdunum re-
uertitur, cum vix per triennium ibi commoratus
esset, 1762 cum Cl. PESTALOSSII, collegii sui De-
cano, Matisconem (*Macon*) in ducatu Burgundiae,
postea 1769 ad oppidulum *Chazelle* in prouin-
cia forensi ablegebatur, vt grassantibus ibi morbis
endemicis obicem poneret, eodem etiam anno 1769
membris Societatis Regiae scientiarum, quae Mon-
speli et Academiae, quae Francopoli (*Villefranche*)
adscribebatur. Pleuritide correptus intra
paucos dies exstinguebatur, magnum sui desiderium
apud omnes, qui ipsum cognouerant, relinquens.
Praeter dissertationem de antisepticis, quae 1767
in Academia Diuiodunensi coronata est *), aliam
conseripsit, quae ad praemium ab academia Lug-
dunensi ad eundem annum propositum **) accessit,
cuius, typis non mandatae, epitome hic exhi-
betur. In ea parum sufficere ad renouandum
systema nosocomiorum putat ventilatores vsitatos,
et caminorum et fenestras frequentius apertas,
et quoque fenestras ab ima ad supremam conclauis
partem pertingentes suadet; his tamen editor hu-
ius scripti fenestras diuersae altitudinis, apud An-
glos solennes, quae et in superiori et inferiori
parte aperiri queant, praefert, simulque ideam
inueniat, quam si vltiori experientia confirma-
tam inuenerit, prolixius olim se expositurum pol-
licitus,

*) v. comm. nostr. Vol. XVII. p. 594.

**) vid. Vol. XII. p. 166. Vol. XIV. p. 549.

licitus, communicat, de curua quadam linea, quam muros ac fornices exstruere conueniat. Porro ad corrigendum vitiatum aërem Noster aptius commendat, quam nitrum in puluerem ductum successiue prunis ardentibus iniiciens.

Denique post mortem inuenta sunt plura lecta, quae spectant ad soluendam quaestionem Academiae Burdigalensi ad annum 1771 propositam, an sola alimenta vegetabilia, exclusis reliquis, humano conueniant; quibus vero, morte superuiente, limam ultimam admouere non potuit.

Praesens commentarius aequè prolus ac ille de antiseptis, in quo recensendo occupati fuimus. Introductio primum de caloris et frigoris gradibus, quos animantia re possunt, exponit, postea varias Auctorum generi caloris hypotheses examinat, ac de eundem a particulis igneis, sanguini inhaerentibus, quando motu intestino ac progressu tantur, deriuat. Tum phaenomena et effectus caloris naturalis, ac postea genesis et effectus caloris morborum, ex iisdem principiis explicantur.

p. 27. Quae vero plane differt ab ea, quam olim indicamus Comm. hor. Vol. XV. p. 707. Vol. XVII. p. 713.

Noster feruidissima aestate plantarum conque-
darum causa in littore maris versaretur, socii ipsius
ab immediato radiorum solarium impulsu erysi-
pelas in faciei et colli iis regionibus, quas hi tangere
bant, corripiebantur, ipsum vero cephalalgia
hemens adgrediebatur, haemorrhagia narium
briore dissipata; tunc consilium capiebant balneum
in mare vtendi, et postea, quod reliquum erat
morbi, in sabulo littoris, pedibus fere continenter
aquae immisis, peragendi; quo auxilio mirum
quantum adiuti fuerunt. Sensum frigoris in
cessu febris, calore verè non imminuto, imò

*) Quae vero plane differt ab ea, quam olim indicamus Comm. hor. Vol. XV. p. 707. Vol. XVII. p. 713.

...aucto, contractioni spasticae fibrarum adscribit,
...ae animae eandem sensationem, quam constri- p. 32.
...o a frigore externo, impertiat; eandemque caus-
...m subesse existimat in horrore hysterico, in eo
...u ab affectibus animi excitatur, in vltimis vrinae
...tio reddendis cet.

In parte prima tractationis ipsius de methodo
...rigerante agit, et primo quidem loco remedia
...rigerantia, prout particulae igneae vel nimis ab-
...dant, vel motu intestino nimis euoluuntur, vel p. 37.
...otu progressiuo nimis agitantur, in tres classes
...idit: *antiphlogisticorum*, *antisepticorum*, et *retar-*
...antium. Antiphlogistica vel nimiam copiam par-
...cularum ignearum subducunt, vel reparationem
...rumdem impediunt: priora vel materiam igne-
...m solam (*antipl. frigida proprie dicta*), vel vna
...m humoribus euacuant (*improprie dicta*); po-
...teriora dicit *priuatina*, quae vel *diaetetica* sunt,
...el *pharmaceutica*; et haec rursus vel *mucilagino-*
...a, vel *salina*.

Refrigerantia *antiseptica* vel progressum pu-
...redinis arcent, vel eam ipsam corrigunt; priora
...improprie dicta) sunt vel *euacuantia*, vel *adstringen-*
...a; posteriora (*proprie dicta*) vel *diaetetica* vel *phar-*
...aceutica, vti alexipharmaca, amara, febrifuga, cet.

Refrigerantia *retardantia* denique vel actio-
...em solidorum in fluida vel horum resistantiam
...minuunt: prius praestant *temperantia*, quae vel
...ificatatem minuunt (*relaxantia*) vel motum
...orum nimis auctum sopiunt (*sedantia*); po-
...teriora *attenuantia* seu *improprie dicta*, quorsum va-
...ae artificiales aequae ac naturales euacuationes
...anguinis pertinent, seu *proprie dicta*. Hoc loco p. 54
...am nonnullorum experimentorum in gelatina
...imali captorum meminit Cl. Auctor, ex quibus
...dicit, eam aqua, inprimis cum saccharo mixta,
...vt

ut et fero lactis perfecte solui, praegressa fermentatione et ad putredinem propensione; commo-
etiam solui ab aqua salibus neutris seu alcali
impraegnata; imperfecte ab aceto, superueniente
acore caloris gradum aliquem multum conferre
solutionem. Ex quibus varia confectionaria elicit
primisque de usu acidorum mineralium largi-
quem nonnulli adeo commendant, dehortatur, et
que nonnisi cum maxima circumspectione et ma-
me diluta in usum trahi iubet.

Iam ad morbos ipsos progreditur, in quibus
his remediis locus est: morbos eos, in genere phlogis-
p. 57. ticos dictos, in *simplices*, *putridos* et *inflammato-
rios* diuidit. Praecipuum signum, hos inter se
vicem distinguens, in *calore* eosdem plerumque
comitante ponit, qui vel *gratus* est, vel *mordens*
vel *urens*. Quae distinctiones licet vix nisi ipso
ctu clarae reddi possint, addit tamen, calorem gra-
tum nonnisi caloris naturalis maiorem gradum
re; mordentem in nervis manus explorantis exci-
re sensationem aërem, a sensu caloris ipsius di-
sam; et vrentem eundem sensum inducere, qui
ignem ordinarium. Horum diuersorum generum
caloris causas ex hypothese prius stabilita repe-
Ad constituendum vero modum explorandi
menti caloris in morbis, thermometer minus
ciens iudicat, sed omnia ad sensationem aegri
tactum medici exercitati, siccitatem cutis, lingu-
et faucium, et demum mutatum in genere statu
aegri refert.

p. 64. *Morbi phlogistici simplices vel sine febre sunt*
quos morbos *incalescentiae* (d' *échauffement*) dicit,
febriles. In prioribus praeter alias haemorrhagias
multum leuaminis accedit a tumentibus haemor-
rhoidibus. Non immorabimur explicationi
borum istorum ad hypothesein Cl. Auctoris
commo-

modatae, ad quam etiam delectus remediorum in iisdem se refert.

Inter morbos *phlogisticos putridos* primo *fermentum ardentem* enumerat, quam satis copiose, collatis optimis Auctoribus, pertractat. Potum frigidum non nisi apparentibus signis coctionis suadet: eadem quoque iudicium de acidis mineralibus fert. reformidat etiam balnea vniuersalia, et horum loco edulcorata, clysmata vel tepida vel frigida, fomentationes capitis et abdominis, et potum abundantem commendat. E contrario autem sententiam ceterum, omnia euacuantia prorsus proscribentium, limitat, et, ubi iisdem locus est, vel tartaro bibulo multum diluto, vel cassia, manna et similibus vtendum praecipit.

Simili modo *febrem putridam malignam* per. p. 121. tractat, et obseruationibus praeceptisque optimorum scriptorum nonnumquam, quae Ipse expertus est, inspergit. Sic, ubi de cautionibus in p. 135. sanguine mittendo differit, memorat, in morbo epidemico ante aliquot annos grassato copiosiores sanguinis missiones nec dolorem capitis ac lateris, nec dolorem minuisse, sed post paucos dies petechias et haemorrhagias funestas aegros sustulisse, et post mortem sectione administrata plura viscera asperficiem rubram monstrasse, non ab inflammatione, sed a resolutione partis rubrae sanguinis et relaxatione vasorum. In epidemia regionis p. 140. borensis multos aegros solis naturae viribus seruos vidit, qui sub initium morbi vomitu bilioso et verminoso, et per totum eius decursum diarrhoea affecti fuerant, et huius ope grauiora ad symptomata superauerant. Alkalinorum v. p. 146. tilium vsum multum limitat, et laudabiles effectus eorum forte ab efferuescentia cum acidis, simul,

Tom. XXIII. Pars I. L vel

vel coniunctim vel separatim, adhibitis, praenare suspicatur. Vesicatoriorum usum summopere p. 148. praedicat. Accidit aliquando Cl. Auctori, ut, hoc remedio etiam incassum adhibito, metastasi morborum morbosae ad cerebrum facta, duae cucurbitulae ficcae nuchae applicatae aegrum restituerent. In fine morbi cortex Peruvianus omnibus indicationibus fere solus sufficit. In genere monet, melius dum refrigerantem in his morbis tempore crisi et conualescentiae nimis debilitare, calefacientibus contra itidem nocere, et deliria cet. excitare.

p. 152. Tertio denique loco inter morbos hos *febris hectica* refert, quam, caussarum ratione habita in *simplicem* et *purulentam* distinguit: in utraque tamen putredinem lymphae causam proximam ponit. Balneis, ad modum veterum cum frictionibus et unctionibus institutis, multum laudis in hoc morbo tribuit. Lac licet etiam in primis viis refoveratur, tamen a suspitione putridae corruptionis si sanguini reliquisque humoribus calore iam depuratis admistum fuerit, liberum non existimat: hoc vel paullo ante illud, vel una cum illo proportionatam corticis Peruviani quantitatem porrigit, quae a duabus ad quatuor de die vicibus; interdum etiam, si res postulauerint, absorbentibus adhibenda

p. 176. *Morbi phlogistici inflammatorii* rursus in *pures* et *impuros* dispescuntur. In prioribus describendis inter alia Cl. Auctor meditationes quasdam de origine crustae inflammatoriae profert, et quantum ii errent, qui in illis sanguinis detractioe eoque insistent, donec haec crusta disparuerit, docet. In posteriores refert morbos inflammatorios contagiosos, ex quibus variolas et pestem nominat,

non contagiosos, seu inflammationes internas in corporibus, quae non plena et firma gaudent sanitate, enatas: quos quidem omnes vna pertractat. Vomitorium in principio imo ineunte secundo adhuc stadio variolarum exhibitum mirificos et saluberrimos effectus, totum systema corporis concutiendo motusque a centro peripheriam versus determinando, edidisse conspexit: laxantia contra saepe nocuisse, motus versus interiora dirigendo et debilitatem relinquendo.

Progrediendum nunc est ad partem secundam, quae de methodo calefaciente exponit. Primo de causis frigoris in corpore nati agitur, cuius sensatio seu a defectu vel imminuta actione particularum ignearum in fibras nerveas, seu a minore harum fibrarum dispositione ad suscipiendas impressiones ab istis particulis communicatas oritur: in priori casu *frigoris veri*, in altero *frigoris apparentis* sensatio existit. Vtriusque autem causas plures esse, vltro apparet; neque in iisdem recensendis morabimur. Porro frigus est vel generale vel locale. Deinde de effectibus generalioribus frigoris. Tunc differentia remediorum calefacientium: haec siue quantitatem particularum ignearum augent (*calefacientia phlogistica*), siue earum evolutionem adiuuant (*calefacientia septica* seu *extrinsecuta*), siue denique motum ipsarum accelerant (*calefacientia accelerantia*). p 241.

Calefacientia *phlogistica* vel iacturam particularum ignearum impediunt (*improprie sic dicta*), vel ipsarum copiam augent (*proprie sic dicta*), siue istae particulae recens aduenientes in forma elementari ex aliis corporibus educantur, siue iis ipsis adhuc inhaereant; in priori casu dicuntur *actualia*, in secundo

cundo *potentialia*, quae rursus vel *diaetetica* sunt vel *pharmaceutica*.

Calefacientia *septica* seu *extricantia* triplici modo motum intestinum augent: vel succos iam in animalelem indolem mutatos suggerendo, vel causam hanc mutationem praestantes magis incitando, vel humores crudos et serosos, hanc mutationem impedituros, euacuando. Ex quibus iterum tres horum remediorum species patent, quas Noster *malifata*, *animalisantia*, et *euacuantia* dicit.

Calefacientia *accelerantia* motum et solidorum et fluidorum augent, ideoque actionem molecularum ignearum in nervos intendunt. Quae potissimum in solidis efficaciam suam exerunt, *accelerantia proprie sic dicta*; quae statum fluidorum corrigunt, *incrassantia* siue *accelerantia improprie sic dicta* constituunt. Haec sanguini maiorem consistentiam conciliant, dum vel deficientem eius partem gelatinosam refarciunt, quod analeptica, gelatinae animalium et vegetabilium praestant; vel eandem nimis attenuatam imminuunt, quorum et euacuantia et animalisantia ex superiore classe pertinent; vel putredine dissolutam condensant, quorum antiseptica tam diaetetica, quam pharmaceutica spectant. *Accelerantia proprie sic dicta* vel elasticitatem vel irritabilitatem fibrarum augent, prius praestant *tonica*, posterior irritantia seu *stimulantia*, eaque vel *externa* vel *interna*.

P. 257.

Morbos, in quibus haec remedia locum habent, in genere *frigidos* vocat Noster, et in tres classes diuidit: in *morbos ab inanitione* (d' *épuisement*), in quibus quantitas molecularum ignearum insigniter imminuta est; in *serosos* seu *cachecticos*, in quibus humores serosi abundant, deficiente parte rubra eorum, et solidis relaxatis; et in *adynamicos* seu *a defectu motus cum vitalis*, tum multo loco

laris, qui vel *paralyfin* vel *lipothymiae* varios gradus sistant.

In morbis ab inanitione, praemissis euacuantibus necessariis, purgantia tonica, ut rheum et aloen, cum amaris et stomachicis iuncta, commo-
dissimo protinus post pastum exhibuit. Saepe etiam, urgentibus obstructionibus, clysmata frigida vel subfrigida, per longum tempus continuata, insignis emolumenti deprehendit. p. 264.

Electricitatem in paralyfi nunquam quidem perfectam curationem, semper tamen leuamen praestitisse expertus est; potissimum ea Nostro rheumaticae et metallica conuenire videtur. Addit imprimis exemplum hominis, qui in infuso theae loco sacchari ex infortunio arsenicum sumserat, et fere protinus omnia vomitu reieceret, tamen primo doloribus colicis violentis, ac postea paralyfi afficiebatur, ita ut artubus inferioribus nullus omnino, superioribus parcus tantum et molestus motus supereffet; huic electricitas liberum artuum superiorum motum, et aliquem inferiorum, restituebat, et adhibitis deinde thermis Aquarum Subaudicarum, et iterato postea electricitatis usu sanitas perfecta redibat. p. 293.

Sub finem omnia omnino, quae in tota tractatione proposuerat, contrahit, et Lectoribus vno quasi intuitu conspicienda sistit. p. 302.

Ex epitome dissertationis Cl. GODART tantum ordinem, quo hoc argumentum pertractauit, Lectoribus nostris communicabimus. In duas partes eam dispescuit, in quarum prima tempora morborum et circumstantias, in quibus alterutram methodum sequi conueniat, et in secunda species, naturam et modum agendi horum remediorum tradit. Pars prima tria capita complectitur, quorum primum tempora morborum, nempe initium, progressum,
L 3

gressum, statum, declinationem et finem, siue in conualescentiam siue in agoniam vergat, complectitur: alterum ea momenta exponit, in quibus character singularis morborum consistit, quæ ad strictum et laxum in systemate vasorum et nervorum redeunt; in priori tensio inuoluit inflammationem, relaxatio putredinem; in posteriori tensio spasmus, relaxatio atoniam, quarum mutationum quaelibet vltiores subdiuisiones admittit: tertium caput methodum temporibus et characteribus morborum accommodatam, tradit. Pars secunda iterum duobus capitibus absoluitur, quorum primum naturam et species remediorum refrigerantium et calefacientium, alterum eorum agendi modum complectitur. Causas calorem animale agentis vel imminuentes ad tres classes refert Auctor, mechanicas, chemicas et organicas, iisdemque remedia dicta accommodat. Refrigerantia mechanica sunt vel moderantia, vel relaxantia, vel humectantia, quibus ex calefacientibus opponuntur excitantia, crispantia (*roidissants*) et exsiccantia. Eadem diuisio in remediis chemicis locum habet, quibus adhuc accedunt refrigerantia tonica et condensantia, iisque opposita calefacientia, relaxantia et rarefacientia. Remedia organum vel euacuando agunt, et prout vel fortius vel lenius agunt, aut ad calefacientia aut refrigerantia pertinent: vel sine euacuatione frictionem internam et externam augent vel minuunt; inde vel irritant et adstringunt, vel demulcent et relaxant, et caloris interni putredine ratione habita vel condensant, vel rarefaciunt. Ex his iam modum agendi horum remediorum satis cognosci arbitramur, qui speciminis loco in remediis chemicis refrigerantibus et calefacientibus exponitur.

XXII.

PLINII SECVNDI Naturalis Historiae cum interpretatione et notis integris IO. HAR-
DUINI, itemque cum commentariis et adno-
tationibus HERMOLAI BARBARI, PINTIANI, RHE-
NANI, GELENII, DALECAMPPII, SCALIGERI, IS-
VOSSII, I. F. GRONOVII et variorum, Vol. I.
recensuit, varietatemque lectionis adiecit
I. G. F. FRANZIUS, Lipsi. impensis Guil. Gottl.
Sommeri A. C. MDCCLXXVIII. 8 maj. pagg.
736. praeter Praeff. et Vitam. Vol. II. pagg.
788. praeter CIGALINI lectiones huic volu-
mini praemissas.

Nuper duo priora Volumina Historiae Naturalis,
PLINII, quae sex priores continent libros,
C. FRANZIUS edenda curavit, atque omnes libros,
sex voluminibus comprehensos successiue prodire
iubebit. Quod quidem consilium non displicebit,
cum optimas, quas hucusque habuimus PLINII
editiones, hac ratione coniunctim exhibitas intel-
ligamus.

Ne autem Lectores consilium lateat Editoris,
quo arduum illud aggressus est opus hoc, paucis ex-
plicare iuuabit. Textus ipse ad exemplum HAR-
DUINI ita submissus est prelo, ut reliquarum edi-
tionum labes a librariis, operis, et male feriatis ho-
minibus C. PLINIO inductae, eo melius cognosci,
atque ex varietate lectionis, ex codicibus manu ex-
aratis et collatione editionum principum orta, ca-
stigiari emendarique queant. Varias lectiones qui-
dem omnes enumeravit, sed de paulo difficiliori-
bus tantum, aliorum suumque non immodeste in-
terposuit iudicium. Quasdam quoque de suo animo
L 4 aduer-

aduerfiones. addidit, fed eas perpaucas, ne in
miam excrefceret liber molem. Praeterea indicem
PLINII ita concinnabit adaptabitque, vt quae
plurima ad fystema LINNAEI, quoad quidem
tanta rerum obfcuritate atque ignoratione, quae
ta premi C. PLINIVM quamplurimis in locis obfcuris
carique cognouimus, fieri poterit, reuocentur.

Vol. I.

Ac primum quod concernit volumen, illi praemiffae sunt IOH. HARDUINI *dedicatio ad Sereniffimum DELPHINVM LVDOVICI M. Filium*, dein *SYLVESTRIS DEM praefatio*, item *praefatio Typographi editionis GRONOVII praefixa*; nam GRONOVIVM huic volumini a Libro XX editioni curandae praefuiffe, quod ipfe a quo etiam Libro eius animaduerfiones incipiunt, iam dudum a doctiffimis obferuatum a viris. Excipit hanc IAC. DALECAMPII *praefatio* quam fequuntur *teftimonia felecta veterum de C. PLINIO SECVNDO*. Locum quoque fuum occupare *Epiftolae duae C. PLINII CAECILII*, in quibus de *Vita PLINII auunculi fui* differit, addidimus fimul notis et obferuationibus IOH. HARDUINI.

Tandem *codicum Manufcriptorum* aequae *quamplurimarum editionum*, quarum collatione HARDUINI editio emendatior ac correctior prodit, addicem additum vidimus. Quum autem adhuc plurima huic volumini potuiffent praeponi, Editorem Lectorum conuenienti propiciens vfu, ea reftituenda fponddit praefationum loco reliquis voluminibus praemittere, ne PLINII amicis fiat iactura et de defectu conquerendi fit materies.

Praecipuum autem hoc inuenimus, quod Editor indicem omnium librorum, primo comprehenfum libello, ita in ordinem redegerit, vt haec editio omnibus reliquis adaptari, locaque ab aliis Autoribus laudata, facili negotio poffint reperiri.

Nam

Nam quum GRONOVIVS et HARDVINVS in re-
 ensione ac numero aequae ac in capitum inscripti-
 onibus adeo insigniter differant, haec incommoda
 hoc modo tollere studuit, vt in columnis sibi in-
 vicem respondentibus ordinem et inscriptionem
 capitum apud GRONOVIVM et HARDVINVM col-
 locaret, atque sic notaret in ipsis libris, vt nume-
 rus Romanus nude positus, ordinem ab HARDVINO,
 vicinis vero inclusus, ordinem a GRONOVIO aliis-
 que seruatum prae se ferat. Vbiuis denique *Emen-*
datioes ac Notae, quamplurimae ab HARDVINO
 ad calcem vnius cuiusque libri reiectae, textui quo-
 que sunt suppositae, vt Lectoribus lectio PLINII
 eo gratior sit.

In fronte *Voluminis secundi* conspiciuntur PAV. Vol. II.
 CIGALINI *lectiones duae*, quarum altera de PLI-
 ni patria, altera de fide et auctoritate PLINII quam-
 plurima lectu dignissima continet, quae historiae
 literariae veterum Auctorum non solum conuenien-
 tissima, sed etiam eorum amicis erunt gratissima.

XXIII.

Noua physico medica.

Societas Regia Scientiarum *Gottingensis* quaestio-
 nem proposuit, ante Iul. 1779. resoluendam.
 In qua: „*Insectorum lethiferorum descriptio et con-*
tra ea remedia.„ sunt tradenda.

Quaestiones Academiae Electoralis Bauaricae Scien-
 tiarum *Monachensis* pro anno 1779. et quidem
 physici argumenti: „*Quaenam sunt arsenici par-*
tes constitutivae? quosnam prodit in metalla et se-
mimetalla effectus? cuinam vsui ceteris metallis
hoc immiscuit natura? confert ne aliquid ad me-
talla formanda, vel ad ipsa destruenda?„ Cum
 L 5 simili-

similem quaestionem *) iam olim Academia Regia Scientiarum et elegantiorum litterarum *Berolinensis* 1773 proposuerat, hortantur omnes vt observationes cum hac Academia olim communicatas, sibi reddere velint cognitae, ne iterum iterumque repetant. Praemium re optimo tractatui dicatum est, quinquaginta aureorum Hollandicorum valore nummus. Ante finem Iulii 1779. elaborationes Germanicae, Gallice, vel Latine scriptae ad Cl. ILDEFONS KERNER, qui est a Secretis Academiae, sunt mittendae.

Societas Regia Scientiarum *Havniensis*, inter alia hanc proposuit quaestionem: „*Quum minerarum Cobalti non raro alia metalla et mineralia continent, quae elegantiam coloris coerulei in smaltu encaustis, et porcellana, infringunt, quaeritur methodus facilis haec inquinamenta inde separandi.*” Tractatus super hac re Danici, Germanici, Gallici vel Latini ad Ill. de HJELMSTIERNA, a Secretis Societati, ante finem Augusti 1779, solutis vestigalibus, sunt mittendi. Optimi libelli Auditor donabit Societas nummum aureum centum thealerorum Danicorum aequantem.

Societas Scientiarum *Bruxellensis*, pro anno 1780 quaestionem mouit quaestionem physicam. „*Quoniam sunt piscium genera, quae vulgo in littoribus fluminis Flandriae piscatu capiuntur, quinam porro inter piscandum committuntur errores, et quibus remediis isti tolluntur.*” Praemium erit nummus aureus viginti et quinque aureorum Hollandicorum valore. Tractatus Gallica, Latina, vel Belgica dictione elaborata, curatis vestigalibus, Cl.

*) v. Comm. nostr. Vol. XVIII. p. 355. XIX. p. 369. XXII. p. 446.

ROCHES, qui semper a secretis Academiae
est, ante 16 Iunii 1780, sunt offerendi.

Academia Imperialis Scientiarum *Petropolitana*,
questionem iam bis traditam *) *de diuersi-*
tate sonorum a tubis aequaliter amplis cet. ex-
ponentem, denuo proposuit, eique, qui Aca-
demiae hac in re satisfecerit, centum aureo-
rum nummorum Hollandicorum praemium
promissit, quocumque demum tempore huius
rei solutionem acceperit. Pro anno 1781 vero
sequentem: „*Potestne argumentis indubitatis pro-*
bari, motum terrae circa axim uniformem esse, per
aëris atmosphaerici, siue aetheris renisum per fluxus
et refluxus maris, qui spharroidis figuram mutant,
tubis, quatum media directio per centrum gravita-
tis terrae non transeant adeoque non mutetur, siue
si ille mutatur, quatenam tunc reperiuntur phaeno-
mena, ex quibus haec, caeteroquin minima, muta-
tio apparere solet, et quanam tum opus est emen-
datione respectu temporis, ut praeteritorum secu-
lorum tempus cum nostro possit comparari.„ Ela-
borationes sunt ante 1 Ian. 1781. ad Cl. IO. ALB.
EVLERYM, qui a secretis Academiae est, mitten-
dae. Praemium est centum aureorum nummo-
rum Hollandicorum.

IOANNES ANDREAS MURRAY a Regia Socie-
tate scientiarum *Upsalienfi* **) inter Sodales Eius-
dem est receptus.

IOHANNES ROTHMANN Med. Doct. et Colleg.
med. Holm. assessor die 4 Dec. anno aetatis
quadragesimo *Holmiae* est mortuus. Vir in hi-
storia

*) vid. Comm. Nostr. Vol. XXI. p. 165. p. 556.

**) v. ib. p. 191.

storia naturali spectatissimus ob itinera in
barorum regiones a se instituta.

Cl. J. A. HEMMAN, cuius non multum ante *)
tionem fecimus, febre castrensi nimis pra-
tura morte correptus est hoc 1779 anno.

Cl. KLINGHAMMER *Fribergae* anno eodem
Rerum metallicarum erat indefessus inda-

Lipsiae in libraria Gleditschia tribus Tomis
8. maj. prodibunt propediem AETHII AM-
Opera medica, XVI. libris comprehensa, Grae-
et Latine, quorum priores octo libros ad ex-
plum ALDI, posteriores vero octo a venditoribus
MS. Lipsiensi, quod in Amplissimi Senatus
theca asseruatur, cum varietate lectionis an-
versionibusque Viri Ill. DAN. GVIL. TRILLERII
suis editurus est I. G. F. FRANZIVS.

Ibidem in eadem libraria Eodem Editore prodibunt
8. maj. additis nonnullis observationibus a
ANDRI TRALLIANI medici libri duodecim
Graece et Latine, multo quam antea auctioribus
integriores 10. GVINTERIO ANDERNACO in-
prete et emendatore, adiectae sunt per Eum
variae exemplarium lectionis observationes et
IAC. GOVPYLI castigationibus et emendationibus
D. G. TRILLERII

Ibidem in libraria Iunia eadem forma vulgata
tur; EROTIANI, GALENI, atque HERODOR-
GLOSSAE in HIPPOCRATEM, graece et Latine
cum animaduersionibus H. STEPHANI et BART-
EVSTACHII, quos recensuit, varietatem lectionis
ex codd. MSS., emendationes ac animaduersiones
adiicit Cl. FRANZIVS.

*) vid. supra p. 139.

MEMORIA BERNARDI DE IVSSIEU, Facultatis Medicæ Parisinæ Doctoris regentis, Regiæ Scientiarum Academiae Parisiensis Regiæque Societatis Londinensis socii et in horto regio Botanices demonstratoris.

BERNARDUS DE IVSSIEU natus est *Lugduni Gallico* rum a. d. XVII Augusti A. MDCXCIX. patre PARENTIO, doctore medicinæ, posthæc pharmacopola eiusdem ciuitatis, matre vero LUCIA COVSIN. Litterarum posuit in patria, cum ANTOVS frater eius aditum sibi pararet ad Collegium medicorum Parisiense, quod eum doctorem constituit a. d. IX Decembris A. MDCCXII. cuius memoriam alibi *) cum Lectoribus communicauimus. Anno MDCCXIV ituenis venit Parisios, vt absolute studia literarum duce fratre. Qui cum conuenisset a. MDCCXVI. iter facere in montes Pyrenæos, Hispaniam et Lusitaniam ad examinandas plantas ibi repertas, comitem itineris delegit BERNARDVM fratrem iuniorem. Atque hoc quidem itinere studium Botanices in animo eius excitatum et confirmatum est, vt redux ex Hispania denno colloqueretur fratrem in itinere rei herbariæ causa suscepto per agros Lugdunenses et partem Alpium, nem tamen deinde reliquit, vt Monte Pessulano disceret artem medicam, quam in patria exercere creuerat. Statim post ornatus honoribus doctoris se contulit Sanctum Chamondum (*Saint-Chamond*) oppidulum Lugduno distans sex leucis Gallicis, vt artem, quam amplexus erat, ibi exerceret. Sed mox coactus est hoc consilium abiicere. Sensus enim acerrimus, quem ex aegrotorum doloribus percipiebat, animum eius nimis lenem (erat tum natus

*) v. comm. nostr. Vol. XII. p. 582.

natus annos viginti duo) vehementer affligit. Haud dubie aetas, cogitatio, contentio et studio aliorum vtilitati seruiendi potuissent illum seculo aspectu aegrotorum perceptum obtundere, nisi se ipsi campus aperuisset, in quo vtilius decurrere posset. VAILLANT Professor Botanices in horto regio plantarum volebat sibi substitui aliquando NARDVM nostrum. Qui quidem etiam arcessitum risios, VAILLANT mortuo a. d. XXVI Maii MDCCXXII. successit, nondum viginti tres annos natus: cumque iam sedem certam in Metropoli fixisset, aditum sibi munivit ad Collegium Medicorum Parisiense libello pro cathedra defensione MDCCXXIV *).

Inutile sane foret iam describere studia botanica **), quae notiora sunt, quam ut commemoratione indigeant. Metropolis non minus, quam Gallia et vniuersa Europa plenas sunt testimoniis lusulentis, hominibusque scholis eius doctis interfuerunt, quibuscumque genere et summa fide omnem scientiam artis barbariae et historiae naturalis communicauit. Anno MDCCXXV. adscitus est in Academiae Scientiarum consortium ***). Ceterum hic scrutator herbarum celeberrimus perpauca scripsit. Composuit in vsum studiosorum librum de vfu plantarum quem quotannis in horto Regio tum, cum herbarum indagandis vacarent, calamo excipi iubebat: cuius vero cum ipse ne cogitasset quidem prelo subire, tamen editum scimus. Insertus enim est finitotus operi, quod inscribitur: Dictionnaire raisonné universel de matiere medicale Parisiis 1773. octavo IV. voluminibus. Quotiescunque ibi laudatur

*) v. comm. nostr. Vol. IX. p. 161.

**) v. ib. Vol. VII. p. 477.

***) ib. Vol. VIII. p. 547.

entia BERNARDI nostri de viribus medicaminum,
 compilerator huius operis non neglexit hoc notare
 verbis: *dit un célèbre Professeur*. Conferri hanc
 rem possunt Articuli: Alexitéres Tom. I. p.
 Cephaliques Tom. I. p. 698. Euacuantes Tom.
 p. 341. Febrifuges ibid. p. 349. etc. TURNE-
 RTIVS ediderat historiam plantarum, quae na-
 untur in agro Parisiensi, cum earum usu in re me-
 (Histoire des plantes, qui naissent aux environs
 Paris, avec leur usage dans la médecine) Parisiis
 regis 1698. duodenis: cuius libri editionem
 secundam, recognitam et auctam, curavit BER-
 ARDVS DE JUSSIEU Parisiis sumtibus Ioannis Mu-
 1715 II. voluminibus formae minimae. Haec
 editio in linguam Anglicam translata a I. MARTINO
 Sodali Societatis Regiae Londinensis bis (A. 1732
 1736) prodiit Londini octonis II. voluminibus.
 praeterea, cum in Academicorum numero esset,
 MDCCXXXIX. dedit schediasma, in quo descri-
 bit partes fructificationis plantae, quae nominatur
 cellularis, alterum de lemna, tertium denique an-
 MDCCXLI. in quo exponitur de specie quadam
 plantaginis (*plantain*).

Proposita quoque a Nostro est quaestio me-
 dica: an minor in fetu, quam adulto, partium so-
 larum abrasio? cuius summam quoque indica-
 mus *).

Cum autem semper valetudine optima usus
 esset, apoplexia correptus est a. d. XX. Septembris
 A. MDCCLXXVII. Auxilium quidem mox allatum
 eum in vitam reuocavit, vt recuperaret omnem vim
 cogitandi et memoriam. Sed vires paullatim ita
 minutae sunt, vt a. d. VI Novembris eiusdem
 anni moreretur, cum vixisset supra annum octavum
 aetate septuagesimum menses duo et dies viginti **).

Mores

*) vid. comm. nostr. Vol. I. p. 515.

**) v. supra p. 562.

Mores celeberrimi huius scrutatoris naturae erant sancti et feueri, neque facile ferebat, si quod ab honestate esset remotum. Frater eius maior ANTONIVS ab initio iamiam nominatus qui medicinam diu fecerat et non minoris ab omnibus aestimatus quam medici Parisienses laboriosissimi, magnas sibi opes parauerat, BERNARDVM huius redem ex asse scripsit. Hic vero eas integras reliquit nepoti sibi adoptato, qui iam non solum locum obtinet in Collegio Medicorum Parisiensi et Academia Scientiarum, sed etiam Demonstrator Botanices in horto regio munere fungitur.

XXIV.

Supplementum indicis scriptorum physico medicorum, quae anno 1772 prodierunt.

Swar på kongl. Vetensk. Academiens Fråga hwar all slags Frisel cet. (v. comm. nostr. Vol. XVII. p. 151.)

Medicinische Unterrichtungen erstes Stück, Dessau & Aduersaria medico-practica Vol. III. (v. comm. nostr. Vol. XX. p. 674.)

Assemblée publique de la Societé Royale des sciences à Montpellier, 4.

A treatise on the diseases of infants and children. Lond. 12.

Avis aux grands & aux riches sur la maniere dont ils se doivent conduire dans leurs maladies. Par M. . . à Paris.

Anweisung zur lehrenden und ausübenden Wundarzneykunst nach dem Lehrgebäude der Neuern zum Nutzen angehender Wundärzte, besonders dergleichen auf dem Lande verfaßt. Riga und Leipzig. 8.

Bericht vom Bergbau (v. comm. nostr. Des III. Suppl. I. p. 154.)

Orskalender oder Verzeichniß der Verrichtungen, die einen Forstmann in einem jeden Monate des Jahres vorzüglich obliegen. Leipzig, 8.

Histoire & mémoire de la Societé formée à Amsterdam en faveur des noyés. IV. Partie, à Amsterdam 8.

Zeitung von der Leipziger ökonomischen Societät in der Michaelismesse 1772, nebst Auszügen aus den eingelaufenen halbjährigen Nachrichten, Dreyßden 8.

Vertazioni sopra la gramigna che nella Lombardia infesta la segale. Meiland 4. c. figg.

VID. FELIX ALLAN *diff. de methodo quadam partus praeternaturalis speciem in naturalem conuertendi. Resp. Io. Baptista Du Four, Paris. 4.*

AUBENTON *planches d'histoire naturelle (v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 11.)*

BALTHASAR *pathologia chirurgicæ of heelkondige ziektekunde geschikt na de pathologia medicinalis van GAUBIUS. Leiden, 8.*

FRID. BAUDER *Nachricht von den seit einigen Jahren von ihm entdeckten versteinerten Körpern. Jena, 8.*

BECKMANN *physikalisch-ökonomische Bibliothek, 3ter Band. Göttingen. 8.*

F. BEHR *diff. inaug. sistens animaduersiones quædam ad illustrandam phrenitidis causam. Hal. 4.*

LOR. CAR. BELLOT *diff. Ergo capite fetus incurvato, vectis forcipibus anteposendus. Resp. Claud. Andr. Goubelly. Paris. 4.*

Discorso apologetico delle febbre biliose nell' a. 1772 del Dr. G. A. BENELLI. Bologna, 8.

FRANC. BERNARD *diff. Ergo magis amoena, quam salubris in montium cliuis habitatio. Resp. Thom. le Tenneur. Paris. 4.*

OL. BERTRAND *diff. de partu viribus maternis absoluto. Resp. Franc. Lud. Jos. Solayer de Renac. ib. 4.*

Tom. XXIII. Pars I.

M

FET

PET. BJERCHEN inträdes Tal om kräftskade-
scrophulose och veneriske Sars. (v. comm. n.
Vol. XIX. p. 513.)

PHIL. ADOLPH. BOEHMER diss. inaug. de infla-
matione doloris experte. Resp. Gottlieb Tho-
dor Clemens. Hal. 4.

*Beschreibung der Gesundbrunnen und Bäder bey He-
geißmar in zwei Preisschriften, auf gnädigste
fehl herausgegeben von D. CHPH. HEINRICH
BOETTGER. Cassel. 8.*

K. BONNETS *Betrachtung über die Natur, mit
Zusätzen des Abts SPALLANZANI, und einige
Anmerkungen von Herrn I. D. TITIVS, Leipzig.*

Recherches sur les poulx par rapport aux ch
Par THEOPH. BORDEU, à Paris 12.

GEORG. FLOR. HENR. BRVNING constitutio
demica Effendiensis ann. 1769 - 1770 sistens
floriam febris scarlatino miliaris anginosae. A
cedit obseruationum medicarum huc pertine-
tium decas. Vesalii 8.

BVCHAN'S domestic medecine (v. comm. n.
Vol. XXI. p. 580.)

FRANC. CHOPART diss. de vteri prolapsu. Re-
Iac. Andr. Mallet, Paris. 4.

COLLIN obseruationes circa morbos acutos
comm. nostr. Vol. XXI. p. 137.)

Real improvements in agriculture on the prin-
pes of A. YOUNG. By T. COMBER, Lond. 8.

Osservazioni meteorologiche e botanico medic
del ABB. BONAVENTURA CORTI. Modena.

An essay towards a system of mineralogy. By
FREDERIC CRONSTEDT. Translated from
original Swedish with notes. By GUSTAV

ENGESTROEM to which is added a treatise
the pocket-laboratory containing an easy
thod, used by the Author for trying mineral

lies, written by the translator. The whole re-
vised and corrected with som additional notes,
by EMANUEL MENDES DA COSTA. The se-
cond edition with an appendix containing addi-
tions and notes. By Prof. M. TH. BRÜNNICH,
Lond. printed for Edwards and Charles Dilly in
the poultry. c. f. pagg. 329. Librum hunc ipsum
iam alibi v. comm. nostr. Vol. X. p. 345. indicaui-
mus. Quod autem hanc versionem attinet, nota-
mus eam a Perill. ENGESTROEM factam esse ad
autographum Suecicum CRONSTEDTII, ideoque
eandem multo esse correctiorem, minusque vi-
ciosam, Germanica, quae bis edita est. In anno-
tationibus multa scitu digna continentur. Cl.
DA COSTA augmenta BRÜNNICHII, etiam eius-
dem errores in appendice subiunxit. Alia ap-
pendix continet descriptionem apparatus instru-
mentorum, quae ad disquirenda fossilia adhiben-
da sunt; cuius quidem iam versio facta est Ger-
manica a Cl. WEIGEL. Licet hac occasione simul
indicare, proxime nouam Germanicam versio-
nem systematis Cronstedtiani, denuo ad Sueci-
com autographum factam, et ad Saxoniae fossilia
applicatam editum iri.

ement de la petite verole des enfans à l'usage
des habitans de la campagne & du peuple dans
les provinces meridional. Par Mr. HENRY FOU-
QUET, à Montpellier, 12.

DE FRITSCH diss. de dentibus. Vienn. 8.

GABLA diss. de tussi conuulsua infantum. ib. 8.

TR. ADR. GADD om snidfrukts växter och legu-
mes. Resp. * * Gier. Abo, 4.

SD. Abhandling om solidago Canadensis och
dessans och nytta. Resp. Gabr. Avellan, ib. 4.

SD. Oeconomisk underrättelse - at på hard-
walls aengar i genom lämpelige växter befräm

jadem mästa och bästa höväxt. Resp. *Jac. Vrsinus*, Abo. 4.

PETR. ADR. GADD. Om uplänningars beskaffenhet i Finland. Resp. *Widenius*, ib. 4.

EIVSD. Om beskaffenheten af Finlands skogskällvatn. Resp. *Winqvist*, ib. 4.

Bemerkungen und Versuche über einige Ursachen unter dem Hornvieh vorkommenden Viehsterben von IOH. GOTTFR. GALLESKY, Königsberg.

Neue Betrachtungen über das Verfahren bey der Circulation der Blattern. Aus dem Französischen des Herrn GATTI. Mit einer Vorrede und einigen Beobachtungen herausgegeben von D. E. G. WILHELM, Hamburg, 8.

CLAUD. ANDR. GAVBELII diss. Ergo in viis animalibus ventriculorum cordis eadem capacitas. Resp. *Anton. Chaun Sabbatier*, Paris. 4.

GOVLARDS *chirurgische Werke*, zwote und vermehrte Auflage. (v. comm. nostr. Suppl. I mae dec. p. 113.)

Lecture on the elutier and qualifications of a Physician. By JOHN GREGORY. A new edition enlarged. Lond. 8.

ALB. DE HALLER *Principum medicorum* Vol. VII et IX. cum indice locuplete D. VICAT. Lausanae.

Recueil d'observations de médecin des hôpitaux Par Mr. RICH. DE HAUTESIERCK. (v. comm. nostr. Vol. XIX. p. 292.)

SEB. HEYMEYER *kurze auf Erfahrung gegründete Beschreibung der epidemischen faulen Eieber, und einigen unfehlbaren Verwahrungsmitteln wider dieselbe.* Augsburg, 8.

Cases in surgery. By JAM. HILL (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 685.)

HENKELS *neue medicinische Anmerkungen.* (v. comm. nostr. decad. Ildae Suppl. p. 729.)

reflexions sur le triste sort des personnes, qui sous une apparence de mort ont été enterrées vivantes, & un mémoire sur les causes de la mort subite & violente dans le quel on prouve que ceux qui en sont les victimes peuvent être rappelés à la vie. Par JEAN JAMIN, à Paris, 8.

Schreiben an Herrn FRANZ LORENZ MAR-
SCHALL, betreffend einen von IOHANN ARNOLD
ISENGARTH verbesserten Tourniquet. Straßb. 8.

TR. KALM diff. de incrementis frigoris in terris borealibus annis proxime praeterlapsis obseruat. Resp. * * Nordhind, Abo. 8.

YSD. Diff. sistens genera plantarum Finnicarum. Resp. 1o. Hellenio, ib. 8.

Medical observations on the childbed fevers cet.

By J. LEAKE. (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 79.)

The naturalist's and travellers companion. By J. C. LITTLETON. Lond. 8.

YSD. reflections on the general treatement and cure of fevers. ib. 8.

CHRIST. EVERH. DE LILLE physiologicarum animaduersionum secundum ordinem Elem. phys. HALLERI Lib. I. Franeq. 4.

A. LINNE' Diff. sistens respirationem diaeteticam. Resp. Ion. Welholm. Vpsal. 4.

MR. HENR. MACQVART diff. ergo inter ossa capitis varii nifus absumentur communicatione, vibratione, oppositione. Resp. Fel. Vicq d' Azyr, Paris. 4.

Experiments upon the human bile cet. By J. MACLEURY. (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 42.)

Physikalische Abhandlung von den Eigenschaften des Donners und den Mitteln wider das Einschlagen, verfaßt von PAUL MALO und von IOS. VON RETZER ins Deutsche übersetzt. Wien, 4.

Plantarum Romuleae et Laturniae in agro Romano existen-

- existentium specificas notas describit inuenit
D. IOH. FRANCISCVS MARATTI. Rom. 12.
PETR. DE MARCHETTIS obseruationes et tractatus medico chirurgici, Neapol. 8.
MARX obseruata medica (*v. comm. nostr. Vol. XII. p. 622.*)
J. C. A. MEYER Diss. sistens examen quorundam optimarum cataractam extrahendi methodorum inprimis Wentzelianae. Resp. * * Rossmann Gryphisw. 4.
FLAMINICO MIGLIORI radicosani trattato della febre maligne e delle perniciose, della pleurite ed altre infiammazioni del vajuolo, sopra il lore nephritico. Perugia, 8.
Opuscules de chirurgie. Par Mr. MORAND, Tome II. à Paris 4.
WENZEL IO. NEPOM. KIRCHNER A NEYCHEN diss. disquirens: cur Bohemi praecipue magis calculis cystidis felleae obnoxii sunt. Vienn. 8.
A concise history of anatomy from the earliest times by W. NORTHCOTE. Lond. 8.
CAROL. LVDOV. PARMIES diss. ergo plumbum mella sub cutem noua arte insinuata rectius et citiusque, quam alio quouis artificio, continetur in sede partes, quae prolapsu suo hernias facere solent. Resp. Ant. Petit, Paris. 4.
CARL WILHELM POERNERS *Versuche zum Nachtheil der Färbekunst.* (*v. comm. nostr. Vol. XII. p. 401.*)
Manière d'impregner l'eau de l'air fixe & de lui communiquer les propriétés de l'eau de puits mont. Par Mr. JOS. PRIESTLEY traduit de l'Anglois. à Paris, 12. (*v. comm. nostr. Vol. XII. p. 124.*)

- ETZIVS inledning til diur riket cet. (*v. ib. p. 203.*)
 hus och rese apothek på hennes K. Maj. befal-
 ning upfatt af NILS ROSEN VON ROSENSTEIN,
 Stockholm, 8.
- VOL. XX. BOEL. descriptiones plantarum cet. (*v. comm.*
nostr. Vol. XX. p. 228.)
- Traité complet d'anatomie ou description de tou-
 tes les parties du corps humain. Par Mr. SA-
 BATIER, à Paris, 8. Voll. 2.
- CHRIST. FRID. SCHRADER index plantarum horti
 botanici regii Glauchensis. Hal. 12.
- CHRIST. DANIEL SCHREBERS *Beschreibung*
der Quecke, nebst ihrer Abbildung nach der Natur.
Leipz. 4. m. K. (Egregius liber oeconomis ve-
 hementer commendandus.)
- SEPP Beschouwing der Wonderen Gods in de
 minstgeachte Schepzelen of Neederlandsche In-
 secten cet. (*v. comm. nostr. decad. III. Suppl. I.*
p. 88.)
- MON. SIDREN diss. de stramonii vsu in malis con-
 vulsiuis. Resp. *A. F. Wedenberg*, Vpsal. 4.
- DIETER. DE SMIDT diss. de aëre fixo. Ultraï. 4.
- F. TOLLE Observationum medico-chirurgica-
 rum biga. Gotting. 4.
- FRANC. XAV. CASPAR. TREBISKY diss. de irritabi-
 litate et sensibilitate partium corporis animalis.
 Prag. 8.
- B. TROZELIVS disp. om rätta del nings grun-
 den wid stråfkifte. Lund. Resp. *Carl Nyrmann*.
 Lund, 4.
- Förläsf til nya brygg och drickes Åmnen. af TRO-
 ZELIVS. Resp. *Petr. Thom. Lindström. ib. 4.*
- Noticias Americanas sobre la America Meridional
 y la Septentrional Oriental. Comparacion de los
 territorios, climas y producciones vegetales, ani-
 males, minerales, petrificaciones de cuorpos ma-
 rinos,

- rinós, de las antiquesdades, la lingua cet. Ant.
ANT. DE ULLOA. Madrit. 4.
Recherches critiques sur la chirurgie, médecine
Par Mr. VALENTIN, à Paris 12.
WALLERII systēma mineralogicum (v. comm. m.)
Vol. XIX. p. 437.)
Observationes botanicae, Auctore CHRIST. J.
RENF. WEIGEL. Gryphisw. 4.
IAC. IOS. WINTERL systēmati artis pharmaceuti-
cae in nouo Tyrnauiensi laboratorio quotidi-
experimentis demonstrandi, Pars I et II. 12.
M. Fabry. Tyrnav. 4.
PETRON. IGNAT. ZECCHINI de Gorteriana corporis
rum vitalitate praelectiones anatomicae. Ty-
logn. 8.

XXV.

- Supplementum indicis scriptorum physico-
medicorum, quae anno 1773 prodierunt.
Nova acta physico medica Academiae Caesar-
Leopoldinae Carolinae. Annus Vtus. Norim-
4. c. fig.
*Der Königlich Churfürstlich Landwirthschafts-Ge-
sellschaft Nachrichten 3ten Bandes 1 Samml. Zelle
Anzeige von der Leipziger ökonomischen Societät
in der Oster und Michael Messe 1773 Fried-
stadt bey Dreyßden. 8.*
Mélanges de philosophie et de mathématique
la Societe Royale de Turin. Tom. IV. pour les
années 1766 -- 1769. à Turin 4. c. fig.
Giornale d'Italia spettante alla scienza naturale
alla agricultura, alli arti et il commercio. Tom.
IX. Venezia.
La casa rustica o sia integro corso d'agricoltura e
economia rurale della nazione Italiana prin-
cipalmente degli agricoltori dello stato della
repubblica di Venezia Tom. I. ib.

- et. An. Dictionario uniuersale economico rustico Vol. I. et
II. Mayland. 8.
- décine The practice of the British and French Hospitals.
By the Author of the practice of the London
Hospitals. London. 12. (*Continet hic liber for-
mulas medicamentorum, quae in nosocomiis Anglo-
rum et Gallorum publicis adhibentur cum BOER-
HAAVII materia medica*).
- comm. RIST. Medical and philosophical commentaries by a So-
ciety at Edinburgh. Vol. I. Edinb. 8.
- armace II. *Bildung des wahren Arztes nebst der vertheidigten
Religion des Arztes von D. A. Schafhausen. 8.*
- quom ana com nicae. HENR. FRID. ABT diss. de febre epidemica catar-
rhali maligna. Argent. 4.
- physi hierum. Discours prononcé aux écoles de Médecine pour
l'ouverture solennelle des écoles de Chirurgie
le 12 Nov. 1772. par CHARL. LOUIS FRANC.
ANDRY. à Paris. 8.
- Caesura Norim. GER. ARNOLD TAETS AB AMERONGEN de ele-
mentis. Traj. ad Rhen. 4.
- ff. Gals. AUBENTON planches d'histoire naturelle (*v.
comm. nostr. Vol. XXI. p. 11.*)
- al. Zelle ERNEST. GODOFR. BALDINGER progr. de iis, quae
inuenta sunt hoc seculo in arte medica. Götting. 4.
- s. Scip. De bagni freddi trattato del D. FILIPPO BALDINI
Neapol. 8.
- Frideric. FRIDR. LVDOV. BANG disp. de vsu medico acidi vi-
tricolici. Praef. Chr. Fr. Rottböl Hafniae. 8.
- atique pour la g. PAUL. JOSEPH BARTHES orat. de principio vitali
hominis Monspel. 8.
- natur. o. T. W. BAUER *zwo chirurgische Wahrnehmungen bey
einer Kopfwunde und einen wahren Krebsgeschwüre.
Hersfeld. 8.*
- oleum na pro ato del The effects of iniection into the urethra and the
use and abuse of these remedies in the cure and
prevention of the virulent gonorrhoea briefley
consider'd. By THOM. BAYFORD. Lond. 8.

10. CASPAR. BECHSTETTS *vollständiger Nieder-
sächsisches Land und Gartenbuch. 3ter Theil Ne-
burg. 8.*
- TORBERN BERGMANN *diss. de stibio tartarico
Resp. ** Level. Upsal. 4.*
- EIVSD. *diss. de fonte acidulari Daunemorensi. Resp.
** Wertmüller ib. 4.*
- I. F. DE BERKHEY *natuurlyke historie van Hollands
derde deels 2 u. 3. Stuk. Amsterdam. 8.*
- FRANC. BERNARD *diss. Ergo venaesectio mirum
modum, purgatio magis caute, quam vulgo fit, ad
hibenda, Resp. Thom. le Tenneur Paris. 4.*
- Herbarii Blackwelliani auctuarium: collectio
pium, quae ad medicum usum asseruantur, cum
cum descriptione et virium explicatione. Ca-
tura VI. cum praefatione Dr. CHRIST. GOTTL.
LUDWIG, Norimb. fol. cum fig.
- H. BLVHMII *diss. de morborum curationibus per
frigus. Götting. 4.*
- I. H. BLUMENTHAL *diss. de ischuria hysterocylitis
L. B. 4.*
- Herrn BONNAUD *Abhandlung von den schädlichen
Wirkungen der Schnürbrüste sowohl bey Kindern
als Erwachsenen, insonderheit bey dem weiblichen Ge-
schlechte. Aus den Französischen. Leipzig. 8.*
- PHIL. IAC. BAYERKERT *diss. de hernia scrotali, A-
gentor. 4.*
10. ALEXANDR. BRAMBILLA *chirurgisch praktische
Abhandlung von der Phlegmone und ihren Ausgän-
gen I. Theil. Wien. 8.*
- Entwurf eines Landwirthschafts Calenders über
in jeden Monath vorkommenden vornehmsten Han-
dlungs Verrichtungen von MICH. GOTTL. BR-
CHER. Leipzig. 8.*
- Introduction à l'étude des corps naturels tirés du
regne végétale. Par Mr. BUCQUET à Paris 11.
Voll. 2.

- Kurze Anweisung, wie ein Lehrling in der Wundarz-
ney sich in der Anatomie und Chirurgie die vornehm-
sten Anfangsgründe bekannt machen kann, durch*
F. A. BYTEFISCH. Braunschweig. 8.
- BUTTER'S treatise on the kinkcough. (v. comm.
nostr. Vol. XXI. p. 649. et animaduerfiones ad
hunc librum v. ib. p. 657).
- ADAMI O BYRNE diff. de podagra. Prag. 8.
- Observations on the diseases in long voyages to hot
countries and particularly in those, which pre-
vail in the East Indies. By IOH. CLARK Lond. 8.
- Directions for the management of children from
the time of their Birth to the age of seven years.
By M. A. CLARKE ib. 8.
- Offervazioni meteorologiche e botanico mediche
del S. Abb. BONAVENTURA CORTI Modena. 8.
- Considerations on the use of injections in the go-
norrhoea. By W. CRIBB Lond. 8.
- Lectures on the materia medica. By CULLEN. 2.
edit. ib. 4.
- Description méthodique d'une collection de mine-
raux du Cabinet de M. D. R. D. L. Par M. DE RO-
ME' DE LISLE à Paris 8.
- HEINR. FRIDR. DELIVS diff. de paralyfi vtriusque
brachii ex febre scarlatina orta, Resp. Car. Chr.
Eckner. Erlang. 4.
- ALVSD. diff. de aethiope vegetabili cum analectis
nonnullis de salibus. Resp. Io. Ludov. Meier. ib. 4.
- HEINR. FRANZ LE DRAN *chirurgische Gutachten.*
Aus den Franzöfischen. Leipzig: 8.
- A particular account of the rickets in children and
on its analogy with the kingevil. By W. FAR-
RER. Lond. 8.
- J. P. FERRAND diff. de variis lithotomiae methodis.
Resp. P. Dubut. Paris. 4.
- Mémoire pour préserver les bêtes à corne de la
maladie

- maladie epizootique, qui regne dans la generelle
de Soissons Par M. DU TOT. Soissons. 8.
- Mémoires pour l'histoire des insectes. Par M.
GEER (v. comm. no. str. dec. III suppl. 1. p. 99).
- I. A. P. GESNERS *Sammlung von Beobachtungen
der Arzneygelahrtheit und Naturkunde, 4ter Band
Nördlingen.* 8.
- GMELIN *stirpes Tubingenses* (v. comm. no. str. Vol.
XXI. p. 209).
- CHRIST. GODOFR. GRVNER *diff. sistens variolaram
antiquitates ab Arabibus repetendas.* Ien. 4.
- HENKELS *chirurgische Operationen* (v. comm. no. str.
decad. secund. suppl. p. 728. seqq.
- ABONDIVS HOSANG *diff. de vegetatione Argentor.
Flores Austriaci seu plantarum selectarum in Aus-
tria Archiducali crescentium icones descriptio-
nibus et synonymis illustratae Cent. 1. Opera
NIC. IOSEPH. IACQVIN. Vienn. fol. (Similis splen-
dore iconum et descriptionum perfectione Hor-
Vienenfi, quem idem edidit Cl. Auctor).*
- IAC. JOHNSTONS *diff. de angina maligna.* Edinb. 4.
- IAC. FRID. ISENFLAMM *de difficili in observa-
tione anatomicas epicrisi commentatio IV. Relat.
Car. Ludov. Neuhoj. Erlang.* 4.
- IO. CAR. IASFELD *diff. de lufibus naturae L. B. 4.
Kurze Abhandlung derjenigen inländischen Pflanzen,
durch deren unvorsichtigen Gebrauch bei Menschen
und Vieh grosser Schaden, ja der Tod selbst ver-
ursacht werden könne, von I. H. KOCH. Bern.*
- ALEX. BERN. KOELPIN *de cultura historiae natu-
ralis Pomeraniae.* Stettin. fol.
- IO. GERH KOENIG *disp. de indigenorum remedia-
rum ad morbos cuius regionis endemios expo-
nandos efficacia. Praef. Chr. Frid. Rottböl. Hal-
niae.* 8.
- CHRIST. LVDOV. KRAVSENS *funfzigjährigen
fahrungs-*

fabrungsmäßiger Unterricht, von der Gärtnerey.
Berlin. 8. (Bonas continet obseruationes. Plan-
tae tamen saepe alieno, et nonnullae iam cogni-
tae nouo nomine indicantur).

ERIST. GOTTL. KRATZENSTEIN diff. de vsu cor-
poris Peruuiani medico, Resp. Nicol. Friberg.
Hafn. 8.

GEORG KRÜNITZ *öconomische Encyclopädie.* 2.
Band. Berlin. 8. (Libri huius vtilissimi, cuius
iam XVI. volumina nunc prodierunt, rationem
proxime indicabimus.

ANGE von *Wasserfenchel.* (v. comm. nostr. Vol.
XXII. p. 127).

LEGER diff. Ergo mutatis moribus Parisinorum
mutataque medicinae theoria rarior venaesectio
in malis acutis. Resp. Io. Matth. de Frasne. Pa-
ris. 4.

LYTHER diff. de venenis eorumque differentia
et actione Resp. Io. Nicol. Nicolai. Erford. 4.

Traité des couleurs et vernis de M. MAUCLERC.
à Paris. 8.

ERPH. MAYR diff. obseruationes medicas rariores
continens. Vienn. 8.

*Wahlgemeinte Warnungen eines Arztes an einen Land-
mann von D. MICHAELIS.* Wittenb. 8.

CHRIST. NIEMANN epist. ad BALDINGERVM de
foeda vnguium mollitie puellae chloroticae mar-
tialium vsu feliciter curatae. Magdeburg. 4.

*Observat eines durch 21 Jahre lang in der Harnröhre
ertragenen und mit dem apparatu minori ausge-
schnittenen Steins zu Nieswitz von FR. THEOD.*
OEHME. Warschau. 8. m. K.

*Pharmacopoea Sardo ex selectioribus codicibus et
optimis scriptoribus collecta a IAC. JOSEPH. PA-
LIETTI.* Cagliari. 4.

*Mémoire sur cette question, d'indiguer les végétaux,
qui*

qui pourroient suppléer en temps de disette
ceux qu'on employe communement à la nour-
riture des hommes et quelle doit en être la pré-
paration Par M. PARMENTIER à Paris. 12.

Genera of birds. By THOM. PENNANT Edinb. 8.

I. IOH. REUS musta et vina Neccarum examine po-
tissimum hydrostatico explorata. Tubing. 4.

Histoire de la maladie épidémique, qui regnoit en
Eté 1772 a Grand Lemps bourg du Dauphiné.
Par M. RIVIERE D. M. à Grenoble. 8.

E. ROSEN diss. inaug. de laude haemorrhoidum re-
stringenda. Resp. F. C. Palm. Londin Gothor. 4.

EIVSD. diss. inaug. de sale sedatio HOMBERGII
Resp. Caspar Trendelenburg ib. 4.

Abhandlung vom Auflaufen des Rindviehes, und der
Heilungen dieses Uebels von IO. ROTH. Göttingen. 4.

CHR. FR. ROTTBOEL vid. Fr. Lud. Bang et Io. Gek.
Koenig.

RAPH. BEN. SABATIER diss. de poplitis aneurysmate
Resp. Car. Fel. Cason. Paris. 4.

Chirurgische Geschichte mit theoretischen Anmerkun-
gen entworfen, von LEBER. EHRENF. SCHNEI-
DER. Chemnitz. 8.

CARL CHRPH. OEHLHAFENS VON SCHÖLLER-
BACH Abbildungen der wilden Bäume cet. (v.
comm. nostr. Vol. XXII. p. 183.

SCHREBER de plantis verticillatis unilabiatis (v. ib.
Vol. XX. p. 615.

De' fenomeni della circolazione osservata nel giro
universale de' vasi, de' fenomeni della circolazio-
ne languente, de' moti del sangue indipendenti
dall'azione, del cuor e del pulsar delle arterie.
Dissertazione quattro dell' Abb. SPALLANZANI.
Modena. 8.

M. C. STAHLMANN diss. sistens examen remedium
in febris putridis adhiberi solitorum. Götting. 4.

- STR. SVE iun. diff. de panaritio. Resp. *Lacathon de la Forep.* Paris. 4.
- STR. VAN SWIETEN diff. sistens musicae in medicinam influxum atque vtilitatem. L. B. 4.
- L. TARGIONI raccolta di opuscoli medico pratici Vol. I. In Firenze. 8.
- traité des lésions de la tête par contre coup avec des expériences propres à en éclaircir la doctrine. Par Mr. MEHEE DE LA TOUCHE à Meaux. 8.
- TARGIONI TOZZETTI raccolta di teorie, osservazioni e regole per lun distinguere e prontamente dissipare, le asfissie o morte apparenti. Firenze. 8.
- A. UNZERS *physiologische Untersuchungen auf Veranlassung der Göttingischen, Frankfurter, Leipziger und Hüllischen Recensionen seiner Physiologie.* Leipzig. 8.
- Nuova raccolta d' opuscoli scientifici et filologici del D. VANDELLI in Venezia Vol. XXV.
- Saggio dell'istoria erbaria delle alpi di Pistoia, Modena e Lucca con nuove osservazioni botaniche e mediche del FVLGENT VITMANN. Bologna 8.
- CHRIST. EHRENF. WEIGEL von Nutzen der Botanik. Nebst einer Anzeige seiner Winter-Vorlesungen. Greifswald. 4.
- ERID. AVG. WEIZ, *vollständige Auszüge aus den besten chirurgischen Disputen aller Academien nebst Anzeigen der neuesten chirurgischen Bücher. Fünfter Band.* Leipzig und Budissin. 8.
- A treatise on the menagement of pregnant etc. By WHITE (v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 90).
- Treatise on the medicinal virtues of the mineral waters of the Germans Spa. By WILLIAMS. Lond. 8.

Contenta in hac parte.

- I. Novi commentarii Petropolitani Tom. XX
 - II. BLUMENBACHIVS de generis humani varietate
natiua
 - III. FABRICII genera insectorum cet.
 - IV. *Systematisches Verzeichnis der Schmerzerlinge der
Wiener Gegend*
 - V. BRÜCKMANN'S *Abhandlung von dem Weltauge oder
lapide mutabili*
 - VI. Essai d'une lithographie de Mloçin
 - VII. DE GROSSER phosphorescentia adamantum
 - VIII. TERECHOWSKY diff. de chao infusorio LINNAE
 - IX. *Der Naturforscher IV — VI Stück*
 - X. Chimie experimentale et raisonnée par Mr. BAU-
ME' Tom. I.
 - XI. WENTZEL *Lehre von der Verwandtschaft der Körper*
 - XII. MECKEL diff. de labyrinthi auris contentis
 - XIII. MURRAY diff. de fascia lata
 - XIV. STÖLLERS *Beobachtungen und Erfahrungen an
der innern und äußern Heilkunst etc.*
 - XV. Societatis medicae Havniensis collectanea Vol. II
 - XVI. MARCARDS *medizinische Versuche I u. 2ter Theil*
 - XVII. ISENFLAMM *Versuch einiger practischen An-
merkungen über die Muskeln*
 - XVIII. HEMMAN *medizinisch chirurgische Aufsätze, his-
torisch practischen Inhalts*
 - XIX. MOISJEENKOW *mineralogische Abhandlung von
dem Zinnsteine*
 - XX. WÜNSCH initia nouae doctrinae de natura soni
 - XXI. Mémoire sur les methodes rafraichissante et échauf-
fante. Par Mr. de BOISSIEU
 - XXII. PLINII historia naturalis Tom. I. II.
 - XXIII. Noua physico medica.
 - XXIV. Supplementum indicis scriptorum physico medi-
corum, quae anno 1772. prodierunt
 - XXV. Supplementum indicis scriptorum physico medi-
corum, quae anno 1773. prodierunt.
-